

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor č. 16: Historie

Osudy pohřbených na vojenském hřbitově v Ruprechticích

**Zdeňka Šířlová
Liberecký kraj**

Liberec, 2025

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor č. 16: Historie

Osudy pohřbených na vojenském hřbitově v Ruprechticích The fate of the people buried in the military cemetery of Ruprechtice

Autoři: Zdeňka Šířlová

Škola: Gymnázium a Střední odborná škola pedagogická, Liberec,
Jeronýmova 425/27, 460 07 Liberec

Kraj: Liberecký

Konzultant: Mgr. Marek Dlouhý

Liberec, 2025

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou práci SOČ vypracoval/a samostatně a použil/a jsem pouze prameny a literaturu uvedené v seznamu bibliografických záznamů.

Prohlašuji, že tištěná verze a elektronická verze soutěžní práce SOČ jsou shodné.

Nemám závažný důvod proti zpřístupňování této práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů.

V Liberci dne 20.3.

Zdeňka Šířlová

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Marku Dlouhému, vedoucímu mé práce, za užitečné rady, za vřelý přístup a za nasměrování mé práce na vojenský hřbitov v Ruprechticích. Velké díky patří také Mgr. Janu Hněličkovi, kronikáři města Liberec, za pomoc v počáteční fázi práce, za doporučení vhodných zdrojů a za čas, který mi věnoval při zodpovídání mých dotazů.

Dále děkuji pracovníkům archivů v Liberci a v Mostě za jejich ochotu a vstřícnost při poskytování materiálů. Poděkování patří i Ing. Jiřímu Kovačičinovi z magistrátu města Liberec za vyřízení žádosti o umístění QR kódů na hřbitově. Velký dík patří také rodině a přátelům, především Jarmile Šírlové, za podporu během psaní a za veškerou pomoc.

Speciální poděkování patří také pracovníkům firem sídlících v Chrastavě v továrně bývalého Spreewerku a v Tanvaldu v bývalém TTW, kteří mi umožnili prohlídku vnitřních prostor těchto historických továren.

Anotace

Tato ročníková práce se zabývá historií a významem vojenského hřbitova v Ruprechticích v Liberci. Cílem bylo přiblížit osudy jednotlivců pohřbených na tomto pietním místě a zvýšit povědomí o jeho historickém kontextu pomocí použití QR kódů. Teoretická část práce zpracovává dostupné zdroje použité pro tuto ročníkovou práci. Praktická část se zaměřuje na detailní příběhy obětí, historii a památníky hřbitova, na kterém jsou oběti pohřbeny, místa internace a realizaci QR kódů, které odkazují na webovou stránku poskytující podrobné informace pro veřejnost.

Klíčová slova

Ruprechtický vojenský hřbitov; druhá světová válka; nucená práce; oběti válek; pamětní místa

Annotation

This year's project focuses on the history and significance of the Ruprechtice military cemetery in Liberec. The aim was to present the fate of individuals buried at this memorial and to raise awareness of its historical context through the use of QR codes. The theoretical part of the thesis elaborates the available sources used for this year's work. The practical part focuses on the detailed stories of the victims, the history and memorials of the cemetery where the victims are buried, the internment sites and the implementation of QR codes that link to a website providing detailed information for the public.

Keywords

Ruprechtice Military Cemetery; World War II; forced labour; war victims; memorial sites

Obsah

Úvod	9
1 Literatura a zdroje	10
2 Hřbitov	13
3 Objekty na hřbitově	15
3.1 Žena s plačícími dětmi stojí nad padlým tělem svého otce	15
3.2 Epitafní desky	15
3.3 Socha Rudoarmějce	15
3.4 Centrální památník	16
3.5 Památník věnovaný francouzským zajatcům	16
4 Oběti	17
4.1 Baranov Vasil	17
4.2 Baudin Roger	17
4.3 Belavski Orest	18
4.4 Bertin Alexandr	18
4.5 Biela Duša	18
4.6 Biela Valerie	19
4.7 Bielasek Marian	19
4.8 Brázda Bedřich	19
4.9 Cornez Richard Jean Paul	20
4.10 Danieluk Marie	20
4.11 Delae Miroslav	21
4.12 Dull Viktorie	21
4.13 Emiljanova Lydie	22
4.14 Gadajev Muhamed	22
4.15 Gasdia Giuseppe	22
4.16 Goll Julien	23
4.17 Golovka Katarina	23
4.18 Goudert Franzisque	24
4.19 Haralambierova Dobra	24
4.20 Jarosch Josef	24
4.21 Jouve Alexandr	24
4.22 Kiričenko Marie	25

4.23	Kotsaftis Konstantinos	25
4.24	Laurenc Antonie	26
4.25	Lukověnko Vladimír	26
4.26	Martinski Ivan	27
4.27	Mirouge Jean	27
4.28	Mucha Ivan.....	28
4.29	Narkovic Hans.....	28
4.30	Odnicov Ivan	28
4.31	Pampelle Arnaldo.....	28
4.32	Panaguer Ivex.....	29
4.33	Pardoen Ernest.....	29
4.34	Paušič Dragan.....	30
4.35	Poitevin Raimonda	30
4.36	Rosina Josef.....	31
4.37	Schubert Irena	31
4.38	Slota Gabriel.....	31
4.39	Smuga Wenda	32
4.40	Tera Anna.....	32
4.41	Travinski Josef	33
4.42	Trojanová Marie	33
4.43	Trojanow Marie.....	33
4.44	Turschenko Marie	34
4.45	Ules Estera.....	34
4.46	Vecrin Marcel.....	34
4.47	Verreck Francious	35
4.48	Wolxukin Michal.....	35
4.49	Zawhorodnyj Petr.....	35
4.50	Zyla Ivan	36
5	Místa internace	37
5.1	Bílý Kostel nad Nisou	37
5.2	Bílý Kostelec	37
5.3	Bílý Potok u Frýdlantu	38
5.3.1	Továrna Karla Bienerta	38

5.4	Chrastava	39
5.4.1	Továrna Spreewerk v Chrastavě	39
5.5	Česká ves u Jablonného v Podještědí	40
5.6	Dubí	40
5.6.1	Zajatecký tábor Stalag IV C	41
5.7	Hrádek nad Nisou	42
5.7.1	Továrna Spreeweerk v Hrádku nad Nisou	42
5.8	Hodkovice nad Mohelkou	44
5.9	Janov	44
5.10	Liberec	45
5.10.1	Továrna Johanna Liebiega & CO. v Liberci	45
5.10.2	Horní Růžodol – firma Kaiser	47
5.10.3	Firma Argus	47
5.10.4	Horní Růžodol – Jeronýmova ulice	47
5.10.5	Staré Pavlovice – Koloseum	48
5.10.6	Ostašov	48
5.10.7	Továrna na pružiny a vagónová péra H.F. Richter	48
5.10.8	Továrna na výrobu koberců Ignaz Ginzkey & Co	49
5.11	Osečná	49
5.12	Minkovice	50
5.12.1	Dolensky & Brosche	50
5.13	Proseč nad Nisou	51
5.13.1	Koncentrační tábor v Proseči nad Nisou	51
5.14	Raspenava	51
5.14.1	Lužec	51
5.14.2	Přádelna vlny Antona Richtera	52
5.14.3	Skladiště na nádraží	52
5.14.4	Trhárna Karla Bienerta	53
5.15	Stráž nad Nisou	53
5.15.1	Podnik Elektromechanika	53
5.16	Šluknov	54
5.17	Tanvald	54
5.17.1	Tannwalder Textilwerke (TTW)	55

5.18	Václavice	56
6	Tvorba QR kódů a webových stránek	57
7	Závěr.....	58
8	Použitá literatura	59
8.1	Literatura	59
8.2	Internetové zdroje.....	60
8.3	Archiválie	62
8.4	Alternativní zdroje.....	63
8.5	Kartografické zdroje.....	64
9	Seznam obrázků a příloh	65
10	Seznam tabulek	67
11	Přílohy	67
11.1	Příloha č. 1–E-mailový rozhovor s Mgr. Janem Hněličkou	67
11.2	Obrázková příloha	70

Úvod

Pro výběr tématu mě motivoval zájezd do Normandie *Po stopách Čs. samostatné obrněné brigády*, který se konal 9. – 16. června 2024. Zájezd doprovázel historik, knihovník a kronikář města Liberec Mgr. Jan Hnělička, který účastníkům přibližoval osudy padlých českých vojáků v Normandii. Jeho vyprávění mě zaujalo a uvědomila jsem si, že i mnoho podobných příběhů v naší zemi zůstává neznámých široké veřejnosti a byla by škoda, kdyby se na ně zapomnělo. Rozhodla jsem se proto zaměřit svou práci na vojenský hřbitov v Ruprechticích, kde jsou pochováni oběti druhé světové války různých národností.

Na toto konkrétní místo mě nasměroval můj třídní učitel Mgr. Marek Dlouhý. Cílem práce je nejen zdokumentování historie hřbitova a osudů zde pohřbených osob, ale také jejich zpřístupnění veřejnosti prostřednictvím QR kódů. Tyto kódy budou umístěny přímo na hřbitově a po načtení přesměrují návštěvníky na webovou stránku obsahující podrobné informace o jednotlivých pohřbených, historickém kontextu a souvisejících lokalitách, jako byly pracovní a zajatecké tábory.

V teoretické části práce jsou zhodnoceny dostupné historické prameny a informační zdroje, které byly použity při práci. Praktická část se věnuje nejprve historii vojenského hřbitova v Ruprechticích a jeho vývoji. Dále podrobně mapuje památníky a objekty nacházející se na hřbitově. Klíčovou částí je soubor medailonků věnovaných jednotlivým pohřbeným, které popisují jejich osudy od narození, přes válečné události, až po úmrtí. Nedílnou součástí práce je i realizace QR kódů, jejich výroba, umístění a funkčnost.

Hlavním přínosem této práce je přiblížení osobních příběhů válečných obětí návštěvníkům hřbitova a zpřístupnění historických informací interaktivní formou. Webová stránka <https://osudy-lidi-pohrbenych-na-vojenskem-hrbitove-v-ruprechticich.webnode.cz/>, na kterou QR kódy odkazují, poskytuje nejen biografie jednotlivců, ale i informace o tehdejších pracovních a zajateckých táborech, kde byli pohřbeni internováni. Práce tak pomáhá uchovat památku na ty, jejichž osudy by jinak mohly být zapomenuty.

1 LITERATURA A ZDROJE

Na tvorbu ročníkové práce bylo nutné projít nespočet knih, dokumentů a archiválií. Informace potřebné pro samotnou práci se nakonec čerpaly z 16 knih, 30 internetových zdrojů, článků a webů, 21 archiválií, 27 karet z evidence obyvatel, 1 elektronického kartografického dokumentu a 2 alternativních zdrojů.

Nejcitovanějším knižním zdrojem se stala publikace od Ivana Rouse *Zbrojní průmysl a tábory 1.: Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*, která shrnuje poznatky o koncentračních, zajateckých, pracovních a jiných táborech na Liberecku a Jablonecku. Popisuje fungování válečného průmyslu a nacistickou nucenou práci v Sudetské župě.

Dále se vycházelo z Kramerových *Památných míst a památníků protifašistického boje v severočeském kraji*. Kniha seznamuje se soupisem památných míst, památníků, pamětních desek, hrobů a míst utrpení souvisejících s protifašistickým odbojem. Tuto knihu zmiňuje a často na ni odkazuje ve svých publikacích i Ivan Rous.

Publikace od Ivana Rouse přináší ucelenější obraz na toto téma, nejedná se „jen“ o seznam míst jako publikace od Jiřího Kramera, ale kromě již zmíněných informací popisuje i životní podmínky v táborech a svědectví mnoha lidí.

V mnoha zdrojích se tato ročníková práce nezávisle shoduje se zdroji Ivana Rouse.

Kromě informací z výše uvedených knih bylo čerpáno i z rozhovoru s odborníkem, kronikářem města Liberec, Mgr. Janem Hněličkou. Přepis rozhovoru je uveden v příloze č. 1.

Kapitola 2 Hřbitov vychází především právě z internetového článku na Liberecké drbně a dvou publikací *Památná místa a památníky protifašistického boje v severočeském kraji* od Jiřího Kramera a *Liberecká pohřebiště* od Michala Maršíka, okrajově pak i z publikace *Kniha o Liberci* od Romana Karpaše. V publikaci od Michala Maršíka, která má za cíl zmapovat liberecká pohřebiště a hroby, bylo nalezeno několik nepřesností ohledně památníků a objektů umístěných na hřbitově. Maršík uvádí: „V roce 1966 je zde (na hřbitově) odhalen soubor reliéfů vzpomínajících na události 2. světové války.“¹ Podle Romana Karpaše a pamětníků byly v roce 1966 epitafní desky umístěny na Štefaníkově náměstí, až později byly přesunuty na hřbitov.² Dále Maršík uvádí: „V roce 1974 je zde umístěna socha Rudoarmějce...“³ Socha byla 9. května 1974 odhalena před libereckými kasárnami na Štefaníkově náměstí a až v roce 1995 byla socha přesunuta na vojenský hřbitov v Ruprechticích.⁴

Kapitola 5 Místa internace čerpá zejména z knihy od Lukáše Berana a Vladislavy Valchářové *Industriál libereckého kraje* z roku 2007. Kniha je alternativní průvodce po průmyslovém dědictví v Libereckém kraji a poskytuje informace shromážděné při práci na dlouhodobém projektu on-line

¹ MARŠÍK, Michal. *Liberecká pohřebiště*. [Liberec]: Michal Maršík, 2019. s. 235

²KARPAŠ, Roman et al. *Kniha o Liberci*. 2., dopl. a rozš. vyd. Liberec: Dialog, 2004. ISBN 80-86761-13-4. s. 486.

³ MARŠÍK, Michal. *Liberecká pohřebiště*. [Liberec]: Michal Maršík, 2019. s. 235

⁴KARPAŠ, Roman et al. *Kniha o Liberci*. 2., dopl. a rozš. vyd. Liberec: Dialog, 2004. ISBN 80-86761-13-4. s. 387.

registru průmyslového dědictví z ČVUT. Informace z publikace se v několika případech rozchází s jinými zdroji. V podkapitole 5.4.1. o Chrastavském Spreewerku se *Industriál libereckého kraje* neshoduje s Ivanem Rousem a jeho publikací *Zbrojní průmysl a tábory 1.: Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Ivan Rous uvádí rok koupě továrny Ignatze Klingera 1902,⁵ zatímco Lukáš Beran a Vladislava Valchářová uvádějí rok 1901 a nezmiňují všechny skupiny lidí, které byly za války nasazeny ve Spreewerku.⁶ Dále se publikace rozchází v informacích o brusírně Dolensky & Brosche. V knize *Industriál libereckého kraje* se píše, že továrna byla založena v roce 1911,⁷ ale kniha *Zbrojní průmysl a tábory 1.: Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku* a další zdroje uvádí rok 1908.⁸ V podkapitole 5.3.1. Továrna Karla Bienerta se *Industriál libereckého kraje* neshoduje v historii továrny s internetovým článkem. Josef Heindorfer ve svém článku *Jizerské hory: Reportáž – Příběh staré továrny na přízi* píše o dalekosáhlejší historii továrny.⁹ Poslední nesrovnalost v publikaci *Industriál libereckého kraje* byla nalezena v informacích o továrně na výrobu kobereců Ignaze Ginzkeyho a Co. Dle národního památkového ústavu byla první mechanická tkalcovna postavena v roce 1863,¹⁰ *Industriál libereckého kraje* uvádí až rok 1872.

Archiválie, ze kterých tato ročníková práce čerpá nejvíce, jsou záznamy z evidence obyvatel – válečná řada 1938-1945 poskytnuté SOkA Liberec a dokumenty z magistrátu města Liberec – Odbor správy veřejného majetku poskytnuté Mgr. Janem Hněličkou, kronikářem města Liberec. Z těchto archiválií se přebíraly informace o pohřbených. Většinou se dokumenty shodovaly. Nesrovnalosti se nacházely pouze u Viktorie Dull v místě internace, u Giuseppe Gasdia v místě narození, u Jeana Mirouge a Ivana Odnicova v roce narození. Dále se čerpalo ze dvou archiválií SOkA Most, Fond: Ignaz Ginzkey, výroba kobereců a příkrývek, v. o. s., Vratislavice nad Nisou, k. č. 904, inv. č. 66 a SOkA Liberec, fond Archiv města Chrastava, inv. č. 1010, kt. č. 161.

Dalšími archiváliemi, které byly využity, jsou dokumenty z ruské generalizované databáze Memorial spravované ministerstvem obrany Ruské federace o Vasilu Baranovi v dokumentu o nenávratných ztrátách (ID 1161041171) a Petru Zawhorodnyj v dokumentu o nenávratných ztrátách (ID 1164432799). V databázi byly také objeveny dokumenty se záznamy o pohřbech (ID 262041251) o Vasilu Baranovi, Vladimíru Lukověnkovi, Katarině Golovce, Ivanu Odnicovi, Marii Kiričenko, Lydii Emyljanové, Marii Danieluk, Gabrieli Slota, Petru Zawhorodnyj, Marii

⁵ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. 1., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 176-177

⁶ BERAN, Lukáš a VALCHÁŘOVÁ, Vladislava. *Industriál libereckého kraje*. Praha: ČVUT, 2007. ISBN 978-80-01-03798-0. s. 61

⁷ Tamtéž, s. 182

⁸ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. 1., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 378

⁹ HEINDORFER ML., Josef. *Jizerské hory: Reportáž – Příběh staré továrny na přízi*. Krkonoše – Jizerské hory [online]. Říjen 2004. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20140104204137/http://krkonose.krnep.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=7729&Itemid=4. [cit. 2024-12-13].

¹⁰ NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. *Soubor staveb továrny na koberce Ignaz Ginzkey & Co*. Online. Praha: NPÚ. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/soubor-staveb-tovarny-na-koberce-ignaz-ginzkey-co-2282962>. [cit. 2025-02-06].

Trojanové, Michalu Wolxukin, Sonje Turschenko, Ivanovi Zylu, Viktorii Dull, Alexandru Bertin, Alexandru Jouve ale nepřinášejí žádné nové informace.

V současné době se čeká na vyžádané archiválie z francouzského archivu Obranná historická služba. Žádost o reprodukci dokumentů týkajících se těchto osob: Josef Travinski, Roger Baudin, Marcel Vecrin, Francios Verreck, Ivex Pennanguer, Julien Goll a Antonie Laurens byla podána ve středu 21. 8. 2024 - 23:57 a ve čtvrtek 22. 8. 2024 - 00:25 (viz obrázek č. 1 a 2). Žádost bylo nutné podat na dvakrát, protože lze zažádat jen o 5 dokumentů najednou. Dále byla podána žádost u italského archivu ministerstva obrany, úřad pro ochranu obranné kultury a paměti, ředitelství historických statistik o reprodukci dokumentu o Alessandru Bertini. Ta byla z důvodu vnitřních pravidel organizace zamítnuta (viz obrázek č. 3). Na jejich doporučení byla zaslána žádost na Italské velvyslanectví v Praze. Dodnes bez odpovědi.

Alternativními informačními zdroji je facebooková skupina Stalag IV (Stalag, Oflag, A.K. des Prisonniers de Guerre du Wehrkreis IV), ve které si uživatelé sdílí informace o svých příbuzných, kteří za druhé světové války byli internováni v zajateckých táborech Stalag a sociální síť MyHeritage, která umožňuje online vytváření rodokmenů.

Kartografický dokument *Liberec ze starých leteckých snímků 1938* byl využit k potvrzení přesné polohy pracovního tábora v Jeronýmově ulici.

2 HŘBITOV

Ruprechtický vojenský hřbitov byl založen v roce 1918 připojením k ruprechtickému civilnímu hřbitovu, který vznikl v roce 1900 na polích farmáře Antona Ulbricha. Návrh na rozšíření k severní zdi civilního hřbitova podal stavební mistr Emil Hübner (viz obrázek č. 4).¹¹ Toto místo vybralo město po dohodě v té době ještě samostatnou obcí Ruprechtice, protože ve svém katastru nemělo odpovídající prostor. První pohřeb na novém vojenském hřbitově se konal 26. října 1918.¹² Do května 1919 zde vzniklo celkem 68 hrobů. Podle dostupných údajů je na hřbitově pohřbeno 219 vojáků z 1. světové války a z období první republiky.¹³ Původně byly na hřbitově umístěny náhrobní desky s nápisy v němčině, ty byly v roce 1923 nahrazeny deskou s českými nápisy.¹⁴

Po 2. světové válce se na ruprechtickém vojenském hřbitově pohřbívali především zajatci a totálně nasazení pracovníci. V roce 1975, v rámci rekonstrukce hřbitova, sem byly přeneseny ostatky z civilních pohřebišť ve Vesci, Starém Harcově a Stráži nad Nisou.¹⁵ Celkem zde odpočívá 99 obětí 2. světové války. Mezi pohřbenými jsou lidé různých národností – Francouzi, Rusové, Ukrajinci, Češi, Němci, Poláci a dalších minimálně pět národností a konfliktů.¹⁶

V popředí hřbitova po levé straně jsou uloženi příslušníci Sovětské armády, kteří padli v boji nebo zemřeli v zajetí - *Ananěvová Akulina, Andrejev Viktor, Vatylin Mikuláš, Vevčančín Teodor, Volkov Nikita), Gagina Marie, Galkin Matěj, Glatov Alexandr, Glebová A., Vasiljevová Nina, Gryba Jakov), Dussis Belvas, Karabanova Gusěva, Klimovič Ivan, Kovaljevskij Leonid, Koroljov Vasilij, Kost Ivan, Kuzněcov Ivan, Loktionovová Taťána, Nikitina Ludmila, Vasiljevna Noviková Alexandra, Panov Ivan, Pisyry Lydie, Potiršin Antonín, Pusič Pelagie, Rakopovnij Dimitrij, Slota Gabriel, Smalyga Semen, Solovjov Nikofo, Tahačev Ivan, Jakevič Konstantin, Bondarev Petr Andrejevič, Belinská Nina Porfyrovna, Belous Petr Onisimovič, Širokov Nikolaj Vasiljevič* (viz obrázek č. 5).

Napravo v popředí hřbitova po pravé straně jsou uloženi pohřbení padlí v květnových dnech v roce 1945 - *Biela Duša, Brázda Bedřich, Trojanová Marie*, od roku 1982 je zde uložena urna *Augusta Schramma*, libereckého rodáka,¹⁷ na kterého byl spáchán atentát v květnu 1948 (viz obrázek č. 6). Mimo to by se zde měli nacházet ostatky i *Josefa Tlustého* zemřelého 6. května 1945 a *Františka Šťastného* zemřelého 9. května 1945.¹⁸

V jednotlivých urnových hrobech na levé straně hřbitova jsou pohřbeny oběti 2. světové války jiných národností – většinou totálně nasazení nebo zajatci.¹⁹ Jmenovitě: *Baranov Vasil, Baudin Roger, Belavski Orest, Bertin Alexandr, Biela Valerie, Bielasek Marian, Cornez Richard Jean Paul, Danieluk Marie, Delae Miroslav, Dull Viktoria, Emiljanova Lydie, Gadajev Muhamed, Gasdia*

¹¹ MARŠÍK, Michal. *Liberecká pohřebiště*. [Liberec]: Michal Maršík, 2019. s. 233-234

¹² HNĚLIČKA, Jan. *E-mailová komunikace se Zdeňkou Šírlovou*. 4.–7. 5. 2025.

¹³ MARŠÍK, Michal. *Liberecká pohřebiště*. [Liberec]: Michal Maršík, 2019. s. 233-234

¹⁴ LUG, Viktor. *Heimatkunde des Bezirkes Reichenberg in Böhmen*. Reichenberg, 1938

¹⁵ KARPAŠ, Roman et al. *Kniha o Liberci*. 2., dopl. a rozš. vyd. Liberec: Dialog, 2004. ISBN 80-86761-13-4. s. 387

¹⁶ HNĚLIČKA, Jan. *E-mailová komunikace se Zdeňkou Šírlovou*. 4.–7. 5. 2025.

¹⁷ KRAMER, Jiří. *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji*. [1.] vyd. Ústí nad Labem: OV ČSPB, 1987. ISBN (Váz.). s. 61

¹⁸ HNĚLIČKA, Jan. *E-mailová komunikace se Zdeňkou Šírlovou*. 4.–7. 5. 2025.

¹⁹ Tamtéž

Giuseppe, Golovka Katarina, Goll Julien, Goudert Franzisque, Haralambierova Dobra, Jarosch Josef, Jouve Alexandr, Kiričenko Marie, Kotsaftis Konstantinos, Laurenc Antonie, Lukověňko Vladimir, Martinski Ivan, Mirouge Jean, Mucha Ivan, Narkovic Hans, Odnicov Ivan, Pampelle Arnoldo, Panaguer Ivex, Pardoen Ernest, Paušič Dragan, Poitevin Raimonda, Rosina Josef, Schubert Irena, Slota Gabriel, Smuga Wenda, Tera Anna, Travinski Josef, Trojanow Marie, Turschenko Maria, Ules Estera, Vecrin Marcel, Verreck Francios, Wolxukin Michal, Zawhorodnyj Petr, Zyla Ivan (viz obrázek č. 7).

V okolí sousoší vpravo jsou uloženy pozůstatky obětí 1. světové války.²⁰

²⁰ MARŠÍK, Michal. *Liberecká pohřebiště*. [Liberec]: Michal Maršík, 2019. s. 233-235

3 OBJEKTY NA HŘBITOVĚ

3.1 Žena s plačícími dětmi stojí nad padlým tělem svého otce

Nejstarším objektem na hřbitově je památník „Žena s plačícími dětmi stojí nad padlým tělem svého otce“, k uctění padlých ukrajinské haličské armády (viz obrázek č. 8). Pomník z umělého lasturovaného vápence navrhl vedoucí malířské školy v Kyjevě prof. Vasyl Kasian. Pomník zhotovila liberecká firma Wilhelm Horn²¹ a byl odhalen 5. června 1927 zásluhou ukrajinského Podpůrného spolku.²² Původně měl památník i podstavec, na kterém byly umístěny desky se jmény zemřelých vojáků v první světové válce, ruské občanské válce a polsko-ukrajinské válce (viz obrázek č. 9).²³ Podstavec byl ale poničen neznámým vandalem a nedochoval se.²⁴

3.2 Epitafní desky

Reliéfní desky navrhl Jiří Seifert, původně byly umístěny na Štefanikově náměstí, kde roku 1966 nahradily sochu Stalina. Později byly pískovcové desky přesunuty na vojenský hřbitov v Ruprechticích²⁵ (viz obrázek č. 10). Na deskách si můžeme přečíst nápisy 9. květen, Slovenské národní povstání, Ležáky, Terezín, Lidice, Sokolovo, Dukla, Dunkerque a Tobruk. Nápisy mají připomínat nejdůležitější místa československého druhého odboje. Prostor, ve kterém jsou desky položeny, má rozměry 10x8 m, vzdálenost osy středu desek je 1,5 m od bočního okraje. Jednotlivé desky mají následující rozměry: Lidice - 115,5 x 100 x 14 cm (viz obrázek č. 11), Ležáky – 45,5 x 139,5 x 16 cm (viz obrázek č. 12), Terezín – 96 x 80 x 16 cm (viz obrázek č. 13), SNP – 80 x 118,5 x 16 cm (viz obrázek č. 14), 9. květen–55 x 85 x 14 cm (viz obrázek č. 15), Tobruk – 126,5 x 77 x 20 cm (viz obrázek č. 16), Sokolovo – 100 x 85,5 x 14 cm (viz obrázek č. 17), Dukla – 85,5 x 125,5 x 14 cm (viz obrázek č. 18). Dunkerque – 65 x 85,5 x 20 cm (viz obrázek č. 19). Zajímavostí je, že v každém pískovcovém kvádru je uložena prst' pocházející z místa, jehož název je vytesán na desce.

3.3 Socha Rudoarmějce

Sochu Rudoarmějce vytvořil liberecký sochař Rudolf Svoboda.²⁶ Dne 9. května 1974 byla slavnostně odhalena před libereckými kasárnami na Štefanikově náměstí (viz obrázek č. 20). V roce 1995 byla pískovcová socha měřící 5 metrů přesunuta za pomoci Československé obce legionářské na vojenský hřbitov v Ruprechticích²⁷ (viz obrázek č. 21).

²¹ MARŠÍK, Michal. *Liberecká pohřebiště*. [Liberec]: Michal Maršík, 2019. s. 234

²² HNĚLIČKA, Jan. *E-mailová komunikace se Zdeňkou Šírlovou*. 4.–7. 5. 2025.

²³ KARPAŠ, Roman et al. *Kniha o Liberci*. 2., dopl. a rozš. vyd. Liberec: Dialog, 2004. ISBN 80-86761-13-4. s. 282.

²⁴ KRAMER, Jiří. *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji*. [1.] vyd. Ústí nad Labem: OV ČSPB, 1987. ISBN (Váz.). s. 61

²⁵ KARPAŠ, Roman et al. *Kniha o Liberci*. 2., dopl. a rozš. vyd. Liberec: Dialog, 2004. ISBN 80-86761-13-4. s. 486.

²⁶ MARŠÍK, Michal. *Liberecká pohřebiště*. [Liberec]: Michal Maršík, 2019. s. 235

²⁷ KARPAŠ, Roman et al. *Kniha o Liberci*. 2., dopl. a rozš. vyd. Liberec: Dialog, 2004. ISBN 80-86761-13-4. s. 387

3.4 Centrální památník

Dominantní centrální památník z roku 1975 je dílem libereckého výtvarníka Jiřího Nepasického. Památník svým tvarem připomíná bunkr a nese nápis „*Položili své životy abychom žili v míru*“²⁸ Nad nápisem visí trnová koruna (viz obrázek č. 22). Před rekonstrukcí hřbitova v 80. letech 20. století byl zde jiný, mnohem menší památník z žuly s černou mramorovou deskou, která nesl český a ruský nápis „*вечная память героям 9. 11. 1945*“, „Na věčnou paměť hrdinům 9. 11. 1945“²⁹ (viz obrázek č. 23).

3.5 Památník věnovaný francouzským zajatcům

Na hřbitově se též nachází památník věnovaný francouzským válečným zajatcům, který během druhé světové války zhotovili sami zajatci pracující v lomu v Jablonecké ulici a v Liebiegově továrně.³⁰ Původně byl kříž umístěn u lomu na Kunratické, za garážemi v Jablonecké ulici (viz obrázek č. 24). Památník vytvořila skupina pěti francouzských zajatců, zajatých v roce 1940. Stavba jim byla povolena pouze za podmínky, že si cement obstarají na vlastní náklady a že budou pracovat ve volném čase. V roce 1994 byl památník díky iniciativě Alliance Française přemístěn na vojenský hřbitov. Na kříži je vytesán nápis „*Da nobis pacem. Élevé pour le 15. 8. 1944 par les PG français BB à MM*“, což v překladu znamená „*Dej nám mír. Postaveno 15. 8. 1944 francouzskými válečnými zajatci BB a MM*“ (viz obrázek č. 25). Iniciály BB a MM označují dva zedníky, kteří se na stavbě nejvíce podíleli.³¹

²⁸ HNĚLIČKA, Jan. *E-mailová komunikace se Zdeňkou Šírlovou*. 4.–7. 5. 2025.

²⁹ KARPAŠ, Roman et al. *Kniha o Liberci*. 2., dopl. a rozš. vyd. Liberec: Dialog, 2004. ISBN 80-86761-13-4. s. 387.

³⁰ MARŠÍK, Michal. *Liberecká pohřebiště*. [Liberec]: Michal Maršík, 2019. s. 234

³¹ HNĚLIČKA, Jan. *E-mailová komunikace se Zdeňkou Šírlovou*. 4.–7. 5. 2025.

4 OBĚTI

4.1 Baranov Vasil

Vasil Nikolajevič Baranov, v záznamech též jako Wasil Baronov, se narodil 29. července 1914³² ve městě Vičuga v oblasti Ivanovo v Rusku³³ a byl pravoslavného vyznání.³⁴ Vasil nastoupil do armády ve Vičuze prostřednictvím PBK (RVK)³⁵ a dosáhl hodnosti seržanta.³⁶ Na začala válka mu bylo čerstvě 25 let. Jeho poslední známé místo působení je pracovní stanice 119 оитп.³⁷ Dne 8. srpna 1943 byl pravděpodobně zajat.³⁸

Během války byl internován do tábora v Raspenavě,³⁹ zřejmě jako ostarbeiter. Z jeho rodného města je to do Raspenavy přibližně 2 100 km. Pravděpodobně byl umístěn v pracovním táboře v továrně Antona Richtera nebo v táboře ve skladišti na nádraží.⁴⁰ Tábory jsou od sebe vzdálené dva kilometry. V táboře se Vasil mohl setkat s dalším pohřbeným na ruprechtickém hřbitově – Ivanem Odnicovem.

Podle záznamu v evidenci obyvatel zemřel Vasil dva měsíce po válce 18. srpna 1945 v liberecké nemocnici v 31 letech.⁴¹ Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O jeho ostatky se postaral pohřební ústav Prade-Müller.⁴²

4.2 Baudin Roger

Roger Baudin se narodil 25. října 1906 ve městě Aubin ve Francii.⁴³ Na začátku války mu bylo 32 let. Během války byl internován do tábora v Hrádku nad Nisou⁴⁴, kde pracoval ve firmě Spreewerk.⁴⁵ Z jeho rodného města je to do Hrádku nad Nisou přibližně 900 km.

Teoreticky se Baudin mohl potkat s Miroslavem Delae a Jeanem Mirouge, kteří byli rovněž internováni v táboře firmy Spreewerk.

Baudin Roger zemřel 14. listopadu 1943⁴⁶ v liberecké nemocnici v 37 letech. Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O jeho ostatky se postaral pohřební ústav Prade-Müller. Původně byl pohřbený

³² SOKA Liberec, AML IV – VE č. kt. 3

³³ ЦАМО, фонд 3864- inv. c. 37070с, spis č. 1

³⁴ SOKA Liberec, AML IV – VE č. kt. 3

³⁵ Районный Военный Комиссариат (Okresní vojenský komisariát)

³⁶ vojenská poddůstojnická hodnost, česká obdoba četař

³⁷ отдельный истребительно-противотанковый полк (Oddělený stíhací a protitankový pluk)

³⁸ ЦАМО, фонд 3864- inv. c. 37070с, spis č. 1

³⁹ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

⁴⁰ KRAMER, Jiří. *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji*. [1.] vyd. Ústí nad Labem: OV ČSPB, 1987. ISBN (Váz.). s. 69

⁴¹ SOKA Liberec, AML IV – VE č. kt. 3

⁴² Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

⁴³ SOKA Liberec – AML IV – VE č. kt.4

⁴⁴ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

⁴⁵ SOKA Liberec, AML IV – VE č. kt. 4

⁴⁶ Tamtéž

na hřbitově v Harcově, ale v rámci slučování hřbitovů byl jeho hrob přesunut na vojenský hřbitov v Ruprechticích.⁴⁷

4.3 Belavski Orest

Orest Belavski, v záznamech též jako Belawaski, se narodil v červenci 1927 ve městě Taganrog v Rostovské oblasti v Rusku.⁴⁸ Na začátku války mu bylo 12 let. Během války byl Orest internován do tábora v Hodkovicích nad Mohelkou, pořadové číslo 55⁴⁹. Z jeho rodného města do Hodkovic to je přibližně 2000 km.

Orest zemřel 10. dubna 1945 v liberecké nemocnici na tuberkulózu a zápal mozkových blan⁵⁰ v 17 letech. O jeho pozůstatky se postaral pohřební ústav Concordia. Původně byl pohřben na hřbitově v Harcově ale v rámci slučování hřbitovů byly jeho ostatky přesunuty na vojenský hřbitov v Ruprechticích.⁵¹

4.4 Bertin Alexandr

Alexandr Bertin, v záznamech též jako Alessandro Bertini,⁵² se narodil 6. října 1916 ve městě Allumiere v Itálii. V některých záznamech je uváděn pod francouzskou národností.⁵³ Na začátku války mu bylo 22 let. Z jeho rodného města do Liberce je to přibližně 1400 km. Pro Třetí říši pracoval jako dělník, ale místo působení během války není známé.⁵⁴

Alexandr Bertin zemřel 4. dubna 1945 v liberecké nemocnici ve věku 28 let Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O jeho ostatky se postaral pohřební ústav Prade-Müller. Původně byl pohřben na hřbitově v Harcově, ale v rámci slučování hřbitovů byl jeho hrob přesunut na vojenský hřbitov v Ruprechticích.⁵⁵

4.5 Biela Duša

Duša Bielá, v záznamech též jako Dusa Biela, je jednou ze tří pohřbených v pravé části hřbitova, kteří padli v květnových dnech 1945 při osvobození Liberce a jeho okolí. Byla příslušnicí Rudé armády.⁵⁶

⁴⁷ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

⁴⁸ Tamtéž

⁴⁹ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích – městský národní výbor v Liberci – zpráva z 29.4. 1986

⁵⁰ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, Technické služby města, interní sdělení z 6.7. 1982

⁵¹ Tamtéž

⁵² Italský archiv, Databáze pro pátrání po mrtvých a pohřešovaných ve válce

⁵³ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

⁵⁴ Tamtéž

⁵⁵ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, Harcov

⁵⁶ HNĚLIČKA, Jan. *E-mailová komunikace se Zdeňkou Šírlovou*. 4.–7. 5. 2025.

4.6 Biela Valerie

Valerie Biela, v záznamech též jako Walerie, se narodila 18. října 1898 v Opatki okres Lask v Polsku a byla římskokatolického vyznání. Její rodné příjmení bylo Piotrasczak.⁵⁷ V době vypuknutí války jí bylo 41 let. Dne 25. června 1942 byla přesunuta z města Lodž v Polsku do Liberce.⁵⁸ Z jejího rodného města, včetně zastávky v Lodži, je to přibližně 480 km.

Valerie byla v Liberci zaměstnána jako dělnice ve firmě Johanna Liebiega, pravděpodobně obsluhovala stroje. Internována byla do tábora Polenlager⁵⁹ v Mlýnské ulici.⁶⁰

Valerie zemřela 10. října 1943 v liberecké nemocnici v nedožitých 45 letech. Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O její ostatky se postaral pohřební ústav Prade-Müller. Původně byla pohřbená na hřbitově v Horním Růžodole, ale v rámci slučování hřbitovů byl její hrob přesunut na vojenský hřbitov v Ruprechticích.⁶¹

4.7 Bielasek Marian

Marian Bielasek se narodil 20. listopadu 1924 v obci Jekov v Polsku.⁶² V době vypuknutí války mu bylo 14 let. Během války byl internován do České Vsi u Jablonného v Podještědí⁶³. Z jeho rodného města do Jablonného je to přibližně 800 km.

Marian byl ubytován v domě čp. 13.⁶⁴ Pravděpodobně byl ubytovaný a zaměstnaný u místního zemědělce.

Marian Bielasek zemřel 12. prosince 1944 v liberecké nemocnici ve 20 letech. Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O jeho ostatky se postaral pohřební ústav Prade-Müller.⁶⁵

4.8 Brázda Bedřich

Bedřich Brázda, v záznamech též jako Friedrich⁶⁶, je jedním ze tří Čechů, kteří padli v květnových dnech 1945 při osvobození Liberce a jeho okolí.⁶⁷

Bedřich se narodil 16. srpna 1928 ve městě Decazeville ve Francii matce Theresii Brázdové, rozené Patysowé a otci Friedrichu Brázdovi. Byl evangelického vyznání. Na začátku války mu bylo 11 let.

⁵⁷ SOKA Liberec, AML IV – VE č. kt. 7

⁵⁸ Tamtéž

⁵⁹ Polenlager bylo označení pro tábory, v nichž byli internováni nuceně nasazení Poláci

⁶⁰ SOKA Liberec, AML IV – VE č. kt. 7

⁶¹ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, OV ČSVB, zpráva ze dne 15.11. 1978

⁶² SOKA Liberec, AML IV – VE č. kt. 7

⁶³ Tamtéž

⁶⁴ Tamtéž

⁶⁵ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

⁶⁶ Německá varianta jména

⁶⁷ HNĚLIČKA, Jan. *E-mailová komunikace se Zdeňkou Šírlovou*. 4.–7. 5. 2025.

Dne 12. listopadu 1943 byl internován do ukrajinského tábora č. 294 v Horním Růžodole.⁶⁸ Z jeho rodného města je to přibližně 1 400 km.

Bedřich zemřel 2. května 1945 v liberecké nemocnici v 17 letech.⁶⁹ Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O jeho ostatky se postaral pohřební ústav Prade-Müller.⁷⁰ Původně byl pohřbený na hřbitově v Horním Růžodole, ale v rámci slučování hřbitovů byly jeho ostatky přesunuty na vojenský hřbitov v Ruprechticích.⁷¹

4.9 Cornez Richard Jean Paul

Richard Jean Paul Cornez se narodil 16. dubna 1943 v Liberci. Byl synem Mireilli Cornez, Belgičanky narozené 10. listopadu 1920 v Paturages v Belgii, která byla katolického vyznání. Mireilli přišla do Liberce 27. července 1942 z rodného města Paturages⁷², které je vzdálené přibližně 950 km. Téhož dne byla ubytována na adrese náměstí Adolfa Hitlera 6, dnešní náměstí Dr. Edvarda Beneše, kde pracovala jako pomocná síla v kuchyni.⁷³

Richard Jean Paul zemřel 10. prosince 1943 v liberecké nemocnici, bylo mu pouze 7 měsíců a 24 dnů. Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O jeho ostatky se postaral pohřební ústav Prade-Müller.⁷⁴

Mireille se později třikrát stěhovala: 3. května 1944, 25. října 1944 a po narození dcery Mireilly (*4. března 1945). Dne 16. března 1945 byla zaměstnána v Liebiegově továrně, která se nacházela v ulici Na Bídě 64.⁷⁵ Osud Mireilli po válce není jasný, ale pravděpodobně válku přežila.

4.10 Danieluk Marie

Marie Danieluk se narodila 29. března 1926 ve městě Mochnaczka na Ukrajině. Když začala válka, bylo jí 13 let. Během války byla internována v táboře ve Šluknově⁷⁶. Z jejího rodného města do Šluknova to je přibližně 1200 km.

Marie zemřela 12. prosince 1944 v liberecké nemocnici ve věku 18 let. Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. Původně byla pohřbená na hřbitově v Horním Růžodole, ale v rámci slučování hřbitovů byly její ostatky přesunuty na vojenský hřbitov v Ruprechticích.⁷⁷

⁶⁸ SOKA Liberec, AML IV – VE č. kt. 9

⁶⁹ Tamtéž

⁷⁰ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

⁷¹ HNĚLIČKA, Jan. *E-mailová komunikace se Zdeňkou Šírlovou*. 4.–7. 5. 2025.

⁷² SOKA Liberec, AML IV – VE č. kt. 12

⁷³ Tamtéž

⁷⁴ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

⁷⁵ SOKA Liberec, AML IV – VE č. kt. 12

⁷⁶ Tamtéž

⁷⁷ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

4.11 Delae Miroslav

Miroslav Delae, v záznamech též jako Miroslav Deláš či Deláč, se narodil 24. dubna 1924 v Radoždě (v záznamech též jako Radočci) na území dnešní Severní Makedonie a byl římskokatolického vyznání.⁷⁸ Když začala válka, bylo mu 15 let. Během války byl internován do tábora v Hrádku nad Nisou. Z jeho rodného města je to přibližně 1500 km. Miroslav pravděpodobně pracoval jako pomocný dělník ve firmě Spreewerk v Hrádku nad Nisou.⁷⁹

Teoreticky se Baudin mohl potkat s Miroslavem Delae a Jeanem Mirouge, kteří byli rovněž internováni v táboře firmy Spreewerk.

Miroslav zemřel 9. července 1945 v liberecké nemocnici ve věku 21 let. Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O jeho ostatky se postaral pohřební ústav Prade-Müller. Původně byl pohřbený na hřbitově v Horním Růžodole, ale v rámci slučování hřbitovů byli jeho ostatky přesunuty na vojenský hřbitov v Ruprechticích.⁸⁰

4.12 Dull Viktorie

Viktorie Dullová, rozená Kardaseová, se narodila 15. prosince 1911 ve městě Samak v Rusku a byla římskokatolického vyznání.⁸¹ Na začátku války jí bylo 27 let. Během války byla internována v táboře v Tanvaldu, pořadové číslo 65.⁸² Z jejího rodného města je to do Tanvaldu přibližně 2 500 km. V jednom záznamu je uveden i tábor v Bílém Kostele čp. 68.⁸³ Pravděpodobně se však jedná spíš o chybný opis, protože ve všech ostatních záznamech je uváděn pouze tábor v Tanvaldu⁸⁴. Zaměstnána byla zřejmě v podniku Tannwalder Textilwerke (TTW). Podle evidence obyvatel bydlela na adrese Osečná 96 v Liberci.⁸⁵

Viktorie Dull zemřela 10. nebo 11. května 1945 v liberecké nemocnici ve věku 33 let.⁸⁶ Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O její ostatky se postaral pohřební ústav Seidel – Kühnel. Původně byla pohřbený na hřbitově v Harcově, ale v rámci slučování hřbitovů byli její ostatky přesunuty na vojenský hřbitov v Ruprechticích.⁸⁷

⁷⁸ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 12

⁷⁹ Tamtéž

⁸⁰ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

⁸¹ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 14

⁸² Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích – městský národní výbor v Liberci – zpráva z 29.4. 1986

⁸³ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích – Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Ústí nad Labem – zpráva ze dne 19.2. 1982

⁸⁴ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích – Harcov, Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích – městský národní výbor v Liberci – zpráva z 29.4. 1986

⁸⁵ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 14

⁸⁶ Tamtéž

⁸⁷ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

4.13 Emiljanova Lydie

Lydie Emiljanova, v záznamech též jako Emeljanowa, se narodila 8. září 1944 ve městě Vratislav tehdy Breslau na území dnešního Polska matce Marii Emeljanow a otci Stephanovi Emeljanow.⁸⁸ Za války, krátce po svém narození, byla umístěna do uprchlického tábora v Liberci v nádražních domech.⁸⁹ Je pravděpodobné, že s rodiči uprchli z Breslau před blížící se sovětskou armádou, která město obléhala od února 1945 do května 1945.⁹⁰ Z Breslau do Liberce je to přibližně 180 km.

Lydie zemřela 11. března 1945 v liberecké nemocnici ve věku 6 měsíců a 3 dnů. Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O její ostatky se postaral pohřební ústav Concordia.⁹¹

4.14 Gadajev Muhamed

Muhamed Gadajev se narodil 20. června 1918 ve městě Bucharu v Uzbekistánu.⁹² Na začátku války mu bylo 21 let. Během války byl internován v táboře firmy Spreewerk v Chrastavě, pořadové číslo 60.⁹³ Z jeho rodného města je to přibližně 5 188 km. V továrnách Spreewerk pracoval na pozici řadového dělníka.⁹⁴

Teoreticky se Muhamed mohl setkat s další obětí pohřbenou na vojenském hřbitově v Ruprechticích, Konstantinosem Kotsaftisem, který byl za války rovněž internován v táboře Spreewerk v Chrastavě.⁹⁵

Muhamed zemřel 27. dubna 1945 v liberecké nemocnici na karcinom plic⁹⁶ v nedožitých 27 letech.⁹⁷ O jeho ostatky se postaral pohřební ústav Prade-Müller. Původně byl pohřben na hřbitově v Harcově, ale v rámci slučování hřbitovů byly jeho ostatky přesunuty na vojenský hřbitov v Ruprechticích.⁹⁸

4.15 Gasdia Giuseppe

Giuseppe⁹⁹ Gasdia se narodil 23. května 1922 pravděpodobně v Itálii,¹⁰⁰ nebo možná ve Španělsku a byl římskokatolického vyznání.¹⁰¹ Na začátku války mu bylo 17 let. Během války byl internován

⁸⁸ SOKA Liberec, AML IV – VE č. kt. 16

⁸⁹ SOKA Liberec, AML IV – VE č. kt. 16

⁹⁰ K., Tomáš. *Dobyť Vratislavi*. Online. Druhá světová válka. Dostupné z: <https://www.druhasvetova.com/?p=bitvy/Dobyti-Vratislavi>. [cit. 2025-02-06].

⁹¹ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

⁹² Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích – Harcov

⁹³ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích – městský národní výbor v Liberci – zpráva z 29.4. 1986

⁹⁴ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích – Harcov

⁹⁵ SOKA Liberec, AML IV – VE č. kt. 50

⁹⁶ rakovina plic

⁹⁷ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, Technické služby města, interní sdělení z 6.7. 1982

⁹⁸ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

⁹⁹ Česká varianta jména je Josef

¹⁰⁰ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

¹⁰¹ SOKA Liberec, AML IV – VE č. kt. 22

v koncentračním táboře v Proseči.¹⁰² Je pravděpodobnější, že Giuseppe byl italské národnosti než španělské. Guiseppe je italské jméno a Španělsko během války zůstalo neutrální, a i když vyslalo tzv. modrou divizi na východní frontu, která bojovala po boku německé armády, obě země nikdy nestály proti sobě v přímém konfliktu a Německo Španělsko neobsadilo. Tím pádem byly omezené možnosti zajetí španělských vojáků nebo civilistů. Naopak Itálie, původně německý spojenec, po svržení Mussoliniho uzavřela příměří se spojenci. Německá armáda poté obsadila severní Itálii, a v důsledku toho začalo masové zatýkání italských občanů, kteří byli často nasazováni na nucené práce.¹⁰³

Guiseppe Gasdia zemřel 3. srpna 1945 v liberecké nemocnici ve věku 23 let.¹⁰⁴ Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat.

4.16 Goll Julien

Julien Goll, v záznamech též jako Julius nebo Juliene, se narodil 2. srpna 1913 ve městě Beaucourt¹⁰⁵ ve Francii.¹⁰⁶ Na začátku války mu bylo 26 let. Během války byl internován do Bílého Kostela.¹⁰⁷ Z jeho rodného města je to přibližně 900 km. Francouzští vojáci byli umístěni v Bílém Kostele v zemědělských usedlostech.¹⁰⁸ Julien byl konkrétně ubytován v usedlosti čp. 47.¹⁰⁹

Teoreticky se Julien mohl setkat s Josefem Rosinou, který byl rovněž internovaný v Bílém Kostele.¹¹⁰

Julien zemřel 29. května 1945 v liberecké nemocnici ve věku 31 let.¹¹¹ Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O jeho ostatky se postaral pohřební ústav Prade-Müller.¹¹²

4.17 Golovka Katarina

Katarina Golovka se narodila 5. února 1925 ve městě Pokrovka v okrese Kolomak na Ukrajině.¹¹³ Na začátku války ji bylo 14 let. Během války byla internována v táboře v Lužci na Frýdlantsku.¹¹⁴ Z jejího rodného města je to přibližně 1 700 km. Lze předpokládat, že byla internována

¹⁰² Tamtéž

¹⁰³ OBČANSKÉ SDRUŽENÍ PANT. *Druhá světová válka II. část: 1941-1943*. Online. Moderní dějiny. 2014, 23.11. 2014. Dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/druha-svetova-valka-ii-cast-1941-1943/>. [cit. 2024-10-5].

¹⁰⁴ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 22

¹⁰⁵ Francouzský archiv Obranná historická služba

¹⁰⁶ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 25

¹⁰⁷ Tamtéž

¹⁰⁸ KRAMER, Jiří. *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji*. [1.] vyd. Ústí nad Labem: OV ČSPB, 1987. ISBN (Váz.). s. 66

¹⁰⁹ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 25

¹¹⁰ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, Harcov

¹¹¹ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 25

¹¹² Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

¹¹³ Tamtéž

¹¹⁴ Tamtéž

v pracovním táboře v přádelně K. H. Bienerta v Raspenavě, který byl zřízen pouze pro ukrajinská děvčata.¹¹⁵ Osada Lužec se v roce 1950 stala součástí Raspenavy.¹¹⁶

Katarina Golovka zemřela 12. ledna 1945 v liberecké nemocnici v nedožitých 20 letech.¹¹⁷ Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O její ostatky se postrl pohřební ústav Prade-Müller.¹¹⁸

4.18 Goudert Franzisque

Franzisque Goudert, v záznamech též jako Francisque nebo Francisco Gouder¹¹⁹ se narodila ve Francii. Přesné místo a datum narození bohužel nejsou známy, totéž i místo internace. Franzisque zemřel 20. května 1945 v liberecké nemocnici.¹²⁰ Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat.

4.19 Haralambierova Dobra

O Dobře Haralambierové se nepodařilo nalézt žádné informace.

4.20 Jarosch Josef

Josef Jarosch se narodil 17. dubna 1922 ve městě Neustadt¹²¹ dnešní Převorsk u Jarosławi na území Polska.¹²² V některých záznamech je uváděna i německá národnost.¹²³ Pravděpodobnější je, že byl polské národnosti. Tomu napovídá místo narození a fakt, že byl internován ve Václavících jako zemědělský dělník u Ant. Schale čp. 93.¹²⁴ Většina nasazených Poláků pracovalo právě v zemědělství.¹²⁵ Na začátku války mu bylo 17 let. Z jeho rodného města je to do Václavic přibližně 600 km.

Josef zemřel 14. června 1943 v liberecké nemocnici ve věku 21 let.¹²⁶ Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat.

4.21 Jouve Alexandr

Alexandr Jouve se narodil 2. srpna 1901 v Paříži ve Francii a byl římskokatolického vyznání.¹²⁷ Na začátku války mu bylo 38 let. Během války byl internován v táboře pro cizince 25

¹¹⁵ KRAMER, Jiří. *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji*. [1.] vyd. Ústí nad Labem: OV ČSPB, 1987. ISBN (Váz.). s.. 69

¹¹⁶ PATKOVÁ, Jana. *Raspenava. S Věčkem po Libereckém kraji*. [Liberec]: Kalendář Liberecka, 2023. s. 3

¹¹⁷ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

¹¹⁸ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

¹¹⁹ Magistrát města Liberec – OV ČSPB, zpráva ze dne 15.11. 1978

¹²⁰ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

¹²¹ Německý název pro Převorsk používaný za Rakouska-Uherska

¹²² SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 41

¹²³ SOkA Liberec, fond ONV – s. 3

¹²⁴ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 41

¹²⁵ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. 1., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 63

¹²⁶ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 41

¹²⁷ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 42

ve Stráži nad Nisou.¹²⁸ Z jeho rodného města je to do Stráže přibližně 1 100 km. Do tábora ve Stráži byl Alexandr přesunut ze zajateckého tábora č. 108 ve Starých Pavlovicích v Koloseu, ve kterém byl od 16. července 1943. Ve Stráži nad Nisou byl Alexandr zaměstnán jako pomocný dělník v podniku Elektromechanika.¹²⁹

Teoreticky se Alexandr mohl potkat v zajateckém táboře ve Stráži nad Nisou s další obětí pohřbenou na vojenském hřbitově v Ruprechticích, s Francoisem Verreckem.

Alexand Jouve zemřel 5. srpna 1944 v liberecké nemocnici ve věku 43 let.¹³⁰ Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O jeho ostatky se postaral pohřební ústav Prade-Müller.

4.22 Kiričenko Marie

Marie Kiričenko se narodila 30. března. 1923 ve městě Azov v okrese Rostov na území dnešního Ruska.¹³¹ Na začátku války jí bylo 16 let. Během války byla nejdříve internována ve Vídni v ulici Mariengasse 1, tam se dostala z Ruska 14. listopadu 1942. Dne 1. května 1943 byla přesunuta pravděpodobně do vídeňského okresu Penzing na adresu Penzinghof 11 nebo do města Lungau na adresu Lungauhof 11 v Rakousku. Druhá adresa není tak zřetelná. Poslední známá adresa je Ostašov 1/Ještěd 11.¹³² Z jejího rodného města je to do Liberce i se zastávkou ve Vídni přibližně 3 000 km.

Marie Kiričenko zemřela 5. dubna 1945 v liberecké nemocnici v 22 letech. Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O její ostatky se postaral pohřební ústav Prade-Müller.¹³³

4.23 Kotsaftis Konstantinos

Konstantinos Kotsaftis se narodil 7. dubna 1911 ve městě Arkadiempolis, Ekklosion 40 v okrese Traki, v Řecku.¹³⁴ Na začátku války mu bylo 28 let. Dne 22. srpna 1942 byl internován v Chrastavě v Andělohorské ulici čp. 356. Do Chrastavy přijel z Thermohylon 36 Aräns u Athén.¹³⁵ Krátce po svém příjezdu do Chrastavy uprchl z tábora. V Liberci ho ale četníci zatklí a vrátili zpět do tábora. Konstantinos byl v Chrastavě internován od září¹³⁶ do prosince 1942 v táboře firmy Spreewerk.¹³⁷

¹²⁸ Tamtéž

¹²⁹ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

¹³⁰ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 42

¹³¹ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 46

¹³² Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

¹³³ Tamtéž

¹³⁴ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 50

¹³⁵ SOkA Liberec, fond Archiv města Chrastava, Inv. č. 1010, kt. č. 161, zpráva ze dne 22.8. 1942

¹³⁶ SOkA Liberec, fond Archiv města Chrastava, Inv. č. 1010, kt. č. 161, zpráva ze dne 15.3. 1943

¹³⁷ SOkA Liberec, fond Archiv města Chrastava, Inv. č. 1010, kt. č. 161, zpráva ze dne 18. 3. 1943

Teoreticky se Konstantinos mohl setkat s další obětí pohřbenou na vojenském hřbitově v Ruprechticích, s Muhamedem Gadajevem, který byl za války rovněž internován v táboře Spreewerk v Chrastavě.¹³⁸

Od prosince 1942 byl Konstantinos hospitalizován v liberecké nemocnici,¹³⁹ kde i 29. září 1943 ve 32 letech zemřel.¹⁴⁰ Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O jeho ostatky se postaral pohřební ústav Prade-Müller. Původně byl pohřben na hřbitově v Harcově, ale v rámci slučování hřbitovů byly jeho ostatky přesunuty na vojenský hřbitov v Ruprechticích.¹⁴¹

4.24 Laurenc Antonie

Antonie Laurenc, v záznamech též jako Antoine Laurens, se narodil 20. března 1895¹⁴² ve městě Generac v obvodu Gard ve Francii a byl římskokatolického vyznání.¹⁴³ Na začátku války mu bylo 44 let. Do Liberce přijel dne 9. srpna 1943 a byl ubytován v Ruprechtické ulici čp. 79. Pracoval v továrně H.F. Richter na pozici vazač sudů.¹⁴⁴ Z jeho rodného města je to do Liberce přibližně 1 400 km.

Teoreticky se Antonie mohl setkat s další obětí pohřbenou na vojenském hřbitově v Ruprechticích, s Petrem Zawhorodnyjem, který byl za války rovněž zaměstnán v továrně H.F. Richter v Liberci.¹⁴⁵

Antonie Laurenc zemřel 27. května 1945 v liberecké nemocnici v 50 letech.¹⁴⁶ Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. Původně byl pohřben na hřbitově v Horním Růžodole, ale v rámci slučování hřbitovů byl jeho hrob přesunut na vojenský hřbitov v Ruprechticích.¹⁴⁷

4.25 Lukověnko Vladimír

Vladimír Lukověnko se narodil 12. června 1915 ve městě Nikopol v Dněpropetrovské oblasti na Ukrajině.¹⁴⁸ Na začátku války mu bylo 24 let. Během války byl internován v Liberci v Rochlicích, kde byl zaměstnán v podniku auto-dílny.¹⁴⁹ Z dochovaných záznamů o firmách sídlících v Rochlicích, které zaměstnávaly ostarbeitery, je nejvíce pravděpodobné, že se jedná o firmu Argus – Motoren GmbH. Z jeho rodného města je to do Liberce do Rochlic přibližně 1 700 km.

¹³⁸ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, Harcov

¹³⁹ SOkA Liberec, fond Archiv města Chrastava, Inv. č. 1010, kt. č. 161, zpráva ze dne 18. 3. 1943

¹⁴⁰ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 50

¹⁴¹ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, Harcov

¹⁴² SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 56

¹⁴³ Francouzský archiv Obranná historická služba

¹⁴⁴ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 56

¹⁴⁵ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 118

¹⁴⁶ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 56

¹⁴⁷ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, OV ČSVB, zpráva ze dne 15.11. 1978

¹⁴⁸ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

¹⁴⁹ Tamtéž

Teoreticky se Vladimír mohl setkat s další obětí pohřbenou na vojenském hřbitově v Ruprechticích, Wendou Smugou, který byl rovněž internován v Rochlicích, ale v táboře firmy Liebieg.¹⁵⁰

Vladimír Lukověnko zemřel v srpnu 1944 v liberecké nemocnici v 29 letech. Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O jeho ostatky se postaral pohřební ústav Prade-Müller.¹⁵¹

4.26 Martinski Ivan

Ivan Martinski, v záznamech též jako Martinskyj, se narodil 9. března 1890 ve vesnici Słynnica, která je součástí obce Krasieczyn, okres Przemyśl v Polsku a byl řeckokatolického vyznání.¹⁵² Na začátku války mu bylo 49 let. Nejprve byl dne 2. září 1942 internován ze svého rodného města do Liberce Růžodol 1 do tábora Alt-Deutsche,¹⁵³ který se nacházel v restauraci čp. 80 Slovanský dům, tzv. Letka.¹⁵⁴ Dne 6. února byl přemístěn do ukrajinského tábora v Horním Růžodole č. 294. Od 19. července 1943 do 22. srpna 1943 strávil dovolenou ve svém rodném městě Słynnica.¹⁵⁵ Po dovolené se vrátil zpět do ukrajinského tábora v Horním Růžodole. Z jeho rodného města je to do Růžodolu přibližně 700 km.

Ivan Martinski zemřel 24. ledna 1945 v liberecké nemocnici v 54 letech. Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O jeho ostatky se postaral pohřební ústav Prade-Müller.¹⁵⁶

4.27 Mirouge Jean

Jean Mirouge, v záznamech též jako Mirouže, se narodil 9. května 1923 nebo 1925 ve městě Béziers ve Francii.¹⁵⁷ Na začátku války mu bylo 16 nebo 18 let. Během války byl internován v táboře v Hrádku nad Nisou. Z jeho rodného města je do Hrádku přibližně 1 500 km.¹⁵⁸ Jean pravděpodobně pracoval jako pomocný dělník ve firmě Spreewerk v Hrádku nad Nisou.¹⁵⁹

Teoreticky se Jean mohl v táboře potkat s Rogerem Baudinem a Miroslavem Dalaem, kteří jsou také pohřbení na hřbitově v Ruprechticích.

Jean Mirouge zemřel 1. května 1945 v liberecké nemocnici v 21 nebo 23 letech.¹⁶⁰ Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O jeho ostatky se postaral pohřební ústav Prade-Müller.¹⁶¹

¹⁵⁰ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 99

¹⁵¹ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

¹⁵² SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 61

¹⁵³ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 61

¹⁵⁴ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. I., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 259

¹⁵⁵ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 61

¹⁵⁶ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

¹⁵⁷ Tamtéž

¹⁵⁸ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 12

¹⁵⁹ Tamtéž

¹⁶⁰ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, OV ČSPB, zpráva z 15. 11. 1979

¹⁶¹ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

4.28 Mucha Ivan

O Ivanu Muchovi se nepodařilo nalézt žádné informace.

4.29 Narkovic Hans

Hans Narkovic se narodil 23. června 1944 ve městě Letsko, pravděpodobně se ale jedná o chybný přepis, žádné místo jménem „Letsko“ v Polsku neexistuje.¹⁶² Během války byl internován do tábora v Liberci v tělocvičně Riega/Riga. Z jeho rodného města je to do Liberce přibližně 700 km.

Hans zemřel 20. března 1945 v liberecké nemocnici v 8 měsících. Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O jeho ostatky se postaral pohřební ústav Prade-Müller.¹⁶³

4.30 Odnicov Ivan

Ivan Odnicov, v záznamech též jako Iwan Odinzov, se narodil 15. ledna 1910, v dokumentech z Magistrátu je uváděn i rok 1900, ve městě Galotjasi v Orelské oblasti v Rusku.¹⁶⁴ Na začátku války mu bylo 29 let. Během války byl internován do tábora v Raspenavě. Z jeho rodného města je to do Raspenavy přibližně 1 600 km. Pravděpodobně byl umístěn v pracovním táboře v továrně Antona Richtera nebo v táboře ve skladišti na nádraží.¹⁶⁵ Tábory jsou od sebe vzdálené dva kilometry.

Teoreticky se Ivan v táboře mohl setkat s dalším pohřbeným na ruprechtickém hřbitově – Vasilem Baranovem.

Ivan zemřel 15. února 1944 v liberecké nemocnici v 34 letech.¹⁶⁶ Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O jeho ostatky se postaral pohřební ústav Prade-Müller. Původně byl pohřbený na hřbitově v Horním Růžodole, ale v rámci slučování hřbitovů byly jeho ostatky přesunuty na vojenský hřbitov v Ruprechticích¹⁶⁷ (viz obrázek č. 27).

4.31 Pampelle Arnoldo

Arnoldo Pampelle se narodil 21. dubna 1924 ve městě Galio, okres Leache ve Španělsku.¹⁶⁸ Na začátku války mu bylo 15 let. Během války byl internován do tábora v Minkovicích. Z jeho rodného města do Minkovic je to přibližně 2 000 km. V Minkovicích byl zaměstnán ve sklářské továrně Dolensky & Brosche.¹⁶⁹

¹⁶² Tamtéž

¹⁶³ Tamtéž

¹⁶⁴ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 70

¹⁶⁵ KRAMER, Jiří. *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji*. [1.] vyd. Ústí nad Labem: OV ČSPB, 1987. ISBN (Váz.). s. 69

¹⁶⁶ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 70

¹⁶⁷ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

¹⁶⁸ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, Harcov

¹⁶⁹ Tamtéž

Arnoldo zemřel 13. května 1944 v liberecké nemocnici v čerstvých 20 letech. Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O jeho ostatky se postaral pohřební ústav Prade-Müller. Původně byl pohřben na hřbitově v Harcově, ale v rámci slučování hřbitovů byly jeho ostatky přesunuty na vojenský hřbitov v Ruprechticích.¹⁷⁰

4.32 Panaguer Ivex

Ivex Panaguer, v záznamech též jako Yves Pennanquer, se narodil 17. listopadu 1901 v obci Glomel v departmentu Côtes d'Armor ve Francii.¹⁷¹ Na začátku války mu bylo 37 let. Za války byl internován v zajateckém táboře Stalag IV C v Dubí u Teplic v pracovním komandu v Liberci.¹⁷² Z jeho rodného města do Dubí je to přibližně 1 500 km. Ivexovo identifikační číslo v táboře bylo 9616.¹⁷³

Teoreticky se Ivex mohl v táboře potkat s Ernestem Pardoem¹⁷⁴ a Josefem Travinski,¹⁷⁵ kteří jsou také pochováni na vojenském hřbitově v Ruprechticích.

Ivex zemřel 3. března 1945 v 43 letech.¹⁷⁶ Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat.

4.33 Pardoen Ernest

Ernest Pardoen se narodil 18. prosince 1909 ve městě Roubaix v departmentu Nord ve Francii.¹⁷⁷ Bydlel ve městě Roubaix v ulici Claude Lorrain 9.¹⁷⁸ Na začátku války mu bylo 29 let. Byl vojákem 3. generace. Dne 18. června 1940 byl zajat v Belfortu¹⁷⁹ a později internován v zajateckém táboře Stalag IV C v Dubí u Teplic v pracovním komandu v Liberci.¹⁸⁰ Ernestovo identifikační číslo v táboře bylo 668.

Teoreticky se Ernest mohl v táboře potkat s Ivexem Pananquerem¹⁸¹ a Josefem Travinski,¹⁸² kteří jsou také uloženi na vojenském hřbitově v Ruprechticích.

Ernest zemřel 24. prosince 1941 v liberecké nemocnici v 32 letech.¹⁸³ Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. Po Ernestově smrti se jeho manželka, roz. Coquant, znovu vdala za pana Lescroarta a

¹⁷⁰ Tamtéž

¹⁷¹ Francouzský archiv Obranná historická služba

¹⁷² Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, Ruprechtice

¹⁷³ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, Ruprechtice

¹⁷⁴ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 71

¹⁷⁵ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 106

¹⁷⁶ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

¹⁷⁷ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 71

¹⁷⁸ PINÇON-DESAIZE, Loïc [@Loïc Pinçon-Desaize]. *STALAG IV (Stalag, Oflag, A.K. des Prisonniers de Guerre du Wehrkreis IV)*. Online. 2024, 6. srpna 2024. Dostupné z: Facebook, <https://www.facebook.com/groups/275126899218925/search/?q=%20Pardoen>. [cit. 2025-02-17].

¹⁷⁹ Tamtéž

¹⁸⁰ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, Ruprechtice

¹⁸¹ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

¹⁸² SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 106

¹⁸³ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 71

měli spolu jednoho syna.¹⁸⁴ V roce 1982 se Ernestův bratr pan Albert Pardoen prostřednictvím československého velvyslanectví v Paříži obrátil na technické služby města Teplice s žádostí o zaslání fotografie hrobu svého bratra. Kvůli špatnému zdravotnímu stavu již nebyl schopný dojet do ČSSR.¹⁸⁵

4.34 Paušič Dragan

Dragan Paušič se narodil 12. prosince 1900 ve městě Pescari (Rybarič) v Rumunsku a byl římskokatolického vyznání.¹⁸⁶ Na začátku války mu bylo 38 let. Během války byl internován nejdříve v Mníšku v čp. 54. Dne 22. dubna 1944 byl přemístěn do tábora v Horním Růžodole v Ruckertově ulici č. 22, kde byl zaměstnán u firmy Kaiser.¹⁸⁷ 5. června 1944 byl přesunut do tábora také v Horním Růžodole, ale v Ještědské ulici čp. 21, kde měla tábory firma Argus.¹⁸⁸ Z jeho rodného města do Liberce je to přibližně 900 km.

Dragan zemřel 24. prosince 1944 v liberecké nemocnici v 44 letech.¹⁸⁹ Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O jeho ostatky se postaral pohřební ústav Frant. Hauptman Janův Důl.¹⁹⁰

4.35 Poitevin Raimonda

Raimonda Poitevin roz. Duchamp se narodila 29. listopadu 1917 ve městě Bordeaux ve Francii a byla katolického vyznání.¹⁹¹ Na začátku války jí bylo 21 let. Dne 20. ledna 1944 byla internovaná v Liberci v Horním Růžodole do tábora firmy Liebieg v ulici Rochlická č. 80. Do Liberce byla totálně nasazená z Berlína z ulice Annenstraße 44.¹⁹² Z jejího rodného města i se zastávkou v Berlíně je to do Liberce přibližně 1 900 km.

Raimonada zemřela 1. června 1944 v liberecké nemocnici na zánět pobřišnice ve 26 letech.¹⁹³ Příčina úmrtí není známá. Původně byla pohřben na hřbitově v Rochlicích, ale v rámci slučování hřbitovů byly její ostatky přesunuty na vojenský hřbitov v Ruprechticích.¹⁹⁴

¹⁸⁴ HOFFMAN, Joelle, Myheritage – nuttin Web Site

¹⁸⁵ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, technické služby města Teplice, zpráva ze dne 16.6. 1982

¹⁸⁶ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 71

¹⁸⁷ Tamtéž

¹⁸⁸ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. I., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 257

¹⁸⁹ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 71

¹⁹⁰ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

¹⁹¹ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 76

¹⁹² Tamtéž

¹⁹³ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, Technické služby města, interní sdělení z 6.7. 1982

¹⁹⁴ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, Krajské středisko památkové péče a ochrany přírody v Ústí nad Labem, zpráva ze dne 19.2. 1982

4.36 Rosina Josef

Josef Rosina se narodil 20. února 1925 na Slovensku.¹⁹⁵ Na začátku války mu bylo 14 let. Během války byl internován v zajateckém táboře v Bílém Kostele nad Nisou čp. 52 nebo 68¹⁹⁶ (poř.č. 64).¹⁹⁷

Teoreticky se Josef mohl setkat s Julienem Goll, který byl rovněž internován v Bílém Kostele nad Nisou.¹⁹⁸

Josef zemřel 9. května 1945 v liberecké nemocnici v 20 letech. Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. Původně byl pohřben na hřbitově v Harcově, ale v rámci slučování hřbitovů byly jeho ostatky přesunuty na vojenský hřbitov v Ruprechticích.¹⁹⁹

4.37 Schubert Irena

Irena Schubert se narodila 4. dubna 1923 ve Varšavě v Polsku a byla římskokatolického vyznání.²⁰⁰ Na začátku války jí bylo 16 let. Dne 21. února 1945 byla internována v Liberci na Hermann Göring Platz 9/b Tietze,²⁰¹ dnešní Žižkovo náměstí.²⁰² Do Liberce se dostala z města Skarbimierz v Opolském vojvodství u letecké základny Brieg v Polsku. Z jejího rodného města je do Liberce přibližně 200 km. V Liberci pracovala jako uklízečka.²⁰³

Irena zemřela 15. dubna 1945 v liberecké nemocnici ve 22 letech.²⁰⁴ Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O její ostatky se postaral pohřební ústav Prade-Müller. Je pohřbena na vojenském hřbitově v Ruprechticích.²⁰⁵

4.38 Slota Gabriel

Gabriel Slota se narodil 25. března 1878 ve městě Bilozirja v Čerkaské oblasti na Ukrajině a byl řeckopravoslavného vyznání.²⁰⁶ Na začátku války mu bylo 61 let. Dne 9. ledna 1944 byl internován

¹⁹⁵ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, Harcov

¹⁹⁶ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, Technické služby města, interní sdělení z 6.7. 1982

¹⁹⁷ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, městský národní výbor v Liberci, zpráva ze dne 29.4. 1986

¹⁹⁸ SOKA Liberec, AML IV – VE č. kt. 25

¹⁹⁹ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, Harcov

²⁰⁰ SOKA Liberec, AML IV – VE č. kt. 93

²⁰¹ Tamtéž

²⁰² ŽUKOV, Michal. *Vývoj názvů ulic libereckých čtvrtí I-V od roku 1858*. Online, Bakalářská práce, vedoucí PhDr. Markéta Lhotová, Ph.D. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2020. Dostupné z: <https://dspace.tul.cz/server/api/core/bitstreams/2e300be9-50fb-4b0f-bd99-fb4db6b74a1a/content>. [cit. 2025-02-06].

²⁰³ SOKA Liberec, AML IV – VE č. kt. 93

²⁰⁴ Tamtéž

²⁰⁵ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

²⁰⁶ SOKA Liberec, AML IV – VE č. kt. 98

v Liberci v Horním Růžodole do tábora v Jeronýmově ulici.²⁰⁷ Z jeho rodného města je to do Liberce přibližně 1 400 km.

Teoreticky se Gabriel mohla setkat s Ivanem Zylou, který byl rovněž internován v táboře v Jeronýmově ulici.²⁰⁸

Gabriel zemřel 20. května 1944²⁰⁹ na libereckém nádraží na nástupišti č. 3 při neblíže specifikované nehodě v 66 letech. O jeho ostatky se postaral pohřební ústav Concordia. Původně byl pohřbený na hřbitově v Horním Růžodole, ale v rámci slučování hřbitovů byly jeho ostatky přesunuty na vojenský hřbitov v Ruprechticích²¹⁰

4.39 Smuga Wenda

Wenda Smuga se narodila 18. května 1920²¹¹ nebo 1924 v Krakově v Polsku a byla římskokatolického vyznání.²¹² Na začátku války jí bylo 15 nebo 19 let. Dne 24. února 1945 byla internována v Liberci v Rochlicích do tábora firmy Liebieg.²¹³ Z jejího rodného města do Liberce je to přibližně 400 km.

Wenda zemřela 22. května v liberecké nemocnici v 21 nebo v 25 letech.²¹⁴ Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O její ostatky se postaral pohřební ústav Prade-Müller.²¹⁵

4.40 Tera Anna

Anna Tera, rozená Güttová, se narodila 21. září 1910 pravděpodobně ve městě Korpino v okrese Volchov v Rusku.²¹⁶ Na začátku války jí bylo 27 let. Během války byla internována v Liberci na adrese Broumovská 8.²¹⁷

Anna zemřela 24. dubna 1945 v liberecké nemocnici na atrofii ledvin ve 34 letech.²¹⁸ O její ostatky se postaral pohřební ústav Prade-Müller. Původně byla pohřbena na hřbitově v Harcově, ale v rámci slučování hřbitovů byly její ostatky přesunuty na vojenský hřbitov v Ruprechticích.²¹⁹

²⁰⁷ Tamtéž

²⁰⁸ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 119

²⁰⁹ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 98

²¹⁰ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, Horní Růžodol 1938-1945

²¹¹ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 99

²¹² Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

²¹³ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 99

²¹⁴ Tamtéž

²¹⁵ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

²¹⁶ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, Technické služby města, interní sdělení z 6.7. 1982

²¹⁷ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, Harcov

²¹⁸ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, Technické služby města, interní sdělení z 6.7. 1982

²¹⁹ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

4.41 Travinski Josef

Josef Travinski se narodil 29. listopadu 1904 ve městě Belchatów, okres Lodž v Polsku²²⁰ matce Chabryn a otci Josefovi žijícímu v Belchotově.²²¹ Na začátku války mu bylo 34 let. Byl vojákem 1. pěšího pluku polské armády. Byl zajat 21. června 1940 v Saint-Dié (Vogézy)²²² a později internován do zajateckého tábora Stalag IV C v Dubí u Teplic v pracovním komandu v Liberci.²²³ Z jeho rodného města do Dubí je to přibližně 500 km. Josefovo identifikační číslo v táboře bylo 656425.

Teoreticky se Josef mohl v táboře potkat s Ivexem Pananquerem²²⁴ a Ernestem Pardoem,²²⁵ kteří jsou také uloženi na vojenském hřbitově v Ruprechticích.

Josef zemřel 13. srpna 1942 v liberecké nemocnici ve věku 37 let.²²⁶ Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat.

4.42 Trojanová Marie

Marie Trojanová je jednou z pohřbených, kteří padli v květnových dnech 1945 při osvobození Liberce a jeho okolí.²²⁷

4.43 Trojanow Marie

Marie Trojanow se narodila 5. června 1924 na území tehdejšího Sovětského svazu, pravděpodobně v Rusku.²²⁸ Na začátku války jí bylo 15 let. Během války byla internována do tábora v Bílém Potoce u Frýdlantu, kde pracovala ve firmě Karla Bienera.²²⁹

Marie zemřela 9. května 1944 v liberecké nemocnici v 19 letech. Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O její ostatky se postaral pohřební ústav Prade-Müller. Původně byla pohřbená na hřbitově v Horním Růžodole, ale v rámci slučování hřbitovů byl její hrob přesunut na vojenský hřbitov v Ruprechticích.²³⁰

²²⁰ SOKA Liberec, AML IV – VE č. kt. 106

²²¹ PINÇON-DESAIZE, Loïc [@Loïc Pinçon-Desaize]. *STALAG IV (Stalag, Oflag, A.K. des Prisonniers de Guerre du Wehrkreis IV)*. Online. 2024, 6. srpna 2024. Dostupné z: Facebook, <https://www.facebook.com/groups/275126899218925/search/?q=%20Pardoen>. [cit. 2025-02-17].

²²² Tamtéž

²²³ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, Ruprechtice

²²⁴ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

²²⁵ SOKA Liberec, AML IV – VE č. kt. 71

²²⁶ SOKA Liberec, AML IV – VE č. kt. 106

²²⁷ HNĚLIČKA, Jan. *E-mailová komunikace se Zdeňkou Šírlovou*. 4.–7. 5. 2025.

²²⁸ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, OV ČSVB, zpráva ze dne 15.11. 1978

²²⁹ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, Horní Růžodol, 1938-1945

²³⁰ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, Horní Růžodol, 1938-1945

4.44 Turschenko Marie

Marie Turschenko rozená Didkowski, ve většině záznamech uváděna též jako Sonja Turschenko, se narodila 30. srpna 1922 ve městě Morozivka v Kyjevské oblasti na Ukrajině a byla pravoslavného vyznání.²³¹ Na začátku války jí bylo 17 let. Dne 6.července 1942 byla internována z Kyjeva do Vratislavic nad Nisou na adresu Vratislavice nad Nisou 534 do tábora firmy Ginzkey.²³² Z jejího rodného města do Vratislavic je to přibližně 1 300 km. Továrna sídlila v Tanvaldské ulici.²³³ Byla totálně nasazená na pozici tkadlena.²³⁴

Marie zemřela 7. května 1944 v liberecké nemocnici v 21 letech.²³⁵ Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O její ostatky se postaral pohřební ústav Prade-Müller. Původně byla pohřbená na hřbitově v Horním Růžodole, ale v rámci slučování hřbitovů byl její hrob přesunut na vojenský hřbitov v Ruprechticích²³⁶ (viz obrázek č. 26).

4.45 Ules Estera

Estera Ules se narodila 15. června 1920²³⁷ pravděpodobně v Lotyšsku²³⁸ a byla židovského vyznání.²³⁹ Na začátku války jí bylo 19 let. Během války byla internována v Bílém Kostelci.²⁴⁰

Estera zemřela 16. června 1945 v liberecké nemocnici ve 25 letech.²⁴¹ Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O její ostatky se postaral pohřební ústav Prade-Müller.²⁴²

4.46 Vecrin Marcel

Marcel Vecrin se narodil 7. ledna 1921 ve městě Ars-Laquenexy v departmentu Moselle.²⁴³ Na začátku války mu bylo 18 let.

Marcel zemřel 26. května 1945 v 24 letech.²⁴⁴ Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat.

²³¹ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 107

²³² SOkA Most, Fond: Ignaz Ginzkey, výroba koberců a příkrývek, v. o. s., Vratislavice nad Nisou, k. č. 904, inv. č. 66

²³³ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. 1., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 379

²³⁴ SOkA Most, Fond: Ignaz Ginzkey, výroba koberců a příkrývek, v. o. s., Vratislavice nad Nisou, k. č. 904, inv. č. 66

²³⁵ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 107

²³⁶ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, Horní Růžodol, 1938-1945

²³⁷ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 107

²³⁸ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, poslužný kombinát, oblastní podnik města Liberce

²³⁹ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 107

²⁴⁰ Tamtéž

²⁴¹ Tamtéž

²⁴² Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

²⁴³ Francouzský archiv Obranná historická služba

²⁴⁴ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

4.47 Verreck Francious

Francious Verreck, v záznamech též jako Frans Joseph Verreck, se narodil 21. května 1920²⁴⁵ ve městě La Rochelle v departmentu Charente Maritime.²⁴⁶ Na začátku války mu bylo 19 let. Během války byl internován v zajateckém táboře ve Stráži nad Nisou, kde byl zaměstnán jako pomocný dělník v podniku Elektromechanika.²⁴⁷ Z jeho rodného města je to do Stráže přibližně 1 500 km.

Teoreticky se Francious mohl potkat v zajateckém táboře ve Stráži nad Nisou s dalším pohřbeným na hřbitově, s Alexandrem Jouvem.

Francious zemřel 9. dubna 1944 v liberecké nemocnici ve 23 letech. Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O jeho ostatky se postaral pohřební ústav Prade-Müller.²⁴⁸

4.48 Wolxukin Michal

U Michala Wolxukina není bohužel známé přesné místo a datum narození. Během války byl internován v táboře Janově u Kamenice nedaleko Hřenska.

Michal zemřel 27. srpna 1944 v Horním Hanychově. Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O jeho ostatky se postaral pohřební ústav Prade-Müller.²⁴⁹

4.49 Zawhorodnyj Petr

Petr Zawhorodnyj se narodil 12. prosince 1925 ve městě Voronivka v okrese Kagarlyk v Kyjevské oblasti na Ukrajině a byl řeckopravoslavného vyznání.²⁵⁰ Byl vojákem ruské armády, dosáhl hodnosti poddůstojníka.²⁵¹ Na začátku války mu bylo 13 let. Jeho poslední známé místo působení je 107. gardová střelecká divize.²⁵² Dne 18. června 1942 byl internován v táboře v Liberci v Ruprechtické ulici 85, kde pracoval v továrně H.F. Richter.²⁵³ Z jeho rodného města je to do Liberce přibližně 1 400 km.

Teoreticky se Petr mohl setkat s dalším pohřbeným na vojenském hřbitově v Ruprechticích, Antoniem Laurencem, který byl za války rovněž zaměstnán v továrně H.F. Richter.²⁵⁴

Petr zemřel 18. srpna 1943 v liberecké nemocnici v 17 letech.²⁵⁵ Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O jeho ostatky se postaral pohřební ústav Prade-Müller. Původně byl pohřbený

²⁴⁵ Tamtéž

²⁴⁶ Francouzský archiv Obranná historická služba

²⁴⁷ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

²⁴⁸ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

²⁴⁹ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

²⁵⁰ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 118

²⁵¹ ЦАМО, fond 1267, inv. c. 2, spis č. 17

²⁵² Tamtéž

²⁵³ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 118

²⁵⁴ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 56

²⁵⁵ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 118

na hřbitově v Horním Růžodole, ale v rámci slučování hřbitovů byly jeho ostatky přesunuty na vojenský hřbitov v Ruprechticích.²⁵⁶

4.50 Zyla Ivan

Ivan Zyla, v záznamech též jako Johann, se narodil 15. června 1926 v městě Daliova v okrese Krosno v Polsku a byl řeckokatolického vyznání.²⁵⁷ Na začátku války mu bylo 13 let. Dne 3. února 1944 byl internován v Liberci v Horním Růžodole v Jeronýmově ulici.²⁵⁸ Z jeho rodného města je to do Liberce přibližně 600 km.

Teoreticky se Ivan mohl v táboře potkat s dalším pohřbeným na vojenském hřbitově v Ruprechticích, s Gabrielem Slotou.²⁵⁹

Ivan zemřel 18. února 1945 v liberecké nemocnici v 18 letech.²⁶⁰ Příčinu úmrtí se nepodařilo dohledat. O jeho ostatky se postaral pohřební ústav Concordia. Je pohřbený na vojenském hřbitově v Ruprechticích.²⁶¹

²⁵⁶ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, Horní Růžodol, 1938-1945

²⁵⁷ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 119

²⁵⁸ Tamtéž

²⁵⁹ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 98

²⁶⁰ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 119

²⁶¹ Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích

5 MÍSTA INTERNACE

5.1 Bílý Kostel nad Nisou

Bílý Kostel nad Nisou, německy *Weißkirchen a. d. Neiße*, je vesnice v okrese Liberec v Libereckém kraji.

V březnu 1941 byli do obce přivezeni francouzští zajatci, které ubytovali v restauraci „U Českého Švýcarska.“²⁶² Tito francouzští zajatci pracovali u místních sedláků.²⁶³ Jiná skupina francouzských zajatců – 35 osob, není jasné, kdy přijeli do obce, byli umístěni v zemědělských usedlostech a pracovali rovněž v zemědělství.²⁶⁴

V roce 1942 byl v domě čp. 68 zřízen zajatecký tábor pro 120 sovětských vojáků, podle dokumentu *Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, Krajské středisko památkové péče a ochrany přírody v Ústí nad Labem, zpráva ze dne 19.2. 1982* byl zde umístěn i Slovák Josef Rosina. Zajatci docházeli na práci do nedalekého Spreewerku v Chrastavě. V současné době už budova bývalého zajateckého tábora nestojí, po válce byla zbořena.²⁶⁵

V Bílém Kosteletě rovněž byl pobočný koncentrační tábor Groß-Rosen Kratzau I, který se nacházel v textilní továrně Jager postavené již v roce 1872²⁶⁶ a byl zřízen pro „ubytování židovských pracovníků,“ které pracovaly v nedalekém Spreewerku v Chrastavě²⁶⁷

5.2 Bílý Kostelec

Bílý Kostelec, německy *Weißkirchen*, je vesnice ve městě Ústěku v okrese Litoměřice v Ústeckém kraji.

Za války zde pracovali zajatci a totálně nasazení pravděpodobně v zemědělství. V nedaleké vesnici Konojedy, rovněž katastrálně ve městě Ústěku, byl od roku 1942 zřízen zajatecký tábor pro sovětské vojáky, kteří pracovali taktéž v zemědělství. V Ústěku byl od roku 1941 zajatecký tábor pro 35 až 45 francouzských vojáků, kteří pracovali na údržbě trati.²⁶⁸ Pro představu o velikosti

²⁶² Dnešní restaurace U Formánků, adresa Bílý Kostel nad Nisou 235

²⁶³ VYDRA, František. *Bílý Kostel nad Nisou*. Hostivice: Baron, 2012. ISBN 978-80-86914-47-3. s. 57

²⁶⁴ KRAMER, Jiří. *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji*. [1.] vyd. Ústí nad Labem: OV ČSPB, 1987. ISBN (Váz.). s. 66

²⁶⁵ Tamtéž

²⁶⁶ VYDRA, František. *Bílý Kostel nad Nisou*. Hostivice: Baron, 2012. ISBN 978-80-86914-47-3. s. 61

²⁶⁷ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. I., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 183

²⁶⁸ KRAMER, Jiří. *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji*. [1.] vyd. Ústí nad Labem: OV ČSPB, 1987. ISBN (Váz.). s. 89

obce, v roce 1981 zde trvale žilo 20 osob a ekonomicky aktivních bylo 9.²⁶⁹ V roce 2021 zde žilo 18 osob.²⁷⁰

5.3 Bílý Potok u Frýdlantu

Bílý Potok, německy *Weißbach*, je obec v okrese Liberec v Libereckém kraji.

5.3.1 Továrna Karla Bienerta

Továrna Karla Bienerta se nacházela na soutoku Smědé a Hájeného potoka v Bílém Potoce u Frýdlantu, kde ji v roce 1852 nechal postavit vedle zájezdního hostince Ignaz Lange jako továrnu na výrobu příze. V roce 1960 ji koupili bratři Cordellovi, kteří ji v roce 1984 modernizovali a Karl Bienert ji koupil až po požáru v roce 1903.²⁷¹

Podle jiných zdrojů ji Karl Bienert junior koupil v roce 1882 a nechal ji v roce 1902 přestavět podle návrhu stavitele Josefa Neissera. Po požáru v roce 1903²⁷² byla továrna znovu postavena podle návrhu Heinricha Ziegera z června 1913. Továrna fungovala jako odpadová přádelna²⁷³ až do hospodářské krize ve 30. letech 20. století.²⁷⁴

Od podzimu 1942 byl v továrně zřízen pracovní tábor pro 60 dělníků z východu, především ruských a běloruských zajatců,²⁷⁵ a část Francouzů, kteří pracovali v lese.²⁷⁶

Po roce 1948 se továrna přejmenovává na národní podnik Fryba, později přechází pod národní podnik Bytex a vyrábí kobercovou přízi.²⁷⁷ V letech 1990 až 2001 v objektu působil podnik

²⁶⁹ MARHONZ, Josef. *Úštěcko: místo soustředěného cestovního ruchu a památek, pohled do dávné historie až po současnost*. Karel DVOŘÁK (fotograf), František BRADA (fotograf). V Úštěku: MěstNV, 1981. s. 19

²⁷⁰ Český statistický úřad: Výsledky sčítání 2021 – otevřená data. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/produkty/vysledky-scitani-2021-otevrena-data> [cit. 2024-12-25].

²⁷¹ HEINDORFER ML., Josef. *Jizerské hory: Reportáž – Příběh staré továrny na přízi*. Krkonoše – Jizerské hory [online]. Říjen 2004. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20140104204137/http://krkonose.knap.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=7729&Itemid=4 [cit. 2024-12-13].

²⁷² Pravděpodobnou příčinou požáru byl nedostatečný systém protipožárního zabezpečení a velká vznětlivost a výbušnost prachu ze sprádané vlny

²⁷³ Druh přádelny, která zpracovává produkty trháren (textilní odpad) a vytváří z nich nové příze

²⁷⁴ BERAN, Lukáš a VALCHÁŘOVÁ, Vladislava. *Industriál libereckého kraje*. Praha: ČVUT, 2007. ISBN 978-80-01-03798-0. s. 91

²⁷⁵ HEINDORFER ML., Josef. *Jizerské hory: Reportáž – Příběh staré továrny na přízi*. Krkonoše – Jizerské hory [online]. Říjen 2004. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20140104204137/http://krkonose.knap.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=7729&Itemid=4 [cit. 2024-12-13].

²⁷⁶ KRAMER, Jiří. *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji*. [1.] vyd. Ústí nad Labem: OV ČSPB, 1987. ISBN (Váz.). s. 64

²⁷⁷ HEINDORFER ML., Josef. *Jizerské hory: Reportáž – Příběh staré továrny na přízi*. Krkonoše – Jizerské hory [online]. Říjen 2004. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20140104204137/http://krkonose.knap.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=7729&Itemid=4 [cit. 2024-12-13].

Mykana a. s.²⁷⁸ V současné době se v objektu nachází Muzeum techniky zaměřené na leteckou techniku a textilní a šicí stroje²⁷⁹ (viz obrázek č. 30).

5.4 Chrastava

Chrastava, německy *Kratzau*, je obec v okrese Liberec v Libereckém kraji.

5.4.1 Továrna Spreewerk v Chrastavě

Chrastavský Spreewerk se nacházel v Dolní Chrastavě v bývalé továrně na vlněné zboží Ignatze Klingera, který podnik vlastnil od roku 1901. Nejstarší budovy²⁸⁰ továrny patrně nechal postavit ve čtyřicátých letech 19. století továrník Kasper, ten budovy vlastnil přibližně do roku 1898.²⁸¹ V roce 1902 začal továrník Klinger s rozšiřováním továrny – vznikla nová přádelna, barvírna a nedaleko objektu jídelna.²⁸² Po hospodářské krizi v roce 1922, kdy probíhala v továrnách roční stávka a firma ztratila mnoho zakázek, se výroba nikdy úplně neobnovila a během hospodářské krize byla výroba úplně zastavena. Budovy byly později pronajaty německé firmě Siemens.²⁸³

V roce 1942 budovy vyvlastnilo vrchní velitelství válečného námořnictva – Kriegsmarine a novým nájemcem se stala firma Spreewerk.²⁸⁴ Během války se v továrnách vyráběla především munice, například puškové granáty 30/1, kterých se měsíčně vyrobilo 400 000 kusů a rakety R4/M Orkan ráže 55 mm.²⁸⁵ Pro totálně nasazené pracující v továrně Spreewerk v roce 1942 se začal stavět velký pracovní tábor jménem „Barackenstadt Spree-Werk.“²⁸⁶ V areálu tábora se nacházelo 7 dvoupatrových podlouhlých zděných budov, do kterých by se vešlo až 2000 pracovníků. Podle dostupných zpráv ale tábor nebyl nikdy zcela naplněn. Budovy dodnes stojí u křižovatky ulic Barandov a U Nisy²⁸⁷ a jsou využívány několika společnostmi pravděpodobně jako sklady. V březnu 1943 nechal Spreewerk postavit ještě jeden menší tábor nedaleko Klingerovy vily, nejspíš jako provizorní řešení, než se dostaví „Barackenstadt Spree-Werk.“ Tento tábor nesl pořadové

²⁷⁸ BERAN, Lukáš a VALCHÁŘOVÁ, Vladislava. *Industriál libereckého kraje*. Praha: ČVUT, 2007. ISBN 978-80-01-03798-0. s. 91

²⁷⁹ ŠVECOVÁ, Jana. *V Jizerských horách ukazují motory i textilní stroje*. Online. In: Liberecký deník.cz. 2016. Dostupné z: <https://liberecky.denik.cz/z-regionu/v-jizerskych-horach-ukazuji-letecke-motory-i-textilni-stroje-20160528.html>. [cit. 2024-12-13].

²⁸⁰ Objekty při železniční stanici v Chrastavě čp. 87 a 101

²⁸¹ BERAN, Lukáš a VALCHÁŘOVÁ, Vladislava. *Industriál libereckého kraje*. Praha: ČVUT, 2007. ISBN 978-80-01-03798-0. s. 61

²⁸² Objekty čp. 114, 115

²⁸³ VYDRA, František. *Chrastava: kapitoly z historie města a jeho okolí*. Chrastava: Městský úřad v Chrastavě ve spolupráci se Společností přátel historie města Chrastavy, 2003. ISBN 80-239-3518-6. s. 35

²⁸⁴ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. I., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 176-177

²⁸⁵ Tamtéž

²⁸⁶ „Barákové město Spreewerk“

²⁸⁷ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. 1., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 397

číslo XIII.²⁸⁸ Pro představu o počtu cizinců ve městě, v roce 1939 měla Chrastava 4 700 obyvatel a mezi lety 1943 a 1945 měla přes 8 000 obyvatel.²⁸⁹

V továrnách Spreewerku pracovaly i vězenkyně z pobočného koncentračního tábora Groß-Rosen, FAL Kratzau I a II.²⁹⁰

Okamžitě po osvobození se na nádvoří závodu Spreewerk začaly shromažďovat odhozené zbraně svážené z celého okolí.²⁹¹ Veškeré stroje a materiály byly označeny za majetek Rudé armády, a ještě několik roků po válce byly transportovány z Československa do Sovětského svazu jako válečná kořist.²⁹²

Po válce se v Chrastavě začaly vyrábět textilní střešní krytiny, před rokem 1976 pod jménem Totex²⁹³, později jako Elitex.²⁹⁴ Strojírenská výroba zde fungovala do roku 2008²⁹⁵ (viz obrázek č. 31-34).

5.5 Česká ves u Jablonného v Podještědí

Česká Ves, německy *Böhmischdorf*, je jižní předměstí města Jablonné v Podještědí v okrese Liberec v Libereckém kraji.

V České Vsi za války byli nasazeni na práci v továrnách a v zemědělství především Poláci a Francouzi.²⁹⁶ Pro zajímavost v letech 1939–1940 bylo více než 300 000 Poláků, kteří byli zavlečeni na práci pro Třetí Říši, nasazeno v zemědělství.²⁹⁷

5.6 Dubí

Dubí, německy *Eichwald*, je město v okrese Teplice v Ústeckém kraji.

²⁸⁸ Tamtéž, s. 180-181

²⁸⁹ VYDRA, František. *Chrastava: kapitoly z historie města a jeho okolí*. Chrastava: Městský úřad v Chrastavě ve spolupráci se Společností přátel historie města Chrastavy, 2003. ISBN 80-239-3518-6. s. 80

²⁹⁰ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. I., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 184, 187

²⁹¹ VYDRA, František. *Chrastava: kapitoly z historie města a jeho okolí*. Chrastava: Městský úřad v Chrastavě ve spolupráci se Společností přátel historie města Chrastavy, 2003. ISBN 80-239-3518-6. s. 76

²⁹² ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. I., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 181

²⁹³ VYDRA, František. *Chrastava: kapitoly z historie města a jeho okolí*. Chrastava: Městský úřad v Chrastavě ve spolupráci se Společností přátel historie města Chrastavy, 2003. ISBN 80-239-3518-6. s. 38

²⁹⁴ BERAN, Lukáš a VALCHÁŘOVÁ, Vladislava. *Industriál libereckého kraje*. Praha: ČVUT, 2007. ISBN 978-80-01-03798-0. s. 62

²⁹⁵ *Další existence Elitex Chrastava pozbyla ekonomického smyslu*. Online. In: ČT24. 22.8. 2008. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelivize.cz/clanek/regiony/dalsi-existence-elitex-chrastava-pozbyla-ekonomickeho-smyslu-160500>. [cit. 2024-12-25].

²⁹⁶ ČERNÁ, Renata. *Jablonné v Podještědí: turistický průvodce městem: svatá Zdislava z Lemberka*. Nymburk: Ivan Ulrych – Nakladatelství Vega-L, 2014. ISBN 978-80-87275-96-2. s. 11

²⁹⁷ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. I., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 63-66

5.6.1 Zajatecký tábor Stalag IV C

Zajatecký tábor Stalag²⁹⁸ IV C (Stammlager IV C) se nacházel v Bystřici, německy Wistritz, v bývalé porcelánce Krautzberger, Mayer und Purkert G.m.B.H, dnešní část města Dubí.²⁹⁹ Porcelánka byla založena v roce 1911 Aloisem Krautzbergerem a jeho dvěma společníky Mayerem a Purkertem v bývalé továrně na pece Eichwalder Porzellan-, Ofen- und Wandplattenfabriken B. Bloch z Eichwaldu.³⁰⁰ Zaměřovala se především na výrobu jídelních a nápojových souprav a souprav kořenek.³⁰¹ Charakteristickým znakem byl třešňový dekor a zdobení kobaltovou podglazurní modří v kodaňském stylu.³⁰² Zboží porcelánky bylo označováno zkratkami K.M.P. nebo KAEMPE.³⁰³ Továrna fungovala stabilně až do začátku války, kdy byla ze strachu z nadcházejících událostí uzavřena.³⁰⁴

V únoru 1940 bylo do bývalé porcelánky Krautzberger, Mayer und Purkert G.m.B.H převezeno 20 francouzských zajatců, aby areál přestavěli na zajatecký tábor.³⁰⁵ O rok později v únoru 1941 oficiálně zahájil svoji „činnost.“ V několika okolních obcích byly ještě pobočky tohoto tábora. V Drahůnkách se nacházelo velitelství a byli tu převážně britští a francouzští zajatci³⁰⁶ a v novosedlickém hostinci Švýcarský dvůr byl zřízen lazaret.³⁰⁷ Tábory celkově prošlo přes 23 000 zajatců, Jiří Kramer ve své knížce *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji* uvádí až 25 00 zajatců z toho 30 % Francouzů, 20 % Angličanů³⁰⁸ a zbytek Srbové, Belgičani, Nizozemci, Italové, Rusové a po potlačení Slovenského národního povstání i slovenští partyzáni. Podle dochovaných materiálů nejprísnejší režim v táborech měli sovětsí zajatci.

²⁹⁸ Termín používaný nacistickým Německem za druhé světové války pro zajatecké tábory určené pro vojíny a poddůstojníky

²⁹⁹ KRAMER, Jiří. *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji*. [1.] vyd. Ústí nad Labem: OV ČSPB, 1987. ISBN (Váz.). s. 129

³⁰⁰ PM&M // PORCELAINMARKSANDMORE.COM. *Krautzberger, Mayer & Purkert GmbH (1911 until 1938)*. Online. Dostupné z: <https://www.porcelainmarksandmore.com/related/bohemia/wistritz-01/index.php>. [cit. 2024-12-26].

MAHLER, Marek. *Oceňování starožitného porcelánu*. Online. Praha: Asociace starožitníků České republiky, 2004. Dostupné z: <https://www.asociace.com/vzdelavani/files/ocenovani-starozitneho-porcelanu.pdf>. [cit. 2024-12-26].

³⁰² Bystřice u Teplic. Online. *Antikpraha.cz*. Dostupné z: <https://www.antikpraha.cz/bystrice-u-teplic>. [cit. 2025-01-12].

³⁰³ MOTL, Luboš a HAPŠTÁKOVÁ, Pavlína. *Zóna pro bydlení Dubí-Drahůnky*. Online, Dokumentace záměru stavby v rozsahu přílohy č. 4 zákona č.100/2001 Sb. Environmentální a ekologické služby s.r.o., 2021. Dostupné z: https://portal.cenia.cz/eiasea/download/RUIBX1VMSzExMzJfZG9rdW1lbnRhY2VET0NfODUzMDQwMTAyMDM2Njk4NzcxNSwZGYULK1132_dokumentace.pdf. [cit. 2024-12-26].

³⁰⁴ PM&M // PORCELAINMARKSANDMORE.COM. *Krautzberger, Mayer & Purkert GmbH (1911 until 1938)*. Online. Dostupné z: <https://www.porcelainmarksandmore.com/related/bohemia/wistritz-01/index.php>. [cit. 2024-12-26].

³⁰⁵ PŘIBYL, Pavel. *Zapomenutý zajatecký tábor v Dubí bude připomínat alespoň cedula*. iDNES.cz [online]. 24. října 2020 Dostupné z: https://www.idnes.cz/usti/zpravy/dubi-zajatecky-tabor-zajatec-kaspar-kindl-stalag-iv-c.A201023_084120_usti-zpravy_grr [cit. 2024-12-26].

³⁰⁶ tamtéž

³⁰⁷ MĚSTO DUBÍ. *Bývalý zajatecký tábor Stalag IV C*. Online. In: Město Dubí. Dostupné z: <https://www.mesto-dubi.cz/turisticke-zajimavosti/byvaly-zajatecky-tabor-stalag-iv-c> [cit. 2024-12-26].

³⁰⁸ KRAMER, Jiří. *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji*. [1.] vyd. Ústí nad Labem: OV ČSPB, 1987. ISBN (Váz.). s. 129

Zajatci pracovali v tzv. pracovních komandech v okolí.³⁰⁹ Přímo v Dubí nepůsobilo příliš mnoho zajatců, jednalo se přibližně o 250 osob.³¹⁰ Tato pracovní komanda si pronajímala různé průmyslové závody a doly jako levnou pracovní sílu, proto se mohlo stát, že bylo pracovní komando i na Liberecku³¹¹ (viz obrázek č. 35, 36). Nejpočetnější pracovní komando, přibližně 8 000 zajatců, v Mostu působilo v litvínovské chemičce. Tehdy se chemička zaměřovala na přeměnu hnědého uhlí na pohonné hmoty, syntetický benzín a další produkty.³¹² Dále pak pracovali v dolech a v lesích na Cínovci nebo v různých fabrikách na Teplicku.³¹³

Tábor byl osvobozen Rudou armádou 8. května 1945.³¹⁴ Později téhož roku byl zlikvidován francouzskou a britskou repatriční komisí.³¹⁵ V současné době v areálu bývalé porcelánky působí soukromá firma Řempe³¹⁶ a tábor připomíná už jen informační tabule, kterou v roce 2021 nechala instalovat zdejší radnice.³¹⁷

5.7 Hrádek nad Nisou

Hrádek nad Nisou, německy *Grottau*, je město v okrese Liberec v Libereckém kraji.

5.7.1 Továrna Spreewerk v Hrádku nad Nisou

Hrádecký Spreewerk se nacházel v Hrádku nad Nisou – Loučná v dnešní Lidické ulici v objektech čp. 25, 235-242 v bývalé přádelně a tkalcovně, kterou nechal postavit v roce 1868 továrník z Janova Dolu – v Kosmonosech u Mladé Boleslavi Friedrich Franz Josef Leitenberger. Stavbu a následné rozšiřování v roce 1878 realizovala liberecká firma Sachers & Gärtner. V roce 1905 se podnik v důsledku úmrtí vlastníka přeměnil na akciovou společnost Cosmanos a byl postupně k roku 1908 přestavěn do dnešní podoby podle návrhů firmy Séquin & Knobel. Provoz továrny fungoval

³⁰⁹ MĚSTO DUBÍ. *Bývalý zajatecký tábor Stalag IV C*. Online. In: Město Dubí. Dostupné z: <https://www.mesto-dubi.cz/turisticke-zajimavosti/byvaly-zajatecky-tabor-stalag-iv-c> [cit. 2024-12-26].

³¹⁰ PŘIBYL, Pavel. *Zapomenutý zajatecký tábor v Dubí bude připomínat alespoň cedule*. iDNES.cz [online]. 24. října 2020 Dostupné z: https://www.idnes.cz/usti/zpravy/dubi-zajatecky-tabor-zajatec-kaspar-kindl-stalag-iv-c.A201023_084120_usti-zpravy_grr [cit. 2024-12-26].

³¹¹ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. I., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 286

³¹² KRUSNEHORY.CZ. *Bývalý zajatecký tábor Stalag IV C*. KRUSNEHORY.CZ [online]. Dostupné z: <https://www.krusnehory.cz/cs/turisticke-cile/byvaly-zajatecky-tabor-stalag-3598.html> [cit. 2024-12-26].

³¹³ PŘIBYL, Pavel. *Na zapomenutý zajatecký tábor v Dubí upozorňuje nově informační tabule*. iDNES.cz [online]. 9. února 2021 Dostupné z: https://www.idnes.cz/usti/zpravy/stammlager-pracovni-tabor-dubi.A210209_163223_usti-zpravy_mendl [cit. 2024-12-26].

³¹⁴ MĚSTO DUBÍ. *Bývalý zajatecký tábor Stalag IV C*. Online. In: Město Dubí. Dostupné z: <https://www.mesto-dubi.cz/turisticke-zajimavosti/byvaly-zajatecky-tabor-stalag-iv-c> [cit. 2024-12-26].

³¹⁵ KRAMER, Jiří. *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji*. [1.] vyd. Ústí nad Labem: OV ČSPB, 1987. ISBN (Váz.). s. 129

³¹⁶ KRUSNEHORY.CZ. *Bývalý zajatecký tábor Stalag IV C*. KRUSNEHORY.CZ [online]. Dostupné z: <https://www.krusnehory.cz/cs/turisticke-cile/byvaly-zajatecky-tabor-stalag-3598.html> [cit. 2024-12-26].

³¹⁷ PŘIBYL, Pavel. *Na zapomenutý zajatecký tábor v Dubí upozorňuje nově informační tabule*. iDNES.cz [online]. 9. února 2021 Dostupné z: https://www.idnes.cz/usti/zpravy/stammlager-pracovni-tabor-dubi.A210209_163223_usti-zpravy_mendl [cit. 2024-12-26].

až do roku 1932, kdy byl následkem hospodářské krize provoz ukončen.³¹⁸ Před rokem 1939 byly budovy využívány ke skladování obilí.³¹⁹

Na začátku války se nájemcem prostřednictvím společnosti Montan (Verwertungsgesellschaft für Montanindustrie) stala společnost Spreewerk GmbH.³²⁰ Válečná produkce začala v továrně už v roce 1940 výrobou hlavní, závěrů, lůžek a dvojnožek pro kulometry MG 34 a MG 42.³²¹ Nejznámějším produktem byla pistole P 38.³²² Podle svědectví pracovali v továrně Albánci, Alžíráné, Belgičané, francouzští zajatci, Holanďané, Chorvati, Italové, Poláci, Rusové, Řekové, Turkeštánci a Ukrajinci.³²³ Pro nasazené si firma Spreewerk nechala vybudovat samostatné tábory, ve kterých podle Ivana Rouse mohlo být až 4 500 ubytovaných. První tábor stál hned před hlavní bránou na dnešní Lidické ulici. Ten byl postaven na jaře roku 1942. V průběhu let vyrostlo celé barákové město, v říjnu 1944 stálo 15 baráků, areál nesl název „*Barackenstadt auf der Scheibe*“,“³²⁴ doslovný překlad je „*Barákové město na plošině*“. Nacházelo se na území východně od cesty z Loučné na dnešní hraniční přechod do Hartavy a bylo zbudováno firmou žitavského továrníka Carla Wilhelmse.

Tábory se ihned po válce začaly rozebírat a dneska už je připomínají pouze rozvaliny v lesích.³²⁵ Po znárodnění se v budovách továrny usídlil národní podnik SVA, později v roce 1973 národní podnik Praga-Hrádek a začaly se zde vyrábět převodovky do nákladních automobilů, které se zde vyrábí dodnes³²⁶ (viz obrázek č. 37).

Pracující v továrně Spreewerk byli ubytováni i mimo areál barákového města. V Loučné v restauraci Dům mládeže čp. 269 bylo od roku 1941 ubytováno 60 francouzských zajatců, v restauraci Dělnický dům čp. 189 na ulici Václavská bylo ubytováno 100 francouzských zajatců. V Doníně v hostinci Modrý Dunaj bylo od roku 1942 ubytováno 40 dělníků různých národností.³²⁷ Pracovníci byli ubytováni i v Oldřichově na Hranicích a úředníci z továrny byli ubytováni v hostinci Koruna čp. 16 v ulici U Lávky³²⁸ a v ulici Hartavská v čp. 71.³²⁹

³¹⁸ BERAN, Lukáš a VALCHÁŘOVÁ, Vladislava. *Industriál libereckého kraje*. Praha: ČVUT, 2007. ISBN 978-80-01-03798-0. s. 56

³¹⁹ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. I., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 282.

³²⁰ Tamtéž

³²¹ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. 1., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 282.

³²² BALCAR, Jan. *Pistole P.38 a jejich výroba ve firmě Spreewerk Hrádek nad Nisou v letech 1942-1945*. Praha: BB art, vlastním nákladem, 2008. ISBN 978-80-7381-813-5. s. 5

³²³ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. I., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 285

³²⁴ SOA Litoměřice, Fond Úřad vládního prezidenta Ústí nad Labem, k. č. 1275, inv. č. 2431, výkres stavitele Carla Wilhelmse z Žitavy

³²⁵ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. I., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 285-287

³²⁶ BERAN, Lukáš a VALCHÁŘOVÁ, Vladislava. *Industriál libereckého kraje*. Praha: ČVUT, 2007. ISBN 978-80-01-03798-0. s. 56

³²⁷ KRAMER, Jiří. *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji*. [1.] vyd. Ústí nad Labem: OV ČSPB, 1987. ISBN (Váz.). s. 64

³²⁸ V hostinci byl později od roku 1943 zřízen pracovní tábor pro 40 dělníků

5.8 Hodkovice nad Mohelkou

Hodkovice nad Mohelkou, německy *Liebenau*, je město v okrese Liberec v Libereckém kraji.

V Hodkovicích nad Mohelkou je doložený pouze 1 pracovní tábor, který byl zřízen od roku 1941 v továrně Palux, ale pouze pro 70 žen neznámých národností.³³⁰ Vzhledem k tomu, že k 10. květnu 1944 se ve firmách v Hodkovicích nad Mohelkou nacházelo 401 osob ze systému nucených prací, je proto pravděpodobné, že se v obci nacházel ještě další pracovní tábor. Mezi firmami, které zaměstnávaly ostarbeitery (dělníky z východu) a totálně nasazené, byly firma Waltera Schulze z Berlína, papírna a tiskárna Ahrens & Co, papírna Hartel & Wilde, bižuterie Heinrich Brditschnka, kovovýroba Heinrich Mensel a výše už zmíněna továrna Palux.

Firma Waltera Schulze z Berlína se přemístila do Hodkovic do domu čp. 421 na přelomu května a června 1944 a specializovala se na výrobu ochranných „oděvů“ pro bojové letouny. Z 26 zaměstnanců byl jeden Maďar, jeden Nizozemec, jeden Chorvat, tři Italové a v říjnu 1944 pak přibyli jeden Srb a tři ostarbeitři.

Papírna a tiskárna Ahrens & Co, sídlící v někdejší exportním domě Ferdinanda Ungera,³³¹ v květnu 1944 zaměstnávala 78 osob ze systému nucených prací.

V papírně Hartel & Wilde v Liberecké ulici pracovalo v květnu 1944 47 osob ze systému nucených prací.

Bižuterie Heinricha Brditschnka v květnu 1944 zaměstnávala 25 osob ze systému nucených prací. Za války se nezaměřovala na výrobu bižuterie, ale vyráběla díly k zapalovačům do pum a granátů, hloubkové ovladače torpéd a drobnou mechaniku.

V kovovýrobě Heinricha Mensela v květnu 1944 pracovalo 93 lidí ze systému nucených prací.

Původní továrna na bílý porcelán a elektrická kamínka Palux se za války zaměřovala na výrobu elektrotechniky a v květnu 1944 v ní pracovalo 158 dělnic převážně ukrajinského původu. V červnu 1944 měla firma již 342 zaměstnanců a využívala i 60 dělnic z východu, 2 osoby z anektovaných východních území, 2 Slováky, 4 Francouze, 10 Švýcarů s 2 osobami bez státní příslušnosti. V továrně byl od roku 1941 již zmíněný pracovní tábor.³³²

5.9 Janov

Janov, německy *Jonsdorf*, je obec v okrese Děčín v Ústeckém kraji.

³²⁹ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. 1., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 287

³³⁰ KRAMER, Jiří. *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji*. [1.] vyd. Ústí nad Labem: OV ČSPB, 1987. ISBN (Váz.). s. 64

³³¹ ŘIČÁNKOVÁ, Alena a ZEMAN, Jaroslav. *Program regenerace městské památkové zóny Hodkovice nad Mohelkou*. Online. Hodkovice nad Mohelkou, 2016. Dostupné z: <https://www.hodkovicenm.cz/filemanager/files/403116.pdf>. [cit. 2025-01-18].

³³² ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. 1., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 408-410

Podle dostupných údajů se v obci Janov nedaleko Hřenska nenacházel žádný pracovní či jiný typ tábora. Jediným dokladem je záznam v dokumentu z *magistrátu města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – zpráva o vojenské hřbitov v Ruprechticích osoba Michala Wolxukina*, kde je uvedená adresa Johnsndorf, okr. č. Kamenice. V Hřensku, které je vzdálené pouze 3 kilometry od Janova, se nacházel od roku 1940 zajatecký tábor francouzských vojáků a od roku 1942 sovětských vojáků. Celkový počet osob v táboře byl 50 a většina pracovala v lese a část v místním průmyslu.³³³ V nedaleké České Kamenici bylo také velké množství pracovních táborů, a dokonce v osadě Janská, která do 31. prosince 1992 byla součástí České Kamenice,³³⁴ se nacházel koncentrační tábor Rabštejn.³³⁵

5.10 Liberec

Liberec, německy Reichenberg, je statutární město v okrese Liberec v Libereckém kraji.

5.10.1 Továrna Johanna Liebiega & CO. v Liberci

Továrna Johanna Liebiega & CO. v Liberci mají dlouhodobou tradici. Zakladatel textilních závodů byl Johann Liebieg starší, který do Liberce přišel v roce 1818 a ze soukenického dělníka se vypracoval na úspěšného průmyslníka.³³⁶ V roce 1822 získal Johann spolu s bratrem Franzem povolení obchodovat se střížním zbožím. V roce 1826 po cestách do ciziny, především Anglie a Francie, si pronajímá místnost v tzv. Loche, dnešní dolní konec Moskevské ulice a jejich firma Gebrüder zahajuje výrobu anglických vlněných látek.³³⁷ V roce 1828³³⁸ koupil bývalou hraběcí manufakturu, kterou postupně rozšiřoval. V roce 1841 byla textilní manufaktura pokládána za jeden z největších a nejvelkolepějších podniků v Monarchii. Továrna v té době zaměstnávala přibližně 8 000 lidí. Po smrti Johanna Liebiega staršího 16. července 1870 se vedení podniků ujali jeho tři synové.³³⁹ V roce 1887 Johann mladší odstoupil z vedení podniku. V roce 1891 umírá Theodor a v čele zůstává pouze syn Heinrich. Od roku 1897 mu s vedením pomáhají synovci Theodor mladší a Gisbert. Theodor mladší pak vede podnik až do své smrti v roce 1939.³⁴⁰ Před rokem 1900 se areál podniku rozrostl po obou stranách dnešní Mlýnské ulice, projekt o přesunutí ulice na západní okraj továrního areálu je realizován ale až v roce 1953.³⁴¹ V roce 1938 měl podnik včetně provozovny v Rochlicích a skladiště v Horním Růžodole 2 801 zaměstnanců.³⁴² Během

³³³ KRAMER, Jiří. *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji*. [1.] vyd. Ústí nad Labem: OV ČSPB, 1987. ISBN (Váz.). s. 27

³³⁴ JANSKÁ. *Historie obce*. Online. Janská: Obec Janská. Dostupné z: <https://www.janska.cz/historie-obce>. [cit. 2025-02-06].

³³⁵ KRAMER, Jiří. *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji*. [1.] vyd. Ústí nad Labem: OV ČSPB, 1987. ISBN (Váz.). s. 25

³³⁶ ŠTERNOVÁ, Petra. [2015]. *Liberec - po stopách Liebiegů: Jelení hora = Jelenia Góra : průmyslová architektura*. [Liberec]: Statutární město Liberec. s. 3

³³⁷ KARPAŠ, Roman et al. *Kniha o Liberci*. 2., dopl. a rozš. vyd. Liberec: Dialog, 2004. ISBN 80-86761-13-4. s. 88-89

³³⁸ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. I., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 230

³³⁹ KARPAŠ, Roman et al. *Kniha o Liberci*. 2., dopl. a rozš. vyd. Liberec: Dialog, 2004. ISBN 80-86761-13-4. s. 90-91

³⁴⁰ Tamtéž, s. 146

³⁴¹ Tamtéž, s. 311

³⁴² Tamtéž

druhé světové války vede firmu Theodorův prvorozený syn Johann Wolfgang. Hlavní slovo ale měl Friedrich Knorr-Krehan.

Během války dostala firma několik armádních zakázek. Především na začátku války vyráběla např. vlajky pro Kriegsmarine nebo jiné textilní výrobky ve velkých objemech.³⁴³ Ve druhé polovině roku 1943 se do části továrny v Jablonecké ulici přestěhovala berlínská firma Blaupunkt, která vyráběla součástky pro letecký průmysl.³⁴⁴

Jednoznačně lze říct, že továrny firmy Liebieg a Blaupunkt využívala práci zajatců, ostarbeiterů a totálně nasazených. Firma Liebieg provozovala minimálně 8 pracovních táborů a 1 tábor pro svobodné Němce v Liberci, který se nacházel ve Strossově vile na Husově ulici.³⁴⁵

Pracovní tábor v Mlýnské ulici 1 byl určen pro polské ženy. V Mlýnské ulici 4 se nacházel také pracovní tábor pro ostarbeitery. V Mlýnské ulici bylo v roce 1944 pravděpodobně internováno 76 osob.

V Rochlicích byl v bývalé barvírně pracovní tábor Färberein a neznámá turistická ubytovna, ve které bylo v roce 1944 pravděpodobně internováno 96 dělníků z východu. V roce 1944 v pracovním táboře Färberein bylo zřejmě internováno 95 osob.

Další tábory se nacházely v ulici Na Bělidle 231, tento byl určený pro polské muže. Tábor pro ženy z východu se nacházel v Nákladní 41. V Jablonecké ulici v Liebiegově vile byli ubytováni 2 dělníci.

Poslední doložený tábor se pravděpodobně nacházel v Horním Růžodole a nesl název Blau-Gelb. Předpokládá se, že název značí ukrajinskou vlajku.³⁴⁶ V některých záznamech se objevuje pojmenování ukrajinský tábor č. 294.³⁴⁷

Po válce bylo úzké vedení včetně Wolfganga zatčeno. Majetek Liebiegů byl zkonfiskován a jednotlivé továrny znárodněny.³⁴⁸ Poslední budova z roku 1908 bývalé Textilany, ve které sídlil za války právě Blaupunkt, se zřítila 28. ledna 2025. Výroba v podniku skončila v roce 2001 a od té doby byla budova opuštěná³⁴⁹ (viz obrázek č. 38-40).

³⁴³ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. I., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 230-231

³⁴⁴ Tamtéž, s. 233-234

³⁴⁵ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. I., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 238

³⁴⁶ Tamtéž, s. 236-238

³⁴⁷ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 61

³⁴⁸ KARPÁŠ, Roman et al. *Kniha o Liberci. 2., dopl. a rozš. vyd.* Liberec: Dialog, 2004. ISBN 80-86761-13-4. s. 399

³⁴⁹ JELÍNEK, Jiří. *Blaupunkt po zřícení: Liberec přišel o poslední budovu bývalé Textilany, statik nařídil demolici*. Online. IROzhlas. 2025. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/blaupunkt-po-zriceni-liberec-prisel-o-posledni-budovu-byvale-textilany-statik_2501291214_mst. [cit. 2025-02-10].

5.10.2 Horní Růžodol – firma Kaiser

Továrna Kaiser se nacházela v tehdejší Rückertově ulice č. 22. Za války se zaměřovala na výrobu technického oblečení ve stupni naléhavosti SS 4911 (železnorudné hornictví a hutě). Je doložené, že firma využívala práci ostarbeiterů, například z tábora ve Vesci nebo z Horního Růžodola.³⁵⁰

5.10.3 Firma Argus

Firma Argus – Motoren GmbH se v roce 1943 přestěhovala do bývalé přádelny čp. 80 na dnešní třídě Milady Horákové a v roce 1944 se část společnosti rozšířila do areálu bývalých Energomontáží, dnes firmy DTZ v dnešní ulici U Věže čp. 8, 10, 29. Za války se zaměřovala na výrobu letadel, součástek do letadel, dálkových ovládní kanónové věže, lafet leteckého kulometu StL 151/10, motorů střel V1, regulátorů paliva a na náporové mřížky.³⁵¹

Firma Argus měla na Liberecku velké množství táborů nebo táborů, se kterými spolupracovala. Jedním z táborů byl i pracovní tábor v Horním Růžodole mezi ulicemi Opočenská, Karolíny Světlé a Ještědská. Konkrétně se udává i adresa Ještědská čp. 21. Dokument o projektu tábora pochází z června 1944 a popisuje areál o velikosti 3 velkých budov a 1 malé. Dalším táborem byl i pracovní tábor v Rochlicích, který se pravděpodobně nacházel na dnešní třídě Dr. Milady Horákové.³⁵²

Jedním z významných táborů firmy Argus byl i pracovní tábor Alt-Deutsche, který se nacházel v bloku mezi ulicemi Londýnská, Žitavská, Ostašovská a Hokešova v restauraci čp. 80 Slovanský dům tzv. Letka. Na začátku války zde fungoval hotel Möller – Alt-deutsche Bierstude s restaurací a tanečním sálem. V roce 1941 byl v Letce zřízen pracovní tábor pro pracovníky z východu. Majitel jim vyčlenil 5 místností. Ze zprávy z 19. září 1941 vyplývá, že v táboře bylo internováno na prostoru 7 x 15 m 34 Ukrajinek a 12 Polek. Později si Argus pronajal taneční sál, ve kterém zřídil v roce 1944 ženský a mužský pracovní tábor. Táboře byly od sebe oddělené heraklitovou přepážkou. Na konci roku 1944 se zde nacházelo 114 žen, 6 dětí a 62 mužů. Podle pracovního výkazu docházeli na práci na dnešní třídu Dr. Milady Horákové do továrny Gerätefabrik. Na konci války 9. května 1945 bylo okolí Letky bombardováno a byla poškozena budova restaurace a sálu.³⁵³

V současné době je restaurace Letka stále v provozu.

5.10.4 Horní Růžodol – Jeronýmova ulice

V Jeronýmově ulici byl od roku 1944 pracovní tábor pro 150 osob z východní Evropy.³⁵⁴ Tábor se pravděpodobně nacházel vedle cihelny³⁵⁵ na dnešní adrese Jeronýmova 62/24.³⁵⁶ V budově dnes

³⁵⁰ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. I., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 52

³⁵¹ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. I., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 254-256

³⁵² Tamtéž, s. 256-258

³⁵³ Tamtéž, s. 259-262

³⁵⁴ KRAMER, Jiří. *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji*. [1.] vyd. Ústí nad Labem: OV ČSPB, 1987. ISBN (Váz.). s. 60

³⁵⁵ Na místě původní cihelny se dnes nachází Home Credit Arena Liberec

mimo jiné sídlí firma Fair Play trend a.s., která distribuuje a servisuje elektrotechniku pro zábavní podniky (viz obrázek č. 41).³⁵⁷

5.10.5 Staré Pavlovice – Koloseum

V září roku 1940 si město Liberec pronajalo za 6 500 RM ročně³⁵⁸ od Anny Seibtové část budovy Kolosea čp. 83/47 na ulici Generála Svobody. Již v roce 1941 byl v koloseu zřízen zajatecký tábor pro 600–700 osob,³⁵⁹ pravděpodobně pro francouzské, belgické a sovětské vojáky, kteří pracovali v okolí.³⁶⁰ Podle Ivana Rouse se v táboře také nacházeli zajatci z Balkánu.³⁶¹ Kapacita zajateckého tábora byla zcela obsazena.³⁶²

Od roku 1981, po rekonstrukci dle návrhu Ing. architekta Josefa Patrného, slouží Koloseum jako kulturně společenské středisko.³⁶³

5.10.6 Ostašov

V Ostašově byl v roce 1942 u místní slévárny zřízen zajatecký tábor pro 150 sovětských vojáků.³⁶⁴

5.10.7 Továrna na pružiny a vagónová péra H.F. Richter

Továrna Hermanna Franze Richtera se nacházela v dnešní Ruprechtické ulici čp. 750/85, 1376/83 v Liberci na Starém městě a byla pravděpodobně stavěna v několika etapách. V roce 1895 byly fasády budov architektonicky sjednoceny. V budově uvnitř bloku probíhala výroba a v budově do ulice sklady a kanceláře.³⁶⁵ Během druhé světové války zde pracovali totálně nasazení, ostarbaiteri a zajatci.³⁶⁶ Po válce v budovách sídlila Krajská správa zásobování vodou a kanalizací (ZVAK) v roce 2007 se zde vyráběly hasicí přístroje a hydranty.³⁶⁷ V současné době

³⁵⁶ MARUSHKA. *Liberec ze starých leteckých snímků 1938*. Online. 1:1786. Dostupné z: https://marushkapub.liberec.cz/default.aspx?ThemeId=12&fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR0v_IplHj1yOzbsPbx2JWtI5b5hNz12iJ_LeBMA-IpeXr0vohR_YpoJlqQ_aem_QCfeTjVWlYzzkmzVLz350g. [cit. 2025-03-20].

³⁵⁷ FIRMY.CZ. *Fair Play Trend s.r.o.* Online: Firmy.cz. Dostupné z: <https://www.firmy.cz/detail/183313-fair-play-trend-s-r-o-liberec-vii-horni-ruzodol.html> [cit. 2025-03-20].

³⁵⁸ V přepočtu 65 000 protektorátních korun (K)

³⁵⁹ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. I., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 327

³⁶⁰ KRAMER, Jiří. *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji*. [1.] vyd. Ústí nad Labem: OV ČSPB, 1987. ISBN (Váz.). s. 61

³⁶¹ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. I., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 368

³⁶² Tamtéž, s. 327

³⁶³ KRAMER, Jiří. *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji*. [1.] vyd. Ústí nad Labem: OV ČSPB, 1987. ISBN (Váz.). s. 61

³⁶⁴ KRAMER, Jiří. *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji*. [1.] vyd. Ústí nad Labem: OV ČSPB, 1987. ISBN (Váz.). s. 61

³⁶⁵ BERAN, Lukáš a VALCHÁŘOVÁ, Vladislava. *Industriál libereckého kraje*. Praha: ČVUT, 2007. ISBN 978-80-01-03798-0. s. 112

³⁶⁶ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 118

³⁶⁷ BERAN, Lukáš a VALCHÁŘOVÁ, Vladislava. *Industriál libereckého kraje*. Praha: ČVUT, 2007. ISBN 978-80-01-03798-0. s. 112

v budově 750/85 sídlí prodejna firmy Rami servis s.r.o., která se specializuje na autogenní a svařovací techniku.³⁶⁸

5.10.8 Továrna na výrobu koberců Ignaz Ginzkey & Co

Továrna Ignaze Ginzkeyho na výrobu koberců a příkrývek, v.o.s. se nacházela v Rumburské ulici 1 čp. 123-125 a v Tanvaldské ulici čp. 345 ve Vratislavicích nad Nisou. V roce 1847 si Ignaz Ginzkey pronajal první poschodí v domě čp. 111,³⁶⁹ který si později v roce 1861 koupil.³⁷⁰ Ten stejný rok byla postavena barevna, o dva roky později první mechanická tkalcovna. Areál se dále rozšiřuje, v roce 1907 je postavena kotelna, přádelna mykané příze a skladiště vlny. V roce 1912 je dokončena administrativní budova od architektů Maxe Kühna a Henricha Fanty a v letech 1916–1919 nová kotelna s elektrárnou a zauhlovací a vodárenská věž s vyhlídkovým ochozem. V roce 1924 je v západní části areálu postaven nový železobetonový sklad.³⁷¹

Během 2. světové války se v prostorách továrny vyráběly součástky pro zbrojní průmysl, ve kterém pracovali totálně nasazení.³⁷² Pro ně byl přímo v areálu zřízen pracovní tábor.³⁷³

Po válce výroba koberců pokračovala až do 90. let,³⁷⁴ během toho areál změnil dvakrát majitele. Nejdříve národní podnik Toko a později Bytex. V současné době areál vlastní společnost Intex, která jej používá na různé účely, některé části pronajímá různým subjektům.³⁷⁵ Původní továrna Ignaze Ginzkeyho se nevyužívá a chátrá (viz obrázek č. 42-43)

5.11 Osečná

Osečná, německy *Oschitz*, je město v okrese Liberec v Libereckém kraji.

³⁶⁸ RAMI SERVIS. *O nás*. Online. Dostupné z: <https://ramiservis.cz/o-nas/>. [cit. 2025-02-06].

³⁶⁹ NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. Soubor staveb továrny na koberce Ignaz Ginzkey & Co. Online. Praha: NPÚ. Dostupné z: <https://pamatkovykatolog.cz/soubor-staveb-tovarny-na-koberce-ignaz-ginzkey-co-2282962>. [cit. 2025-02-06].

³⁷⁰ BERAN, Lukáš a VALCHÁŘOVÁ, Vladislava. *Industriál libereckého kraje*. Praha: ČVUT, 2007. ISBN 978-80-01-03798-0. s. 122

³⁷¹ NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. Soubor staveb továrny na koberce Ignaz Ginzkey & Co. Online. Praha: NPÚ. Dostupné z: <https://pamatkovykatolog.cz/soubor-staveb-tovarny-na-koberce-ignaz-ginzkey-co-2282962>. [cit. 2025-02-06].

³⁷² KRÁLOVÁ, Eliška. *Ignaz Ginzkey, výroba koberců a příkrývek, v.o.s., Vratislavice nad Nisou, 1814-1965: Inventář*. Most, 2014. s. 2

³⁷³ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. I., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 379

³⁷⁴ NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. Soubor staveb továrny na koberce Ignaz Ginzkey & Co. Online. Praha: NPÚ. Dostupné z: <https://pamatkovykatolog.cz/soubor-staveb-tovarny-na-koberce-ignaz-ginzkey-co-2282962>. [cit. 2025-02-06].

³⁷⁵ PRAZDNE DOMY. *Ignaz Ginzkey a Co., výroba koberců* [online]. Prázdné domy, [bez data], aktualizováno: 11. květen 2020 Dostupné z: <https://prazdnedomy.cz/domy/objekty/detail/5975-ignaz-ginzkey-a-co-vyroba-kobercu>. [cit. 2025-02-07].m

Za války zde totálně nasazení a ostarbeiteři pracovali u jednotlivých zemědělců. K říjnu 1941 je potvrzených 14 chorvatských žen a 8 Poláků. Obecně v zemědělství pracovali především Poláci, v menší míře pak ostarbeiteři – Rusové, Ukrajinci Bělorusové a občané dalších východních států.³⁷⁶

5.12 Minkovice

Minkovice, německy *Münkendorf*, je část obce Šimonovice v okrese Liberec v Libereckém kraji.

5.12.1 Dolensky & Brosche

Brusírna Dolensky & Brosche se nacházela v dnešní Minkovické ulici v Šimonovicích. Továrnu založil v roce 1908³⁷⁷ Theodor Dolensky a Brosche, který byl jeho tichým společníkem. Výroba se zaměřovala na broušenou bižuterii ze skla a polodrahokamů. Firma Dolensky & Brosche dodávala své produkty do tuzemska, ale i do USA, Kanady, Anglie, Číny, Rakouska a Německa.³⁷⁸

Během druhé světové války se zde vyráběly optické a elektrooptické prvky a menší součástky. V červenci 1944 zažádala firma zbrojní inspektorát IV b o stavbu zděné budovy pro ubytování svých zaměstnanců v severovýchodní části areálu. Nejsou známy bližší informace o typu a fungování tábora.³⁷⁹

Po znárodnění se z továrny stal jeden ze závodů národního podniku Preciosa. Zároveň zde na základě tajného rozkazu tehdejšího ministra vnitra ČSR Rudolfa Baráka z 1. března 1958 vznikl nápravně-výchovný ústav č. 2 a věznice především pro politické vězně. Političtí vězni pracovali přímo v podniku Preciosa, kde pro ně platil velmi přísný režim a nesplnitelné pracovní normy. Podmínky vězňů ve věznici v Minkovicích byly katastrofální.³⁸⁰ Věznici se přezdívalo „rudý koncentrák“ nebo „lágr Minkau“, oficiálně se v 50. letech nazýval „Nápravně pracovní tábor“ a později „Nápravně výchovný ústav Sboru nápravné výchovy Ministerstva spravedlnosti ČR Liberec 2“ (NVÚ SNV MS). O existenci věznice se nesmělo mluvit ani psát. Všichni dozorci museli podepsat smlouvu o služebním tajemství a vězni, než byli propuštěni, museli podepsat mlčenlivost. Za porušení hrozilo obvinění ze špionáže nebo obvinění za poškozování státních zájmů.³⁸¹ Svědectví o režimu v táborech dokládá i *Zpráva o poměrech v NVÚ Minkovice 1979-1985*, kterou sepsal Jiří Wolf hned po svém propuštění.³⁸² Věznice byla zrušena 28. února 1990 a bývalí

³⁷⁶ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. 1., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 66

³⁷⁷ Tamtéž, s. 378

³⁷⁸ BERAN, Lukáš a VALCHÁŘOVÁ, Vladislava. *Industriál libereckého kraje*. Praha: ČVUT, 2007. ISBN 978-80-01-03798-0. s. 182

³⁷⁹ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. 1., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 378

³⁸⁰ KOMOŘANSKÝ, Jarouš M. *Rudé peklo: Kde se nacházelo a jak fungovalo nejstrašnější vězení v Česku*. Online. Dotyk. 2021. Dostupné z: <https://www.dotyk.cz/magazin/minkovice-u-liberce-vezeni-30001105.html>. [cit. 2025-01-12].

³⁸¹ MAREK, Jan (ed.). *Úvod komunistický koncentrák Minkovice v obci Pilínkov – Liberec 24*. Online. WEBSNADNO. 20.7. 2020. Dostupné z: <http://www.kriminal-minkovice.wbs.cz/>. [cit. 2025-01-12].

³⁸² VÝBOR NA ODHALOVÁNÍ TERORU KSČ V LÁGRECH O.S., LIBEREC. *Zpráva o poměrech v NKÚ Minkovice 1979-1985*. Online. WEBSNADNO. 2011, 20.7. 2020. Dostupné z: <http://www.kriminal-minkovice.wbs.cz/Zprava-o-pomerech-v-NVU-1979---1984.html>. [cit. 2025-01-12].

političtí vězni nebyli nikdy nijak odškoděni. V roce 2015 bývalý prezident Miloš Zeman udělil medaili

Za zásluhy o stát Ludvíku Karlovi, který už v 80. letech řídil podnik Preciosa a později byl jeho majitelem³⁸³ (viz obrázek č. 44-45).

5.13 Proseč nad Nisou

Proseč nad Nisou, německy *Proschwitz an der Neiße*, je část města Jablonec nad Nisou v okrese Jablonec nad Nisou v Libereckém kraji.

5.13.1 Koncentrační tábor v Proseči nad Nisou

Podle dostupných zdrojů se nepodařilo prokázat existenci tábora v Proseči nad Nisou. Jediná zmínka o koncentračním táboře, kterou se podařilo dohledat, je v evidenční kartě Guiseppe Gasdia.³⁸⁴

V nedalekých Rýnovicích, u v té době nově vybudované továrny ZEISS-FAB, byl od roku 1943 mužský pobočný koncentrační tábor Gross-Rosen.³⁸⁵

Na Jablonecku bylo velké množství pobočných koncentračních táborů.³⁸⁶ Z hlášení jabloneckého landrátu Dr. Kriela z roku 1944 vyplývá, že na Jablonecku bylo v koncentračních táborech internováno 3 699 lidí.³⁸⁷

5.14 Raspenava

Raspenava, německy *Raspenau* je město v okrese Liberec v Libereckém kraji.

5.14.1 Lužec

Lužec, německy *Mildeneichen*, je bývalá osada dnešní část města Raspenava v okrese Liberec v Libereckém kraji.

Podle záznamů byl v Lužci v hostinci čp. 24 zajatecký tábor pro 30 francouzských vojáků, kteří pracovali v nedaleké textilce.³⁸⁸

³⁸³ DRDA, Adam. *Roky v Minkovicích. Příběh politických vězňů Petra Hauptmanna a Jiřího Gruntoráda*. Online. IRozhlas. 2024. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/historie-minkovice-bachar-komunismus-socialismus-komuniste-veznice_2401131627_kth. [cit. 2025-01-12].

³⁸⁴ SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 22

³⁸⁵ KRAMER, Jiří. *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji*. [1.] vyd. Ústí nad Labem: OV ČSPB, 1987. ISBN (Váz.). s. 48

³⁸⁶ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. I., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 445

³⁸⁷ HAVLÍČEK, Miroslav. *Protifašistické hnutí na horním Pojizeří v letech 1938-1945*. Praha: OŠK ONV, 1965. Práce z historického semináře FF UK v Praze. s. 48

³⁸⁸ KRAMER, Jiří. *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji*. [1.] vyd. Ústí nad Labem: OV ČSPB, 1987. ISBN (Váz.). s. 69

5.14.2 Páádelna vlny Antona Richtera

Továrnu Antona Richtera v Raspenavě – Luhu pod Smrkem řp. 167 a 296 nechal postavit Anton Richter společně s Johannem Liebiegem v roce 1851 na místě Richterova rodného domu.³⁸⁹ První mechanickou páádelnu řesané příze, která se jmenovala po Liebiegovi, tedy Páádelna řesané příze Johanna Liebiega a spol. v Luhu, navrhl Nicolas Schlumberg. Provoz byl zahájen v roce 1852.³⁹⁰ V říjnu v roce 1862 zahájil A. Richter provoz druhé páádelny tzv. malé v řp. 706. Továrna se v roce 1877, poté co se v roce 1876 Anton Richter vyrovnal s potomky J. Liebiega, který zemřel v roce 1870 a předal ji svým synům Josefu Antonovi a Gustavu, přejmenovala na Lužská páádelna řesané příze Anton Richter a synové. V roce 1923 se z podniku stává akciová společnost, v té době ji vedl Max Richter, syn Gustava Richtera.³⁹¹

Během druhé světové války se zde začaly vyrábět především součástky do leteckých motorů.³⁹² V roce 1940 byl v továrním objektu za páádelnou vlny A. Richtera zřízen pracovní tábor pro 300 osob různých národností. Za dobu jeho existence táborem prošla na 500 osob.³⁹³ V roce 1942 byl přímo v továrně zřízen zajatecký tábor pro 30 francouzských vojáků, kteří v ní pracovali.³⁹⁴

Po znárodnění se objekt přejmenoval na národní podnik řesana. V roce 1968 továrna vyhořela. V roce 1980 továrny vlastnil národní podnik Vlnap Nejdek. V současné době v areálu sídlí několik menších firem.³⁹⁵

5.14.3 Skladiště na nádraží

V Raspenavě ve skladišti na nádraží se nacházel pracovní tábor, není ale známé, pro jakou národnost byl určen. V roce 2014 byl na místě původního tábora natáčen film Poslední cyklista, kdy se skladiště „proměnilo“ na koncentrační tábor Osvětim.³⁹⁶

³⁸⁹ VINKLÁT, Pavel D.; FILIPOVÁ, Dana a ANDĚL, Rudolf. *Raspenava: město na Smědě*. Liberec: KNIHY 555, 2007. ISBN 80-86660-18-4. s. 76

³⁹⁰ BERAN, Lukáš a VALCHÁŘOVÁ, Vladislava. *Industriál libereckého kraje*. Praha: ČVUT, 2007. ISBN 978-80-01-03798-0. s. 97

³⁹¹ VINKLÁT, Pavel D.; FILIPOVÁ, Dana a ANDĚL, Rudolf. *Raspenava: město na Smědě*. Liberec: KNIHY 555, 2007. ISBN 80-86660-18-4. s. 76

³⁹² BERAN, Lukáš a VALCHÁŘOVÁ, Vladislava. *Industriál libereckého kraje*. Praha: ČVUT, 2007. ISBN 978-80-01-03798-0. s. 97

³⁹³ VINKLÁT, Pavel D.; FILIPOVÁ, Dana a ANDĚL, Rudolf. *Raspenava: město na Smědě*. Liberec: KNIHY 555, 2007. ISBN 80-86660-18-4. s. 12

³⁹⁴ KRAMER, Jiří. *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji*. [1.] vyd. Ústí nad Labem: OV ČSPB, 1987. ISBN (Váz.). s. 69

³⁹⁵ BERAN, Lukáš a VALCHÁŘOVÁ, Vladislava. *Industriál libereckého kraje*. Praha: ČVUT, 2007. ISBN 978-80-01-03798-0. s. 97

³⁹⁶ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. I., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 413.

5.14.4 Trhárna Karla Bienerta

Trhárna Karla Bienerta byla založena v Raspenavě v dnešní Hejnické ulici čp. 744 v roce 1900 na místě vyhořelého mlýna Pilzmühle, o rok později byla trhárna zprovozněna. Vyráběla prachovky a drhané sukno. Továrnu vedl Emil Bienert se svým otcem Karlem Bienertem.³⁹⁷

Od roku 1942 byl v továrně zřízen pracovní tábor pro 40 ukrajinských děvčat.³⁹⁸

Po znárodnění zde sídlila do roku 1953 nejprve přádelna a tkalcovna Seba a později Český nábytek Týniště nad Orlicí, který zde zpracovával dýhy a lisované dílce. V roce 1966 zde sídlil podnik Interiér Praha. Později se zde vyráběly dílce, které byly dodávány závodu O2 v Liberci.³⁹⁹ V současné době zde sídlí firma CzechFibre, která vyrábí regenerovaná textilní vlákna.⁴⁰⁰

5.15 Stráž nad Nisou

Stráž nad Nisou, německy *Alt Habendorf*, je obec v okrese Liberec v Libereckém kraji.

5.15.1 Podnik Elektromechanika

Podnik Elektromechanika se nacházel v dnešní Kateřinské ulici čp. 235 v bývalé továrně na jemná sukna, kterou v letech 1890 až 1905 nechali postavit bratři Siegmundové na místě bývalého mlýna na Černé Nise. Mlýn koupili bratři již v 70. letech 19. století a již dříve byl přestavěn pro textilní výrobu. Továrna zaměstnávala přibližně 400 lidí a fungovala až do hospodářské krize v roce 1934.⁴⁰¹ Celý areál později zakoupilo město Liberec a do roku 1939 sloužily budovy ke skladování obilí a k sušení písku. Dne 15. listopadu 1939 byla továrna oficiálně prodána společnosti Elektromechanik GmbH.⁴⁰² V květnu 1944 se část výroby rozšířila i do nedaleké továrny na sukna Antona Ullricha v Kateřinkách v Horské ulici čp. 81 a do vedlejší továrny na sukna Josefa⁴⁰³ Zimmermanna v Kateřinské ulici čp.1.⁴⁰⁴

³⁹⁷ VINKLÁT, Pavel D.; FILIPOVÁ, Dana a ANDĚL, Rudolf. *Raspenava: město na Smědě*. Liberec: KNIHY 555, 2007. ISBN 80-86660-18-4. s. 82

³⁹⁸ KRAMER, Jiří. *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji*. [1.] vyd. Ústí nad Labem: OV ČSPB, 1987. ISBN (Váz.). s. 69

³⁹⁹ VINKLÁT, Pavel D.; FILIPOVÁ, Dana a ANDĚL, Rudolf. *Raspenava: město na Smědě*. Liberec: KNIHY 555, 2007. ISBN 80-86660-18-4. s. 82

⁴⁰⁰ CZECHFIBRE. *Úvod*. Online. 2021. Dostupné z: <https://www.czechfibre.cz/>. [cit. 2025-01-12].

⁴⁰¹ BERAN, Lukáš a VALCHÁŘOVÁ, Vladislava. *Industriál libereckého kraje*. Praha: ČVUT, 2007. ISBN ISBN 978-80-01-03798-0. s. 126

⁴⁰² ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. I., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 244

⁴⁰³ BERAN, Lukáš a VALCHÁŘOVÁ, Vladislava. *Industriál libereckého kraje*. Praha: ČVUT, 2007. ISBN ISBN 978-80-01-03798-0. s. 125

⁴⁰⁴ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. I., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 247

Během druhé světové války se zde začaly vyrábět především různé elektromechanické přístroje pro letecký průmysl, především elektrická zařízení na svrhávání leteckých pum,⁴⁰⁵ kabelové svazky do letadel, zapalovače bomb, lafety a spouštěče kulometů MG 15.⁴⁰⁶

Pro pracující se vedle továrny Elektromechanika postavil v roce 1941 zajatecký tábor pro 450 Francouzů a dělníků různých národností. Zajatecký tábor se později pravděpodobně v letech 1942 a 1943⁴⁰⁷ změnil na pracovní tábor.⁴⁰⁸ Na začátku roku 1944 se areál tábora skládal z 12 budov a bylo mu přezdíváno *Ausländerdorf* v překladu cizinecká vesnice nebo taky tábor pro cizince. Díky stavbě marodky známe přesný počet ubytovaných v únoru 1944. 155 dělníků z východu, 19 Francouzů, 33 Čechů, 185 Francouzů a 60 Francouzů a Čechů, kteří zde byli ubytováni na příkaz policejního prezidia.⁴⁰⁹

Po válce tábor sloužil jako odsunové středisko pro německé obyvatelstvo a později byly budovy využívány ke skladování a jako výrobní prostory.⁴¹⁰ Dalším vlastníkem se stal podnik Elektro-Praga, který zahájil výrobu domácích spotřebičů a pak i instalačního materiálu. V roce 1958 se v továrně usídlil podnik TESLA LIBEREC, který vyráběl elektrotechniku. V roce 1992 se z dříve státního podniku stala akciová společnost LITES. V roce 2008 se změnili majitelé a název společnosti se doplňuje na LITES Liberec. Výroba v areálu probíhá dodnes⁴¹¹ (viz obrázek č. 46-47).

5.16 Šluknov

Šluknov, německy *Schluckenau*, je město v okrese Děčín v Ústeckém kraji.

Koncem roku 1943 byl v jižní části Šluknova vybudován pracovní tábor pro 1 500 osob různých národností.⁴¹² Zajatecký tábor pro asi 2 000 Belgičanů se nalézal na okraji Šluknova (pod Křížovým vrchem 391 m) a další pracovní tábor byl zřízen pro polské a ukrajinské dělnice. Totálně nasazení a zajatci pracovali v okolních továrnách a v zemědělství.⁴¹³

5.17 Tanvald

Tanvald, německy *Tannwald*, je město v okrese Liberec v Libereckém kraji.

⁴⁰⁵ Například typy AZ13A, Z25C, Z55A, Z73A, Z49, Z66

⁴⁰⁶ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. I., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 247

⁴⁰⁷ Tamtéž, s. 248

⁴⁰⁸ KRAMER, Jiří. *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji*. [1.] vyd. Ústí nad Labem: OV ČSPB, 1987. ISBN (Váz.). s. 61

⁴⁰⁹ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. I., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 249

⁴¹⁰ Tamtéž, s. 250

⁴¹¹ LITES. *Historie společnosti LITES*. Online. České Budějovice: LITES. Dostupné z: <https://lites.cz/historie/>. [cit. 2025-01-18].

⁴¹² KRAMER, Jiří. *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji*. [1.] vyd. Ústí nad Labem: OV ČSPB, 1987. ISBN (Váz.). s. 31

⁴¹³ TRANTIN, Boris a TICHÝ, Petr. *Šluknov – z historie – V nové Československé republice*. Online. Šluknov. Dostupné z: <https://www.sluknov.cz/mesto/zhistorie/v-nove-ceskoslovenske-republice>. [cit. 2024-08-25].

5.17.1 Tannwalder Textilwerke (TTW)

Podnik Tannwalder Textilwerke (TTW) v Krkonošské ulici čp. 154 a 358 v Dolním Tanvaldu byl nejrozšířenější podnik na Tanvaldsku a zaměstnával největší množství totálně nasazených, ostarbeiterů a zajatců. Původní továrna čp. 154 byla založena v roce 1827 Andreasem Friedrichem jako přádelna vlny. V roce 1841 ji získal vídeňský podnikatel Johann Mayer. Přádelna několikrát v té době vyhořela a po druhém vyhoření ji Johann nechal strhnout a výstavbou nové přádelny na stejném místě pověřil stavitele Karla Pekárka, který ji dokončil v roce 1890 podle vlastního projektu. V roce 1900 továrna změnila název na Tanwelder Baumwollspinnerei a vlastnictví přešlo na Gottlieba Lederera a Juliuse Wolfa. Druhou budovu továrny čp. 358 navrhla stuttgartská kancelář Philippa Jakoba a v roce 1908 dokončila firma Pohl & Kutsche.⁴¹⁴ Do 30. let se udržela souběžná textilní a strojírenská výroba. V letech 1936 a 1937 dosáhla strojírenská výroba vrcholu. Po odchodu židovských zaměstnanců včetně generálního ředitele Otty Bergmanna byl v roce 1938 vedením pověřen vrchní účetní Oswald Hollmann. O rok později se byl správcem jmenován Hans Denk z Nordhornu a na podzim 1940 byla firma převedena na akciovou společnost Tannwalder Textilwerke A.G.⁴¹⁵

Válečná výroba se zaměřovala jak na textilní produkty, tak i na zbrojní. Textilní produkty byly například speciální obalové materiály, části protiplynových masek, maskovací oděvy, stany, textilní celuloidové brýle. V továrnách se i vypřádaly skelné příze. Zbrojní produkty byly například radarová a radiová technika, odlitky úderníků, tankové převodovky, díly k ponorkám, do pušek a samopalů. Od roku 1943 měla firma povolení na výrobu spalovacích komor raket V2.⁴¹⁶

Podnik provozoval pracovní, zajatecké a koncentrační tábory na třech místech na Tanvaldsku a jeden na Chrastavsku.⁴¹⁷ První tábor se nacházel v nejvýchodnější části Držkova naproti domu čp. 223. Tento ženský tábor byl určen pro 90 dělnic z protektorátu, které dojížděly vlakem do Tanvaldu. V táboře ženy bydlely ve dvou budovách typu RL IV/3 a měly k dispozici jeden objekt s toaletami.⁴¹⁸ Později byly tyto tábory sloučeny.

Druhý tábor byl zřízen v roce 1942 v dřevěných barácích v prostoru Popelnic.⁴¹⁹ Tábor postavilo 13 Rusů a Ukrajinců. V první fázi byl určen pro 312 osob, později se rozšířil a vznikl táborový komplex o minimálně 12 barácích, z toho minimálně 3 typu RL IV/3. Původně byl tábor určen pro ruské a ukrajinské dělníky. V listopadu 1942 bylo do tábora přivezeno 48 Polek, 7 Ukrajinek a 16 francouzských zajatců. Díky oddělení jednotlivých částí areálu bylo umožněno, aby tábor měl

⁴¹⁴ BERAN, Lukáš a VALCHÁŘOVÁ, Vladislava. *Industriál libereckého kraje*. Praha: ČVUT, 2007. ISBN 978-80-01-03798-0. s. 168

⁴¹⁵ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. I., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 198

⁴¹⁶ Tamtéž, s. 199-201

⁴¹⁷ Jen jeden z táborů se nacházel přímo v Tanvaldu a v něm byla pravděpodobně internována Viktorie Dull, jedná se o tábor popisován v kapitole jako třetí

⁴¹⁸ Tamtéž, s. 205

⁴¹⁹ KRAMER, Jiří. *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji*. [1.] vyd. Ústí nad Labem: OV ČSPB, 1987. ISBN (Váz.). s. 55

více kategorií – zajateckou a pracovní.⁴²⁰ V táborovém komplexu v Popelnicích bylo celkově internováno přibližně 500 osob a 200 sovětských zajatců.⁴²¹ Ivan Rous ve své knize *Zbrojní průmysl a tábory. I., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. zmiňuje i pravděpodobnost, že se v komplexu nacházel i ženský koncentrační tábor.

Třetí tábor se nacházel přímo na pozemku TTW v Tanvaldu, mezi strojírenskou halou a železnici. Postavení tábora bylo schváleno dne 8. září 1942 a jednalo se o 1 obytný barák se samostatným sociálním zařízením pro 36 ostarbeiterů. Dne 10. 3. 1944 bylo úřady schváleno rozšíření tehdy už zajateckého tábora o 1 obytný objekt. Tábor byl určen pro Rusky, Ukrajinky, Polky, Francouzky, Češky a Rusy, Ukrajince, Belgičany, Francouze a Italy.⁴²²

Válečná výroba byla zastavena dne 6. května 1945.⁴²³ Od roku 1948 v továrnách usídlil podnik SEBA, po roce 1996 SEBA T.⁴²⁴ V roce 2007 byla výrobní činnost ukončena a areál se využíval částečně jako prodejní sklad. Dne 15. ledna 2014 proběhla dražba areálu s vyvolávací cenou 6 900 000 Kč, ale areál se nevydražil.⁴²⁵ V současné době v budově čp. 154 má pronajatou jednu místnost společnost Bus line a v budově čp. 358 v přízemí probíhá oprava aut (viz obrázek č. 48-49).

5.18 Václavice

Václavice, německy *Wetzwalde*, je vesnice v okrese Liberec v Libereckém kraji.

Ve Václavicích byli totálně nasazení, především Poláci, internováni u jednotlivých soukromě hospodařících zemědělců, u kterých bydleli a zároveň pracovali.

⁴²⁰ ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. I., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 205-206

⁴²¹ KRAMER, Jiří. *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji*. [1.] vyd. Ústí nad Labem: OV ČSPB, 1987. ISBN (Váz.). s. 55

⁴²² ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. I., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0. s. 207

⁴²³ Tamtéž

⁴²⁴ BERAN, Lukáš a VALCHÁŘOVÁ, Vladislava. *Industriál libereckého kraje*. Praha: ČVUT, 2007. ISBN 978-80-01-03798-0. s. 168

⁴²⁵ PROKONZULTA. *Areál SEBA T Tanvald*. Online. Brno: Prokonzulta. Dostupné z: <https://www.prokonzulta.cz/drazba/areal-seba-t-tanvald-m1612JHD2802>. [cit. 2025-01-12].

6 TVORBA QR KÓDŮ A WEBOVÝCH STRÁNEK

QR kódy byly vytvořeny zalitím tištěných papírových QR kódů do epoxidové pryskyřice. Pro výrobu jsme použili čirou licí epoxidovou pryskyřici Veropal Clearcast 300, konkrétně složka A (1 kg) a složka B (0,4 kg). Výrobce této pryskyřice je česká akciová společnost SYNPO Pardubice.

Směs byla připravena v doporučeném míchacím poměru 100:40 (A:B) podle hmotnosti. Na jeden QR kód bylo zapotřebí 50 ml směsi. Při přípravě byla složka B (tvrdidlo) postupně přilévána do složky A (pryskyřice) a směs byla důkladně promíchána po dobu 3–5 minut, aby se zajistila rovnoměrná reakce a minimalizovaly se bubliny. Poté jsme směs nalili do silikonových formiček o rozměru 5×5 cm, kde byly umístěny jednotlivé papírové QR kódy. Tvrzení pryskyřice probíhalo při teplotě přibližně 20 °C a trvalo 3 dny, během nichž epoxid dosáhl plné pevnosti. Po vytvrzení byly QR kódy připevněny ke kovovým kolíkům a následně dne 19. února 2025 umístěny na vojenský hřbitov v Ruprechticích se souhlasem magistrátu města Liberec (viz obrázek č. 52-59).

Celkové náklady na tvorbu 30 QR kódů vyšly na 1 131 Kč (viz tabulka č. 1).

Aby bylo možné návštěvníkům hřbitova snadno zpřístupnit informace o pohřbených osobách a jejich osudech, bylo nutné vytvořit přehlednou a srozumitelnou webovou stránku. Rozhodli jsme se proto pro platformu Webnode, která umožňuje jednoduchou správu obsahu a nevyžaduje pokročilé technické znalosti.

Vizuální podoba webu byla zvolena tak, aby odpovídala pietnímu charakteru místa. Barevné ladění je černá, bílá a žlutá barva. Stránka obsahuje dobové fotografie, archivní dokumenty i aktuální snímky hřbitova, které pomáhají návštěvníkům se na webu lépe zorientovat a dodat informacím vizuální kontext.

Úvodní stránka obsahuje název projektu a odkazy na další sekce obsahující podrobnější informace. Samostatná stránka o historii vojenského hřbitova Ruprechtice popisuje jeho vznik a vývoj. Nejdůležitější částí stránek je databáze osob zde pohřbených s uvedením jejich příběhů. Web obsahuje také informace o pomnících a dalších objektech na hřbitově a přehled táborů a zajateckých táborů. Webové stránky mají také samostatnou stránku věnovanou samotnému projektu, která návštěvníky seznamuje s jeho cíli. Jsou zde uvedeny i kontaktní údaje, aby se návštěvníci mohli v případě dotazů obrátit přímo na autora.

Další plánovanou součástí projektu je informační tabule, jejíž návrh byl předán městu Liberec. Město se zavázalo k jejímu financování a následné instalaci na hřbitově. Na návrhu tabule se podílela Hedvika Vysekalová, studentka třetího ročníku Střední školy aplikované kybernetiky v Hradci Králové (viz obrázek č. 60).

7 ZÁVĚR

Cílem této ročníkové práce bylo přiblížit osudy jednotlivců pohřbených na vojenském hřbitově v Ruprechticích a zvýšit povědomí o jeho historickém významu prostřednictvím QR kódů.

Dosažené výsledky ukazují, že propojení moderních technologií s historickým bádáním může významně přispět k uchování památky na válečné oběti a zpřístupnit historické informace širší veřejnosti. Umístění QR kódů umožňuje návštěvníkům získat podrobnější informace o jednotlivých osudech, aniž by bylo nutné fyzicky manipulovat s dokumenty či hledat v archivu.

Tato práce může sloužit jako základ pro další bádání. Do budoucna by bylo možné rozšířit výzkum o další archivní materiály, především ty, které jsou dosud nedostupné nebo na ně stále čekáme, například z francouzského archivu. Dále by bylo vhodné zaměřit se na zmapování dalších vojenských hřbitovů v regionu a jejich vzájemné propojení.

8 POUŽITÁ LITERATURA

8.1 Literatura

BALCAR, Jan. *Pistole P.38 a jejich výroba ve firmě Spreewerk Hrádek nad Nisou v letech 1942-1945*. Praha: BB art, vlastním nákladem, 2008. ISBN 978-80-7381-813-5.

BERAN, Lukáš a VALCHÁŘOVÁ, Vladislava. *Industriál libereckého kraje*. Praha: ČVUT, 2007. ISBN 978-80-01-03798-0.

ČERNÁ, Renata. *Jablonné v Podještědí: turistický průvodce městem: svatá Zdislava z Lemberka*. Nymburk: Ivan Ulrych – Nakladatelství Vega-L, 2014. ISBN 978-80-87275-96-2.

HAVLÍČEK, Miroslav. *Protifašistické hnutí na horním Pojizeří v letech 1938-1945*. Praha: OŠK ONV, 1965. Práce z historického semináře FF UK v Praze.

KARPAŠ, Roman et al. *Kniha o Liberci*. 2., dopl. a rozš. vyd. Liberec: Dialog, 2004. ISBN 80-86761-13-4.

KRÁLOVÁ, Eliška. *Ignaz Ginzkey, výroba kobereců a přikrývek, v.o.s., Vratislavice nad Nisou, 1814-1965: Inventář*. Most, 2014.

KRAMER, Jiří. *Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji*. [1.] vyd. Ústí nad Labem: OV ČSPB, 1987. ISBN (Váz.).

LUG, Viktor. *Heimatkunde des Bezirkes Reichenberg in Böhmen*. Reichenberg, 1938.

MARHONZ, Josef. *Úštěcko: místo soustředěného cestovního ruchu a památek, pohled do dávné historie až po současnost*. Karel DVOŘÁK (fotograf), František BRADA (fotograf). V Úštěku: MěstNV, 1981.

MARŠÍK, Michal. *Liberecká pohřebiště*. [Liberec]: Michal Maršík, 2019.

PATKOVÁ, Jana. *Raspenava. S Věčkem po Libereckém kraji*. [Liberec]: Kalendář Liberecka, 2023.

ROUS, Ivan. *Zbrojní průmysl a tábory. 1., Nacistická nucená práce na Liberecku a Jablonecku*. Liberec: Kalendář Liberecka, 2023. ISBN 978-80-87213-36-0.

ŠTERNOVÁ, Petra. [2015]. *Liberec - po stopách Liebiegů: Jelení hora = Jelenia Góra : průmyslová architektura*. [Liberec]: Statutární město Liberec.

VINKLÁT, Pavel D.; FILIPOVÁ, Dana a ANDĚL, Rudolf. *Raspenava: město na Smědě*. Liberec: KNIHY 555, 2007. ISBN 80-86660-18-4.

VYDRA, František. *Bílý Kostel nad Nisou*. Hostivice: Baron, 2012. ISBN 978-80-86914-47-3.

VYDRA, František. *Chrastava: kapitoly z historie města a jeho okolí*. Chrastava: Městský úřad v Chrastavě ve spolupráci se Společností přátel historie města Chrastavy, 2003. ISBN 80-239-3518-6.

8.2 Internetové zdroje

Bystřice u Teplic. Online. Antikpraha.cz. Dostupné z: <https://www.antikpraha.cz/bystrice-u-teplic>. [cit. 2025-01-12].

CZECHFIBRE. *Úvod*. Online. 2021. Dostupné z: <https://www.czechfibre.cz/>. [cit. 2025-01-12].

Český statistický úřad: *Výsledky sčítání 2021 – otevřená data*. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/produkty/vysledky-scitani-2021-otevrena-data>. [cit. 2024-12-25].

Další existence Elitex Chrastava pozbyla ekonomického smyslu. Online. In: ČT24. 22.8. 2008. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/regiony/dalsi-existence-elitex-chrastava-pozbyla-ekonomickeho-smyslu-160500>. [cit. 2024-12-25].

DRDA, Adam. *Roky v Minkovicích. Příběh politických vězňů Petra Hauptmanna a Jiřího Gruntoráda*. Online. IROzhlas. 2024. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/historie-minkovice-bachar-komunismus-socialismus-komuniste-veznice_2401131627_kth. [cit. 2025-01-12].

FIRMY.CZ. *Fair Play Trend s.r.o.* Online: Firmy.cz. Dostupné z: <https://www.firmy.cz/detail/183313-fair-play-trend-s-r-o-liberec-vii-horni-ruzodol.html> [cit. 2025-03-20].

HEINDORFER ML., Josef. *Jizerské hory: Reportáž – Příběh staré továrny na přízi*. Krkonoše – Jizerské hory [online]. Říjen 2004. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20140104204137/http://krkonose.krnep.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=7729&Itemid=4. [cit. 2024-12-13].

JANSKÁ. *Historie obce*. Online. Janská: Obec Janská. Dostupné z: <https://www.janska.cz/historie-obce>. [cit. 2025-02-06].

JELÍNEK, Jiří. *Blaupunkt po zřízení: Liberec přišel o poslední budovu bývalé Textilany, statik nařídil demolici*. Online. IROzhlas. 2025. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/blaupunkt-po-zriceni-liberec-prisel-o-posledni-budovu-byvale-textilany-statik_2501291214_mst. [cit. 2025-02-10].

K., Tomáš. *Dobytí Vratislavi*. Online. Druhá světová válka. Dostupné z: <https://www.druhasvetova.com/?p=bitvy/Dobyti-Vratislavi>. [cit. 2025-02-06].

KOMOŘANSKÝ, Jarouš M. *Rudé peklo: Kde se nacházelo a jak fungovalo nejstrašnější vězení v Česku*. Online. Dotyk. 2021. Dostupné z: <https://www.dotyk.cz/magazin/minkovice-u-liberce-vezeni-30001105.html>. [cit. 2025-01-12].

KRUSNEHORY.CZ. *Bývalý zajatecký tábor Stalag IV C*. KRUSNEHORY.CZ [online]. Dostupné z: <https://www.krusnehory.cz/cs/turisticke-cile/byvaly-zajatecky-tabor-stalag-3598.html>. [cit. 2024-12-26].

LITES. *Historie společnosti LITES*. Online. České Budějovice: LITES. Dostupné z: <https://lites.cz/historie/>. [cit. 2025-01-18].

MAHLER, Marek. *Oceňování starožitného porcelánu*. Online. Praha: Asociace starožitníků České republiky, 2004. Dostupné z: <https://www.asociace.com/vzdelavani/files/ocenovani-starozitneho-porcelanu.pdf>. [cit. 2024-12-26].

MAREK, Jan (ed.). *Úvod komunistický koncentrák Minkovice v obci Pilínkov – Liberec 24*. Online. WEBSNADNO. 20.7. 2020. Dostupné z: <http://www.kriminal-minkovice.wbs.cz/>. [cit. 2025-01-12].

MĚSTO DUBÍ. *Bývalý zajatecký tábor Stalag IV C*. Online. In: Město Dubí. Dostupné z: <https://www.mesto-dubi.cz/turisticke-zajimavosti/byvaly-zajatecky-tabor-stalag-iv-c>. [cit. 2024-12-26].

MOTL, Luboš a HAPŠTÁKOVÁ, Pavlína. *Zóna pro bydlení Dubí-Drahůnky*. Online, Dokumentace záměru stavby v rozsahu přílohy č. 4 zákona č.100/2001 Sb. Environmentální a ekologické služby s.r.o., 2021. Dostupné z: https://portal.cenia.cz/eiasea/download/RUIBX1VMSzExMzJfZG9rdW1lbnRhY2VET0NfODUzMDQwMTAyMDM2Njk4NzcxNS5wZGYULK1132_dokumentace.pdf. [cit. 2024-12-26].

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. *Soubor staveb továrny na koberce Ignaz Ginzkey & Co*. Online. Praha: NPÚ. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/soubor-staveb-tovarny-na-koberce-ignaz-ginzkey-co-2282962>. [cit. 2025-02-06].

OBČANSKÉ SDRUŽENÍ PANT. *Druhá světová válka II. část: 1941-1943*. Online. Moderní dějiny. 2014, 23.11. 2014. Dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/druha-svetova-valka-ii-cast-1941-1943/>. [cit. 2024-10-5].

PM&M // PORCELAINMARKSANDMORE.COM. *Krautzberger, Mayer & Purkert GmbH (1911 until 1938)*. Online. Dostupné z: <https://www.porcelainmarksandmore.com/related/bohemia/wistritz-01/index.php>. [cit. 2024-12-26].

PRAZDNE DOMY. *Ignaz Ginzkey a Co., výroba koberců* [online]. Prázdné domy, aktualizováno: 11. květen 2020, Dostupné z: <https://prazdnedomy.cz/domy/objekty/detail/5975-ignaz-ginzkey-a-co-vyroba-kobercu>. [cit. 2025-02-07].

PROKONZULTA. *Areál SEBA T Tanvald*. Online. Brno: Prokonzulta. Dostupné z: <https://www.prokonzulta.cz/drazba/areal-seba-t-tanvald-m1612JHD2802>. [cit. 2025-01-12].

PŘIBYL, Pavel *Zapomenutý zajatecký tábor v Dubí bude připomínat alespoň cedula*. iDNES.cz [online]. 24. října 2020 Dostupné z: https://www.idnes.cz/usti/zpravy/dubi-zajatecky-tabor-zajatec-kaspar-kindl-stalag-iv-c.A201023_084120_usti-zpravy_grr [cit. 2024-12-26].

RAMI SERVIS. *O nás*. Online. Dostupné z: <https://ramiservis.cz/o-nas/>. [cit. 2025-02-06].

ŘIČÁNKOVÁ, Alena a ZEMAN, Jaroslav. *Program regenerace městské památkové zóny Hodkovice nad Mohelkou*. Online. Hodkovice nad Mohelkou, 2016. Dostupné z: <https://www.hodkovicenm.cz/filemanager/files/403116.pdf>. [cit. 2025-01-18].

ŠVECOVÁ, Jana. *V Jizerských horách ukazují letecké motory i textilní stroje*. Online. In: Liberecký deník.cz. 2016. Dostupné z: <https://liberecky.denik.cz/z-regionu/v-jizerskych-horach-ukazuji-letecke-motory-i-textilni-stroje-20160528.html>. [cit. 2024-12-13].

TRANTIN, Boris a TICHÝ, Petr. *Šluknov – z historie – V nové Československé republice*. Online. Šluknov. Dostupné z: <https://www.sluknov.cz/mesto/zhistorie/v-nove-ceskoslovenske-republice>. [cit. 2024-08-25].

VÝBOR NA ODHALOVÁNÍ TERORU KSČ V LÁGRECH O.S., LIBEREC. *Zpráva o poměrech v NKÚ Minkovice 1979-1985*. Online. WEBSNADNO. 2011, 20.7. 2020. Dostupné z: <http://www.kriminal-minkovice.wbs.cz/Zprava-o-pomerech-v-NVU-1979---1984.html>. [cit. 2025-01-12].

ŽUKOV, Michal. *Vývoj názvů ulic libereckých čtvrtí I-V od roku 1858*. Online, Bakalářská práce, vedoucí PhDr. Markéta Lhotová, Ph.D. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2020. Dostupné z: <https://dspace.tul.cz/server/api/core/bitstreams/2e300be9-50fb-4b0f-bd99-fb4db6b74a1a/content>. [cit. 2025-02-06].

8.3 Archiválie

Francouzský archiv Obranná historická služba

Italský archiv, Databáze pro pátrání po mrtvých a pohřešovaných ve válce

Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov – v Ruprechticích

Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích – Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Ústí nad Labem – zpráva ze dne 19.2. 1982

Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích – městský národní výbor v Liberci – zpráva z 29.4. 1986

Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, Harcov

Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, Horní Růžodol 1938-1945

Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, OV ČSVB, zpráva ze dne 15.11. 1978

Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, poslužný kombinát, oblastní podnik města Liberce

Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, Ruprechtice

Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, Technické služby města, interní sdělení z 6.7. 1982

Magistrát města Liberec – Odbor správy veřejného majetku – vojenský hřbitov v Ruprechticích, technické služby města Teplice, zpráva ze dne 16.6. 1982

Magistrát města Liberec – OV ČSPB, zpráva ze dne 15.11. 1978

SOA Litoměřice, Fond Úřad vládního prezidenta Ústí nad Labem, k. č. 1275, inv. č. 2431, výkres stavitele Carla Wilhelmse z Žitavy

SOkA Liberec, AML IV – VE č. kt. 3, 4, 7, 9, 12, 14, 16, 22, 25, 41, 42, 46, 50, 56, 61, 69, 70, 71, 76, 93, 98, 99, 106, 107, 118, 119

SOkA Liberec, fond Archiv města Chrastava, Inv. č. 1010, kt. č. 161, zpráva ze dne 15.3. 1943

SOkA Liberec, fond Archiv města Chrastava, Inv. č. 1010, kt. č. 161, zpráva ze dne 18.3. 1943

SOkA Liberec, fond Archiv města Chrastava, Inv. č. 1010, kt. č. 161, zpráva ze dne 22.8. 1942

SOkA Liberec, fond ONV

SOkA Most, Fond: Ignaz Ginzkey, výroba koberců a příkrývek, v. o. s., Vratislavice nad Nisou, k. č. 904, inv. č. 66

IIAMO, fond 1267, inv. c. 2, spis č. 17

IIAMO, fond 3864- inv. c. 37070c, spis č. 1

8.4 Alternativní zdroje

PINÇON-DESAIZE, Loïc [@Loïc Pinçon-Desaize]. *STALAG IV (Stalag, Oflag, A.K. des Prisonniers de Guerre du Wehrkreis IV)*. Online. 2024, 6. srpna 2024. Dostupné z: Facebook, <https://www.facebook.com/groups/275126899218925/search/?q=%20Pardoen>. [cit. 2025-02-17].

HNĚLIČKA, Jan. *E-mailová komunikace se Zdeňkou Šírlovou*. 4.–7. 5. 2025.

HOFFMAN, Joelle, Myheritage – nuttin Web Site

8.5 Kartografické zdroje

MARUSHKA. *Liberec ze starých leteckých snímků 1938*. Online. 1:1786. Dostupné z: https://marushkapub.liberec.cz/default.aspx?ThemeId=12&fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAA-R0v_IplHj1yOzbsPbx2JWtI5b5hNz12iJ_LeBMA-IpeXr0vohR_YpoJIqQ_aem_QCfeTjVWlYzzkmzVLz350g. [cit. 2025-03-20].

9 SEZNAM OBRÁZKŮ A PŘÍLOH

Obrázek 1 Potvrzení o podání první žádosti francouzskému archivu	70
Obrázek 2 Potvrzení o podání druhé žádosti francouzskému archivu	70
Obrázek 3 Odpověď na žádost o poskytnutí dokumentu o Alessandru Bertini	71
Obrázek 4 Nákres návrhu hřbitova.....	72
Obrázek 5 Hroby sovětských vojáků, červen 2024	72
Obrázek 6 Hroby Čechů padlých v květnových dnech, červen 2024	73
Obrázek 7 Hroby na levé straně hřbitova, červen 2024	73
Obrázek 8 Žena s plačícími dětmi stojí nad padlým tělem svého otce, červen 2024.....	74
Obrázek 9 Žena s plačícími dětmi stojí nad padlým tělem svého otce, fotografie z roku 1935	74
Obrázek 10 Epitafní desky, červen 2024	75
Obrázek 11 Epitafní deska Lidice, červen 2024	75
Obrázek 12 Epitafní deska Ležáky, červen 2024	76
Obrázek 13 Epitafní deska Terezín, červen 2024	76
Obrázek 14 Epitafní deska Slovenské národní povstání, červen 2024	77
Obrázek 15 Epitafní deska 9. květen, červen 2024	77
Obrázek 16 Epitafní deska Tobruk, červen 2024	78
Obrázek 17 Epitafní deska Sokolovo, červen 2024	78
Obrázek 18 Epitafní deska Dukla, červen 2024	79
Obrázek 19 Epitafní deska Dunkerque, červen 2024	79
Obrázek 20 Socha Rudoarmějce na Štefanikově náměstí kolem roku 1974.....	80
Obrázek 21 Socha Rudoarmějce, červen 2024.....	81
Obrázek 22 Centrální památník, červen 2024	81
Obrázek 23 Původní centrální památník	82
Obrázek 24 Památník věnovaný francouzským zajatcům na původním umístění.....	82
Obrázek 25 Památník věnovaný francouzským zajatcům, červen 2024	83
Obrázek 26 Marie Turschenko	83
Obrázek 27 Ivan Odnicov	84
Obrázek 28 Souhlas se zveřejněním archiválie ze SOkA Most	85
Obrázek 29 Souhlas se zveřejněním archiválie a fotografií ze SOkA Liberec	86
Obrázek 30 Bílý Potok, Jizerskohorské technické muzeum, vstup do areálu.....	87
Obrázek 31 Budovy bývalého Spreewerku v Chrastavě, pohled od nádraží, leden 2025.....	88
Obrázek 32 Budova bývalého Spreewerku v Chrastavě, pohled od Barandova, leden 2025	89
Obrázek 33 Prázdné první patro bývalého chrastavského Spreewerku, leden 2025.....	90
Obrázek 34 Půda bývalého chrastavského Spreewerku, leden 2025	90
Obrázek 35 Pracovní komando tábora Stalag IV C působícího v Liberci	91
Obrázek 36 Fotbalové družstvo pracovního komanda působícího v Dolním Hanychově v Liberci ..	91
Obrázek 37 Letecký snímek areálu bývalého Spreewerku v Hrádku nad Nisou	92
Obrázek 38 Továrna Blaupunkt, prosinec 2022	92
Obrázek 39 Továrna Blaupunkt z boku, prosinec 2022	93
Obrázek 40 Pozůstatky po zřícení továrny Blaupunkt, leden 2025	93
Obrázek 41 Sídlo firmy Fair Trend a.s., březen 2025	94
Obrázek 42 Továrna Ignaze Ginzkeyho, pohled z Pobočné ulice, leden 2025	94

Obrázek 43 Přízemí továrny Ignaze Ginzkeyho, leden 2025	95
Obrázek 44 Budova Preciosy a bývalá strážní věž, leden 2025	96
Obrázek 45 Budova Preciosy z dálky, leden 2025	96
Obrázek 46 Pozůstatky po původní budově LITESU, zbořena přibližně před rokem, leden 2025 ...	97
Obrázek 47 Nová budova LITESU, postavena v 80. letech, leden 2025	97
Obrázek 48 Budovy čp. 357 (nalevo) a 154 (napravo) bývalé továrny TTW, únor 2025	98
Obrázek 49 Druhé patro budovy čp. 358 bývalé továrny TTW, únor 2025	98
Obrázek 50 Místa internace všech pohřbených.....	99
Obrázek 51 Místa původu všech obětí	99
Obrázek 52 Fotografie umístěného QR kódu u hrobu, únor 2025	100
Obrázek 53 Fotografie umístěného QR kódu u hrobu, únor 2025	100
Obrázek 54 Fotografie umístěných QR kódů, únor 2025	101
Obrázek 55 Fotografie umístěných QR kódů u hrobů, březen 2025.....	101
Obrázek 56 Fotografie umístěného QR kódu u kříže francouzských zajatců, březen 2025	102
Obrázek 57 Fotografie umístěného QR kódu u epitafních desek, březen 2025	102
Obrázek 58 Fotografie umístěného QR kódu u sochy Rudoarmějce, březen 2025	103
Obrázek 59 Souhlas s umístěním studentského projektu na vojenský hřbitov v Ruprechticích.....	104
Obrázek 60 Návrh na informační tabuli	105
Obrázek 61 QR kód k webovým stránkám	106

10 SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Náklady na výrobu	106
-----------------------------------	-----

11 PŘÍLOHY

11.1 Příloha č. 1–E-mailový rozhovor s Mgr. Janem Hněličkou

Forma: elektronická komunikace (e-mail)

Datum dotazů: 4. 5. 2025

Datum odpovědí: 7. 5. 2025

Tazatel: Zdeňka Šířlová

Respondent: Mgr. Jan Hnělička,

Otázka č. 1: Mohl byste prosím uvést, kdy a jakým způsobem byl vojenský hřbitov v Ruprechticích založen? A proč bylo zvoleno právě toto konkrétní místo?

Odpověď: Na libereckém hřbitově (u dnešního Tržního náměstí) ke konci roku 1917 nedostačoval prostor pro nově zemřelé ze záložní vojenské nemocnice (dnes ZŠ Lesní). Město pak v roce 1918 zjistilo, že nemá v katastru další odpovídající prostor pro vytvoření nového hřbitova pro pochovávaní vojáků, a tak se dohodlo s tehdy ještě samostatnou obcí Ruprechtice, že v jejím katastru vybuduje vojenský hřbitov na místě cvičiště v sousedství s místním civilním hřbitovem (ten vznikl roku 1900).

Otázka č. 2: Jsou k dispozici nějaké údaje o prvním pohřbu na tomto hřbitově – například kdy k němu došlo a kdo byl prvním pohřbeným?

Odpověď: 26. října 1918, údaje o pohřbené osobě nemáme. Hřbitovní knihy, vedené vojenskou správou, se bohužel nedochovaly.

Otázka č. 3: Jaké základní informace o tomto hřbitově byste považoval za důležité zmínit či vyzdvihnout?

Odpověď: V průběhu první poloviny 20. století zde byli pohřbíváni nejenom rakousko-uhersí vojáci a posléze příslušníci československé armády, ale také například pět příslušníků čs. legií anebo Václav Čep, vrchní respicient finanční stráže a příslušník družstva Stráže obrany státu v Srbské (Wünschendorf), který byl 23. 9. 1938 zavražděn Sudetoněmeckým Freikorpsem. Mimoto zde své poslední místo odpočinku našli také bojovníci z ukrajinské haličské armády, internovaní ve 20. letech v ČSR, dále pak vojáci Rudé armády i Wehrmachtu. Pohřbívání zde později ale byli i váleční zajatci a totálně nasazení z jiných koutů Evropy, kteří mimo jiné pracovali v táborech v

Hrádku nad Nisou, Chrastavě, Rýnovicích nebo Lužci. Hřbitov tak není ryze český/československý, ale prolínají se zde různé válečné konflikty a národnosti.

Otázka č. 4: Kdo je na vojenském hřbitově pohřben? Jsou známy národnosti, postavení či okolnosti – například zda se jedná o vojáky, válečné zajatce, civilisty nebo osoby totálně nasazené?

Odpověď: Viz odpověď č. 3. Mělo by jít o 56 státních příslušníků SSSR, 21 Francouzů, 5 Poláků, 1 Jugoslávec, Rumun, Ital, Angličan, 11 neznámé národnosti, 2 Čechoslováci. Reálně zde ale bylo pohřbeno více lidí. Ostatky části z nich však později byly exhumovány a převezeny jinam (například u Němců, popřípadě části Francouzů).

Otázka č. 5: Mohl byste blíže okomentovat hroby Čechů na pravé straně hřbitova, kteří padli během květnových dnů roku 1945 při osvobození? Jsou k těmto osobám známy podrobnější informace? Byli to jediná, kdo při osvobození Liberce a okolí padli?

Odpověď: Brázda Bedřich – původně pohřben na Horním Růžodole, ročník 1928, měl zemřít 2. května či 7. května 1945

Trojanová Marie – jedna z pohřbených

Bielá Duša – příslušnice Rudé armády

Měly by tu být pohřbeni i 6.5.1945 Josef Tlustý, 9.5.1945 František Šťastný

Otázka č. 6: Kdo byl August Schramm a z jakého důvodu je pohřben na vojenském hřbitově, přestože zemřel až tři roky po skončení války? Jsou známy okolnosti jeho úmrtí?

Odpověď: Augustin Schramm byl německé národnosti a narodil se roku 1907 v Růžodole. Už v mládí vstoupil do Komunistické internacionály mládeže, kde se záhy stal jejím generálním tajemníkem a ve třicátých letech byl také členem ÚV KSČ. V roce 1939 utekl do Sovětského svazu, ve kterém v Stalingradu pracoval dva roky v traktorovém závodu. V letech 1942-44 měl absolvovat důstojnickou školu a podílet se na výslechu zajatců. Poté se stal osvětovým důstojníkem u výcvikového střediska partyzánského hnutí v Kyjevě, kde se připravovaly partyzánské výsadky na Podkarpatskou Rus a Slovensko. Po celou dobu války však nebyl příslušníkem čs. armády a svá hlášení a činnost spojil s exilovým vedením KSČ. Nejspíše se v této době také stal agentem NKVD. Po válce patřil k ústředním postavám Sdružení českých partyzánů a podílel se na navyšování moci Komunistické strany Československa. Dne 27. května 1948 jej zastřelil 4 ranami Miloslav Choc, který byl ten později odsouzen a popraven. Urnu s popelem Schramma dostala jeho žena, která ji odvezla k sobě do Budapešti. V roce 1982 byla urna převezena do Liberce a napravo od centrálního památníku vzniklo čestné místo pro ostatky Schramma.

Otázka č. 7: Mohl byste prosím přiblížit jednotlivé objekty nacházející se na hřbitově – kdy a odkud se na místo dostaly, jaký mají význam?

Odpověď: Socha ženy s plačícími dětmi nad tělem padlého otce – Na památku padlým a zemřelých ukrajinským vojákům byl zde 5. června 1927 zásluhou ukrajinského Podpůrného spolku slavnostně

odhalen pomník padlým, který představuje postava ženy se dvěma dětmi, stojícími nad tělem padlého otce. Autorem návrhu se stal Vasil Kasian, vedoucí malířské školy v Kyjevě, o realizaci pomníku z umělého vápence se postarala liberecká firma Wilhelm Horn.

Socha rudoarmějce – socha Rudoarmějce od Rudolfa Svobody z roku 1974, která do Ruprechtic přibyla v roce 1995.

Centrální památník – vznikl v rámci zásadní proměny hřbitova u příležitosti 30. výročí konce 2. světové války. Současná dispozice hřbitova je z tohoto roku dle návrhu architektů Drahoslava Šonského a Milana Lindušky. Centrální památník navrhl Jiří Nepasický.

Památník věnovaný francouzským zajatcům – francouzský památník s latinským nápisem Da nobis pacem. Datum 15. srpen 1944 a monogramy BB a MM. Stával za garážemi u bývalého lomu na Kunratické. Skupina francouzských zajatců z roku 1940. Pracovali především v blízkém lomu nebo Liebiegově továrně, později Textilaně. Řada z nich během války zemřela. V roce 1944 jim povolili stavbu kříže s tím, že si cement koupí a budou kříž stavět ve volném čase. Při odhalení byla sloužena mše. Stavělo pět Francouzů. Monogramy patří dvěma zedníkům, kteří se o postavení nejvíce zasloužili. Bezprostředním podnětem ke stavbě pomníku byla smrt jednoho ze zajatců, který v létě 1944 zemřel na zápal slepého střeva. V roce 1994 zásluhou Aliance Francaise přenesen na ruprechtický vojenský hřbitov.

Otázka č. 8: Nacházely se v minulosti na hřbitově objekty, které již dnes nejsou dochovány?

Odpověď: Centrální kříž z počátku hřbitova.

Otázka č. 9: Prošel hřbitov od svého vzniku nějakou rekonstrukcí či úpravami?

Odpověď: V roce 2000 došlo k poslednímu výraznému zásahu do vizuální podoby hřbitova, když proběhlo zrušení památníku na Štefánikově náměstí, kde jej nahradil Památník bojovníkům a obětem za svobodu vlasti od bratrů Stolínů, pod nímž jsou uloženy prsti z druhoválečných bojišť a významných míst našeho odboje. Do Ruprechtic proto byly přeneseny reliéfní desky od libereckého sochaře Jiřího Seiferta, které vytvořil již v roce 1966. Jedná se o připomínku Lidic a Ležáků, dále ghetta i Malé pevnosti Terezín, 9. května, SNP a v neposlední řadě Tobruku, Dukly, Sokolova a Dunkerque.

Otázka č. 10: Existují v současnosti plány či návrhy týkající se budoucnosti hřbitova?

Odpověď: Pokud je mi známo, tak nikoli. Probíhá standardní údržba, přičemž město v posledních letech začalo aktivně přistupovat i k válečným pomníkům a hrobům, které jsou postupně renovovány.

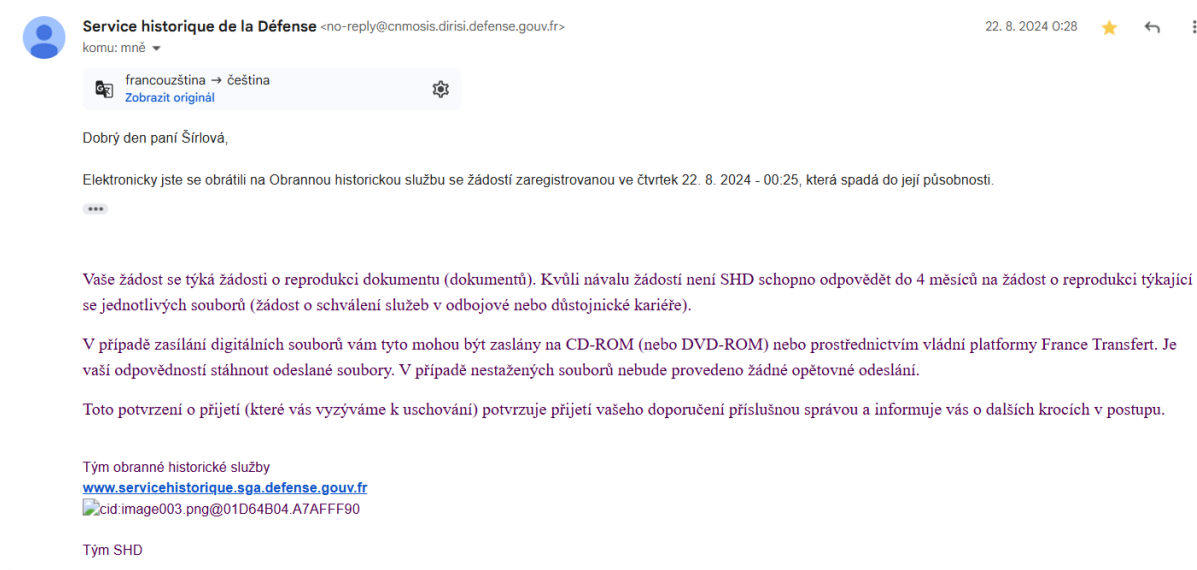
Otázka č. 11: Souhlasil byste s publikováním našeho rozhovoru v rámci přílohy středoškolské odborné práce s názvem *Osudy pohřbených na vojenském hřbitově v Ruprechticích*?

Odpověď: Ano.

11.2 Obrázková příloha

Obrázek 1 Potvrzení o podání první žádosti francouzskému archivu

Obrázek 2 Potvrzení o podání druhé žádosti francouzskému archivu

Conforti, Mar.Ord. Andrea - UTCMD

Dear Miss Sirlova,

I'm sorry to inform you that this Organization can release information and documentation on the Italian victims of WWII only to relatives or their delegates.

In this regard, it could be useful for your research to forward a specific request to the Italian Embassy in Prague.

Cordially,

Mar.Ord. Andrea CONFORTI

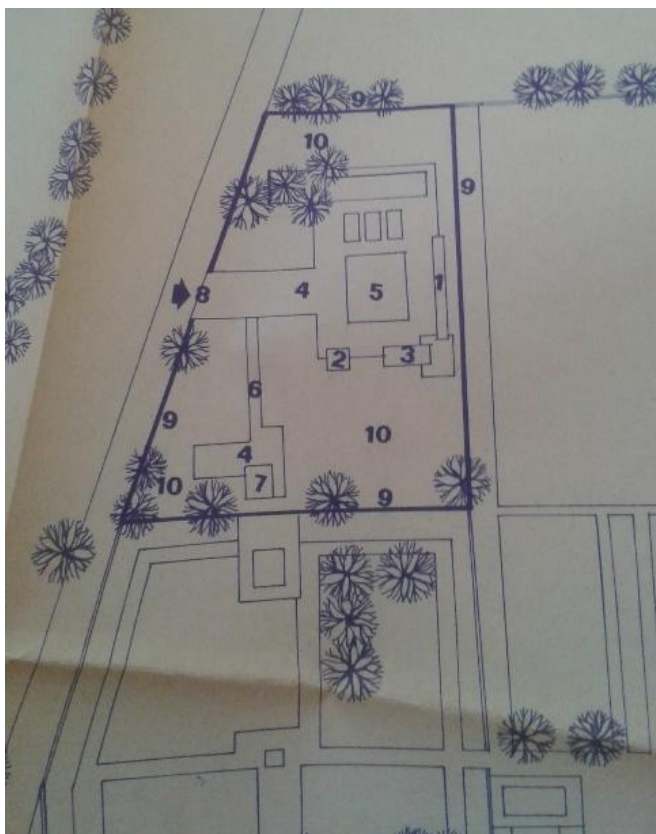
MINISTERO DELLA DIFESA

UFFICIO PER LA TUTELA DELLA CULTURA E DELLA MEMORIA DELLA DIFESA

Direzione Storico Statistica

Sezione Caduti Estero e Rimpatri

e-mail dss.sezexe3@utcmd.difesa.it

Obrázek 4 Nákres návrhu hřbitova

zdroj: SOkA Liberec, fond ONV Liberec

Obrázek 5 Hroby sovětských vojáků, červen 2024

Archiv autorky

Obrázek 6 Hroby Čechů padlých v květnových dnech, červen 2024

Archiv autorky

Obrázek 7 Hroby na levé straně hřbitova, červen 2024

Archiv autorky

Obrázek 8 Žena s plačícími dětmi stojí nad padlým tělem svého otce, červen 2024

Archiv autorky

Obrázek 9 Žena s plačícími dětmi stojí nad padlým tělem svého otce, fotografie z roku 1935

Publikované se souhlasem SOkA Liberec, zdroj: SOkA Liberec; fond: Česká Beseda Liberec; inv. č. 26

Obrázek 10 Epitafní desky, červen 2024

Archiv autorky

Obrázek 11 Epitafní deska Lidice, červen 2024

Archiv autorky

Obrázek 12 Epitafní deska Ležáky, červen 2024

Archiv autorky

Obrázek 13 Epitafní deska Terezín, červen 2024

Archiv autorky

Obrázek 14 Epitafní deska Slovenské národní povstání, červen 2024

Archiv autorky

Obrázek 15 Epitafní deska 9. květen, červen 2024

Archiv autorky

Obrázek 16 Epitafní deska Tobruk, červen 2024

Archiv autorky

Obrázek 17 Epitafní deska Sokolovo, červen 2024

Archiv autorky

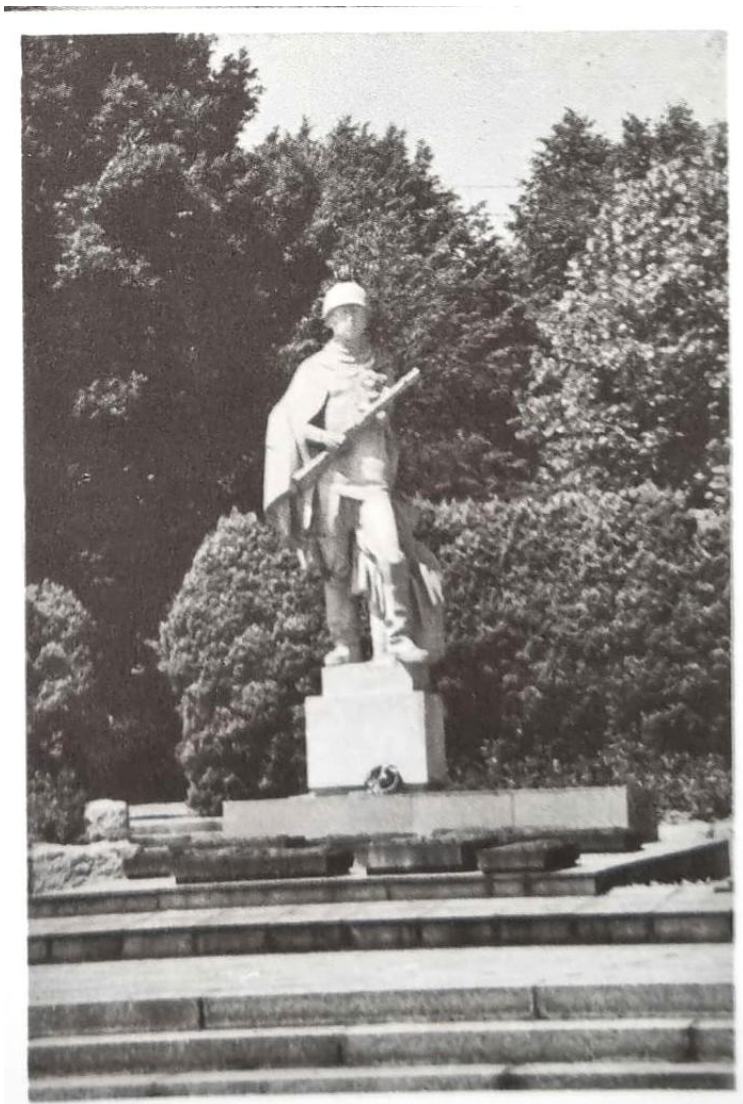
Obrázek 18 Epitafní deska Dukla, červen 2024

Archiv autorky

Obrázek 19 Epitafní deska Dunkerque, červen 2024

Archiv autorky

Obrázek 20 Socha Rudoarmějce na Štefanikově náměstí kolem roku 1974

zdroj: Liberec – Jan Kabíček – Ladislav Ovsík – Jan Pikous, 1977

Obrázek 21 Socha Rudoarmějce, červen 2024

Archiv autorky

Obrázek 22 Centrální památník, červen 2024

Archiv autorky

Obrázek 23 Původní centrální památník

Zveřejněno se souhlasem SOkA Liberec, zdroj: SOkA Liberec; fond: Sbírka obrazů, fotografií a foto negativů; inv. č. 208

Obrázek 24 Památník věnovaný francouzským zajatcům na původním umístění

Zveřejněno se souhlasem SOkA, zdroj: SOkA Liberec, fond: Sbírka obrazů, fotografií a foto negativů, inv. č. 1740, autor: J. Ducháčková

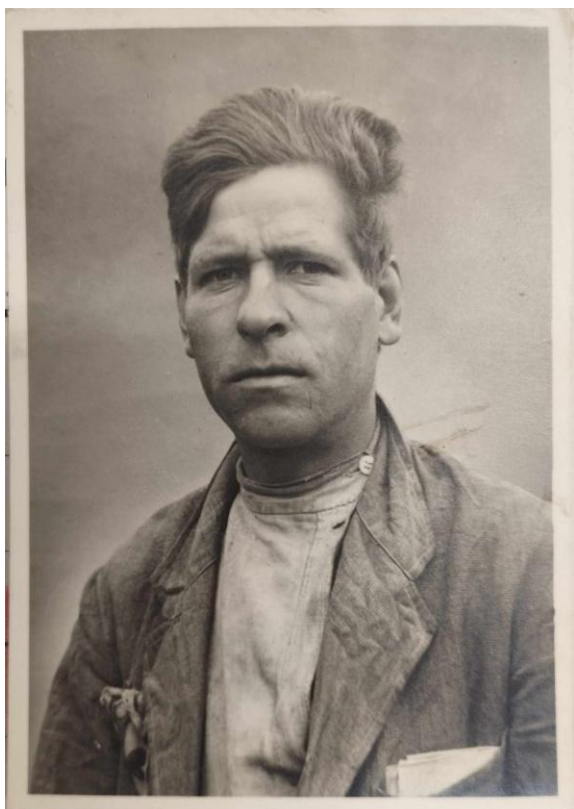
Obrázek 25 Památník věnovaný francouzským zajatcům, červen 2024

Archiv autorky

Obrázek 26 Marie Turschenko

Zveřejněno se souhlasem SOKA Most, zdroj: SOKA Most, Fond: Ignaz Ginzkey, výroba koberců a příkrývek, v. o. s., Vratislavice nad Nisou, k. č. 904, inv. č. 66

Obrázek 27 Ivan Odnicov

Zveřejněno se souhlasem SOkA Liberec, zdroj: SOkA Liberec, fond Policejní ředitelství, Liberec.

STÁTNÍ OBLASTNÍ ARCHIV V LITOMĚŘICÍCH
Státní okresní archiv Most

Váš dopis:	Číslo jednací: 2025/1418/SOALT	Vyřizuje / telefon: Mgr. M. Myšička / 775 191 363	V Mostě dne: 12. 2. 2025
------------	-----------------------------------	--	-----------------------------

Martin
Myšička

85

Státní oblastní archiv v Litoměřicích,
se sídlem v Litoměřicích, Krajská 1, PSČ 412 74, IČO 70979464,

vydává poučení
o ochraně kopie (digitální reprodukce) pořízené z archiválie, která je autorským dílem, právem autorským,

za následujících podmínek:

I.

Státní oblastní archiv v Litoměřicích dne 12. 2. 2025 2019 na žádost Zdeňky Šírlové (označení fyzické nebo právnické osoby) umožnil pořídit v souladu s § 40 odst. 1 zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, v znění pozdějších předpisů, kopii (*digitální reprodukci*) archiválie, která je autorským dílem podle § 2 odst. 1 (*§ 2 odst. 2*) zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Archiválie, ze které byla kopie (*digitální reprodukce*) podle věty první pořízena, je archiválií svěřenou do péče Státního oblastního archivu v Litoměřicích, Státního okresního archivu Liberec, Sběrka obrazů, fotografií a fotonegativů, inv. č. 208 a 1740, fond Česká Beseda Liberec; inv. č. 26 a fond Policejní ředitelství, Liberec, snímek muže (*stručný popis archiválie*), jejichž autor je archivu vesměs neznámý, u inv. č. 1740 je autorkou J. Ducháčková. Snímky budou použity v ročníkové práci (Gymnázium a SOŠ Jeronýmova) a k webové prezentaci v rámci této práce.

II.

Autorská práva k archiválii uvedené v čl. I zůstávají nedotčena. Státní oblastní archiv v Litoměřicích není oprávněn užití předmětného autorského díla licencovat.

III.

Kopii (digitální reprodukci) archiválie uvedené v čl. I je možno užít bez souhlasu autora pouze v případech, kdy to umožňuje autorský zákon, včetně užití za podmínek stanovených ustanovením § 31 autorského zákona (citace). V případě užití kopie (digitální reprodukce) archiválie uvedené v čl. I v jiném státě, je nutné postupovat v souladu s právní úpravou předmětné oblasti právních vztahů daného státu.

V Litoměřicích dne 12. 2. 2025

Mgr. Vítězslav Lisec
ředitel Státního oblastního archivu
v Litoměřicích

Prohlášení žadatele

Prohlašuji a svým podpisem stvrzuji, že jsem se plně seznámil s poučením o podmínkách výkonu práva autorského ke kopii (*digitální reprodukci*) archiválie, která je autorským dílem, uvedené v čl. I, tomuto poučení jsem plně porozuměl a jsem si plně vědom právních důsledků spojených s případným neoprávněným zásahem do práva autora k předmětnému autorskému dílu.

V Liberci dne 12. 2. 2025

Zdeňka Šírlová
Podpis a jméno a příjmení
(označení) žadatele nebo osoby
oprávněné za něho jednat

Obrázek 29 Souhlas se zveřejněním archiválie a fotografií ze SOkA Liberec

Obrázek 30 Bílý Potok, Jizerskohorské technické muzeum, vstup do areálu

Zdroj: "Bílý Potok, Jizerskohorské technické muzeum, vstup do areálu (1)" by Jan Polák is licensed under CC BY-SA 3.0.

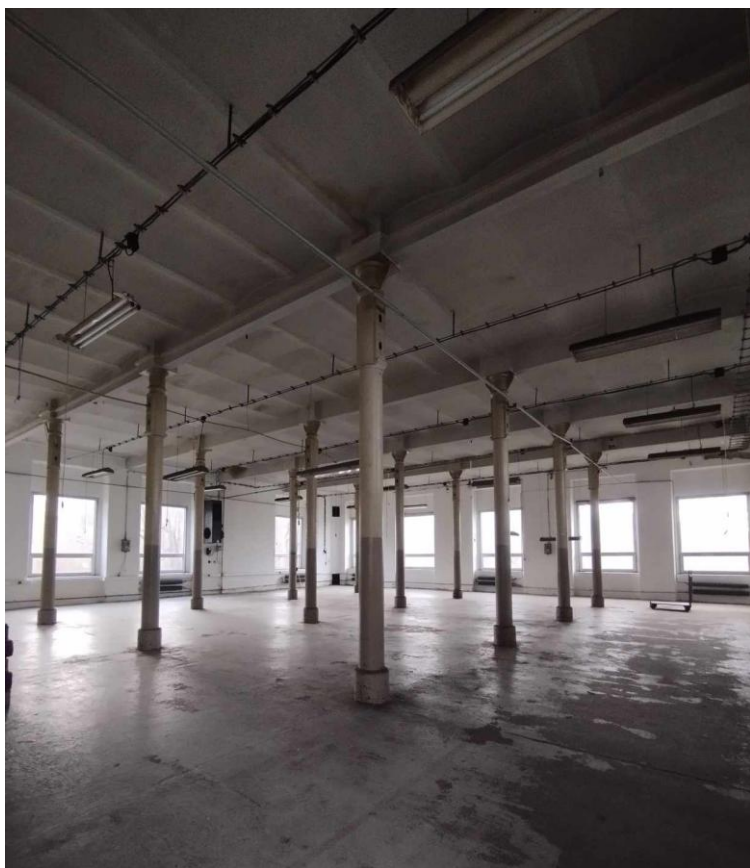
Obrázek 31 Budovy bývalého Spreewerku v Chrástavě, pohled od nádraží, leden 2025

Archiv autorky

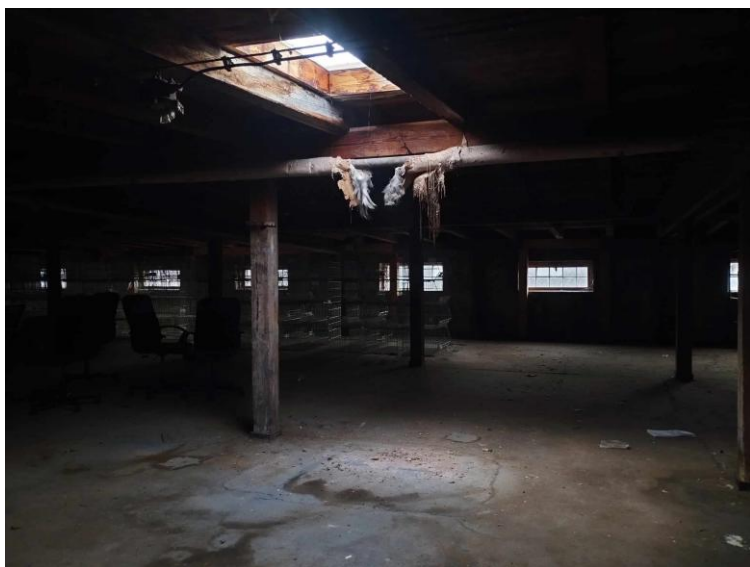
Obrázek 32 Budova bývalého Spreewerku v Chrástavě, pohled od Barandova, leden 2025

Archiv autorky

Obrázek 33 Prázdné první patro bývalého chrastavského Spreewerku, leden 2025

Archiv autorky

Obrázek 34 Půda bývalého chrastavského Spreewerku, leden 2025

Archiv autorky, podle zaměstnance firmy sídlící v prostorách továrny dojde v blízké době k demolici půdy

Obrázek 35 Pracovní komando tábora Stalag IV C působícího v Liberci

Archiv Loïc Pinçon-Desaize od paní Janine Verdier, publikováno se souhlasem Loïc Pinçon-Desaize

Obrázek 36 Fotbalové družstvo pracovního komanda působícího v Dolním Hanychově v Liberci

Archiv Loïc Pinçon-Desaize, publikováno se souhlasem autora

Obrázek 37 Letecký snímek areálu bývalého Spreewerku v Hrádku nad Nisou

Zdroj: MAPY.CZ. Hrádek nad Nisou, Lidická 25. Online. Seznam.cz, 2025. Dostupné z: <https://mapy.cz/letecka?source=addr&id=11401009&ds=1&x=14.8276664&y=50.8541975&z=17>, [citováno 2025-02-17].

Obrázek 38 Továrna Blaupunkt, prosinec 2022

Archiv autorky

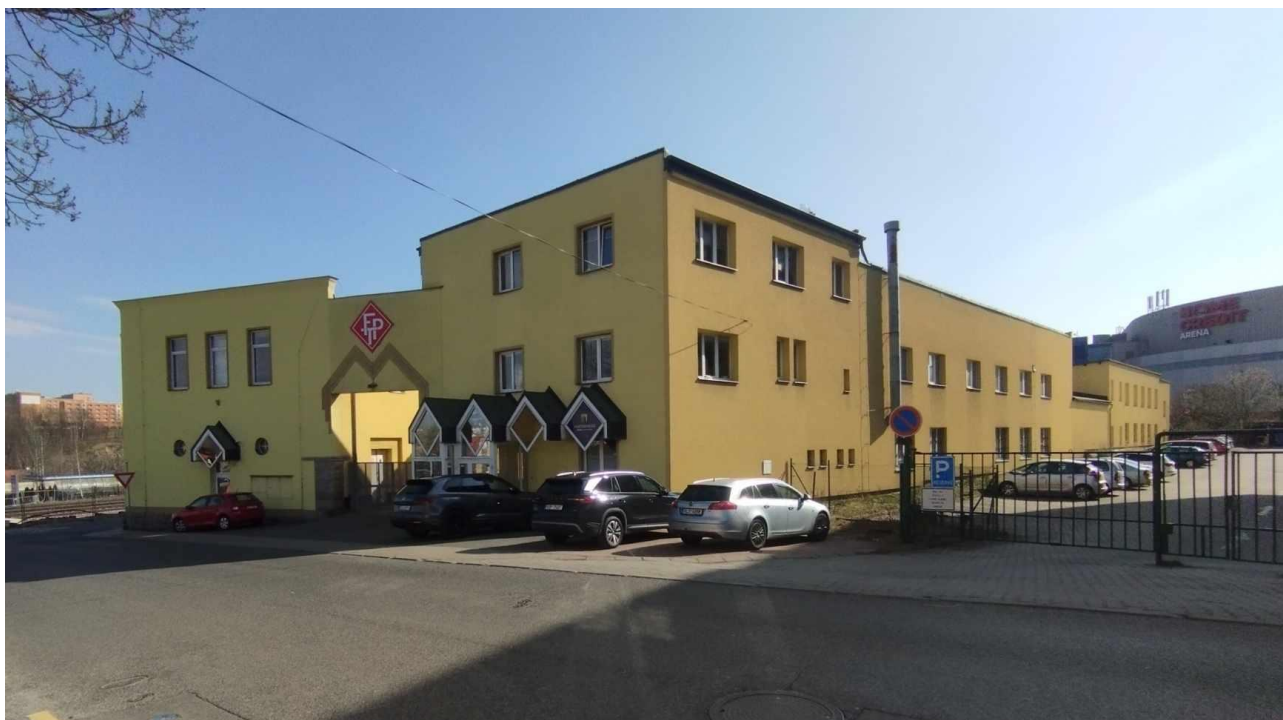
Obrázek 39 Továrna Blaupunkt z boku, prosinec 2022

Archiv autorky

Obrázek 40 Pozůstatky po zřícení továrny Blaupunkt, leden 2025

Archiv autorky

Obrázek 41 Sídlo firmy Fair Trend a.s., březen 2025

Archiv autorky

Obrázek 42 Továrna Ignaze Ginzkeyho, pohled z Pobočné ulice, leden 2025

Archiv autorky

Obrázek 43 Přizemí továrny Ignaze Ginzkeyho, leden 2025

Archiv autorky

Obrázek 44 Budova Preciosy a bývalá strážní věž, leden 2025

Archiv autorky

Obrázek 45 Budova Preciosy z dálky, leden 2025

Archiv autorky

Obrázek 46 Pozůstatky po původní budově LITESU, zbořena přibližně před rokem, leden 2025

Archiv autorky

Obrázek 47 Nová budova LITESU, postavena v 80. letech, leden 2025

Archiv autorky

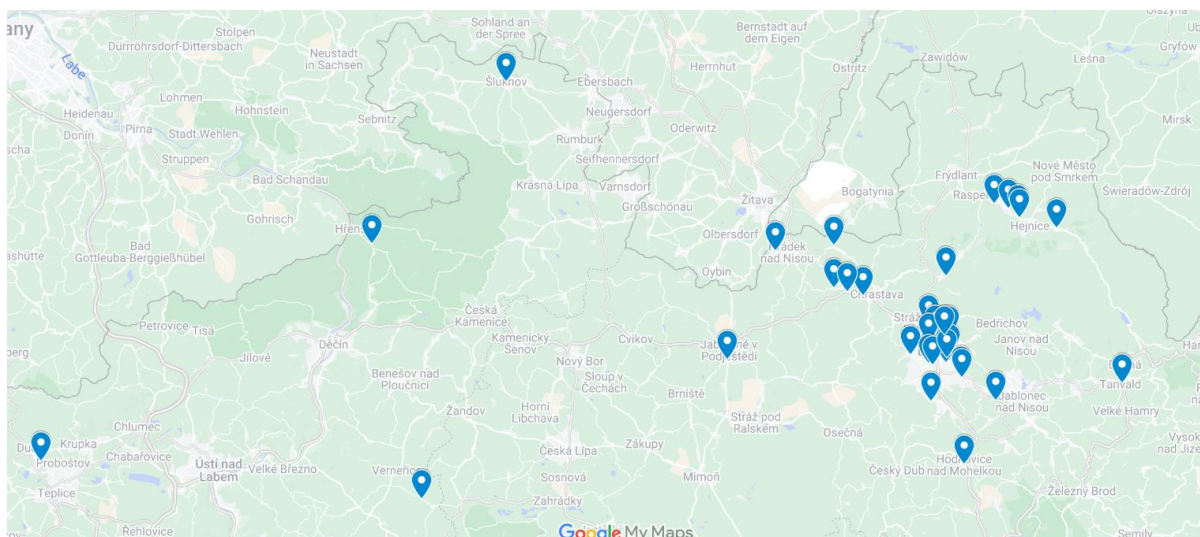
Obrázek 48 Budovy čp. 357 (nalevo) a 154 (napravo) bývalé továrny TTW, únor 2025

Archiv autorky

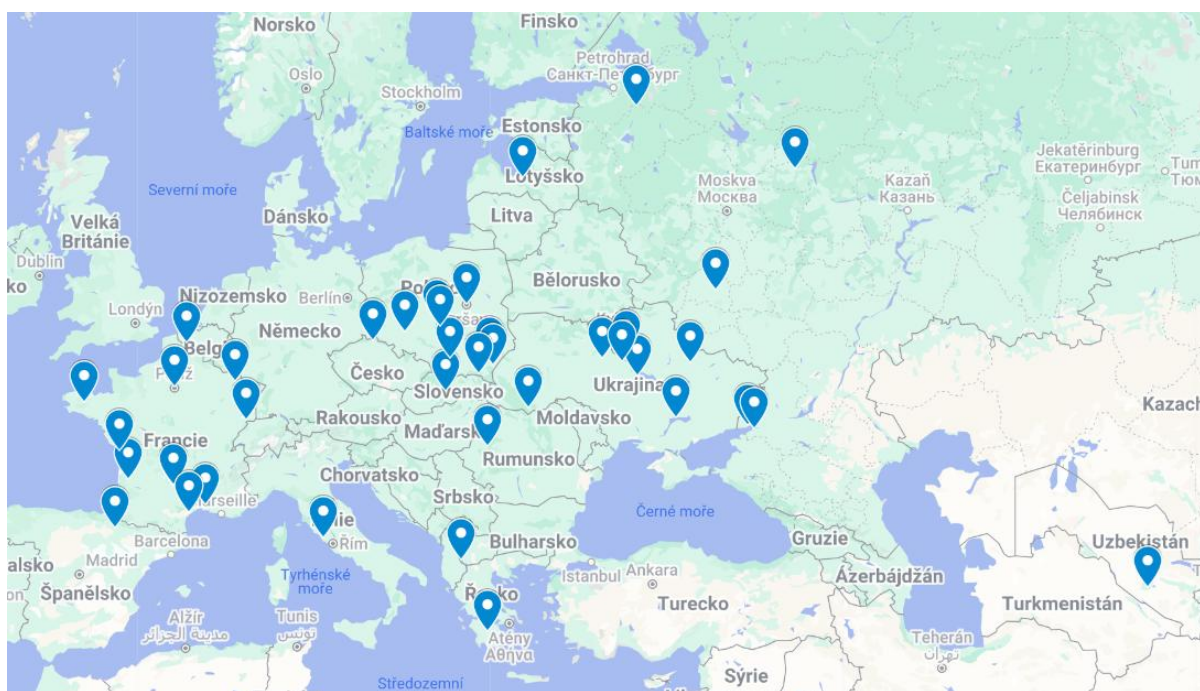
Obrázek 49 Druhé patro budovy čp. 358 bývalé továrny TTW, únor 2025

Archiv autorky

Obrázek 50 Místa internace všech pohřbených

Zdroj: GOOGLE. Mapa k obětem – místa *internace*. Online. Google MyMaps, 2025. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/d/u/0/viewer?mid=1kjIA8-qfxz0BVTQgigbOwNaBM7a25zo&ll=50.88030160017892%2C14.619832035077325&z=10>, [citováno 2025-02-17].

Obrázek 51 Místa původu všech obětí

Zdroj: GOOGLE. Mapa k obětem – *původ obětí*. Online. Google MyMaps, 2025. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/d/u/0/viewer?mid=1kjIA8-qfxz0BVTQgigbOwNaBM7a25zo&ll=50.88030160017892%2C14.619832035077325&z=10>, [citováno 2025-03-20].

Obrázek 52 Fotografie umístěného QR kódu u hrobu, únor 2025

Archiv autorky

Obrázek 53 Fotografie umístěného QR kódu u hrobu, únor 2025

Archiv autorky

Obrázek 54 Fotografie umístěných QR kódů, únor 2025

Archiv autorky

Obrázek 55 Fotografie umístěných QR kódů u hrobů, březen 2025

Archiv Autorky

Obrázek 56 Fotografie umístěného QR kódu u kříže francouzských zajatců, březen 2025

Archiv autorky

Obrázek 57 Fotografie umístěného QR kódu u epitafních desek, březen 2025

Archiv autorky

Obrázek 58 Fotografie umístěného QR kódu u sochy Rudoarmějce, březen 2025

Archiv autorky

STATUTÁRNÍ MĚSTO LIBEREC

Odbor správy veřejného majetku

nám. Dr. E. Beneše 1/1, 460 59 Liberec

Vážená paní
Zdeňka Šírllová

Váš dopis značky / ze dne

Naše značka
CJ MML 052531/25
SZ CJ MML

Vyřizuje / telefon
Ing. Kovačičin/485 243 876

Liberec
10.2.2025

Počet listů 1

Počet příloh

Počet listů, sv. příloh

Souhlas s umístěním studentského projektu na vojenském hřbitově v Ruprechticích

Odbor správy veřejného majetku, oddělení komunálních služeb, obdržel Vaši žádost, jejímž předmětem je záměr umístění QR kódů s odkazy na informace přibližující osudy obětí druhé světové války pohřbených na hřbitově v Ruprechticích.

Vaše žádost byla projednána na 3. zasedání rady města dne 4.2.2025, který svým usnesením č. 164/2025 vydání souhlasu schválila.

S ohledem na výše uvedené za správu hřbitova souhlasíme s umístěním projektu za níže uvedených podmínek:

- správce hřbitova si vyhrazuje právo na odstranění informačních cedulí a s projektem souvisejících částí ze hřbitova a to i bez předchozího souhlasu autora a bez náhrady,
- umístění všech prvků projektu na hřbitově bude po předchozím odsouhlasení správcem hřbitova,
- instalace proběhne po dohodě se správou hřbitova a konkrétní místa a způsob uchycení bude správou hřbitova odsouhlasen,
- údržbu a aktualizaci prvků projektu či obsahu bude zajišťovat žadatel a správu hřbitovů o tom bude předem informovat,
- v informačních materiálech bude uvedeno, že se jedná o studentský projekt a informace v něm obsažené nejsou ze strany správce hřbitova ověřeny a nenese za jejich obsah odpovědnost

V případě dotazů a potřeby kontaktů se můžete obrátit na Ing. Jiřího Kovačičina (tel. 724 524 642, e-mail: kovacicin.jiri@magistrat.liberec.cz nebo přímo na správu hřbitovů odkaz na kontakty: <https://www.pohrebvliberci.cz/sprava-hrbitovu/kontakti-kancelare>).

Ing. Jiří Kovačičin

STATUTÁRNÍ MĚSTO
LIBEREC
Odbor správy veřejného majetku

oddělení komunálních služeb
odbor správy veřejného majetku

Stránka 1 | 1

Telefon
485 243 111

IČ
00262978

Elektronická pošta
posta@magistrat.liberec.cz

E-mail
info@magistrat.liberec.cz

Web
www.liberec.cz

Datová schránka statutárního města Liberec
(Magistrát města Liberec) ID 7c6by6u

Obrázek 59 Souhlas s umístěním studentského projektu na vojenský hřbitov v Ruprechticích

Osudy pohřbených na vojenském hřbitově v Ruprechticích

Tento projekt vznikl jako výstup v praktické části ročníkové práce s cílem, zmapovat osudy obětí druhé světové války pohřbených na Ruprechtickém vojenském hřbitově a přiblížit je návštěvníkům. Na webu najdete informace o samotném hřbitově, památnících a památkách umístěných na hřbitově, o osudech jednotlivých lidí a informace o místech, kdy byli za války internováni. Jedná se o studentský projekt a informace v něm obsažené nejsou ze strany správce hřbitova ověřeny a nenesou za jejich obsah odpovědnost.

Informace na webu:

Osudy obětí

Marie Turschenko

*30.8. 1922

†7.5. 1944

Ivan Odnicov

*15.1. 1910

†15.2. 1944

Památníky na hřbitově

Tábory a místa internace

Autorky: Zdeňka Šířlová, Hedvika Vysekalová

Obrázek 60 Návrh na informační tabuli

Autorky Zdeňka Šířlová a Hedvika Vysekalová

Papírové QR kódy	3,00 Kč
Epoxidová pryskyřice	627,00 Kč
Kovové kolíky	270, 00 Kč
Silikonové formičky	159, 00 Kč
Náboje do tavné pistole	72,00 Kč

Tabulka 1 Náklady na výrobu

Obrázek 61 QR kód k webovým stránkám